

ISSN 2831-1361

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП
**„ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА
ПРАВНИХ СИСТЕМА У XXI ВИЈЕКУ“**
ЗБОРНИК САЖЕТАКА

MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
**„IZAZOVI I PERSPEKTIVE RAZVOJA
PRAVNIH SISTEMA U XXI VIJEKU“**
ZBORNİK SAŽETAKA

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
**„CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT
OF LEGAL SYSTEMS IN THE XXI CENTURY“**
COLLECTION OF SUMMARIES

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП
„ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА
ПРАВНИХ СИСТЕМА У XXI ВИЈЕКУ“
ЗБОРНИК САЖЕТАКА

Издавач:

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци
Булевар војводе Степе Степановића 77 Бања Лука
телефон: +387(51)339-002
имејл: info@pf.unibl.org
веб: <https://pf.unibl.org/>

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Жељко Мирјанић

Уредници:

Проф. др Игор Милинковић
Доц. др Бојан Влашки

Научни одбор:

Проф. др Жељко Мирјанић, Универзитет у Бањој Луци	Проф. др Франческо Палермо, Институт за упоредни федерализам
Проф. др Руи Нуњеш, Универзитет у Порту	Проф. др Јенс Воелк, Универзитет у Тренту
Проф. др Ајелет Блецер-Пригат, Правни факултет Колеца у Ход Хашарону	Проф. др Игор Милинковић, Универзитет у Бањој Луци
Проф. др Катаржина Миасковска Даскиевец, Правни факултет Универзитета у Лублину	Проф. др Владимир Ђурић, Институт за упоредно право у Београду
Проф. др Јоле Фарњоли, Правни факултет Универзитета у Берну	Проф. др Матеја Ђуровић, Кингс Колец Лондон
Проф. др Малина Новикиришка, Правни факултет Универзитета у Софији	Проф. др Снежана Пантовић, Универзитет Црне Горе
Проф. др Јанез Крањц, Правни факултет Универзитета у Љубљани	Проф. др Ивана Туцак, Универзитет у Осијеку
Проф. др Бојан Милисављевић, Универзитет у Београду	Доц. др Дијана Зрнић, Универзитет у Бањој Луци
Проф. др Владимир Чоловић, Институт за упоредно право у Београду	Доц. др Бојан Влашки, Универзитет у Бањој Луци
Проф. др Војин Ракић, Центар за биоетичке студије	Доц. др Нина Кршљанин, Универзитет у Београду
Др Марта Сјеничић, Институт друштвених наука у Београду	Доц. др Анка Кекез Коштро, Универзитет у Загребу
	Др Маја Сахацић, Универзитет у Утрехту

Организациони одбор:

Проф. др Жељко Мирјанић, декан
Проф. др Зоран Васиљевић, продекан за наставу
Доц. др Бојан Влашки, продекан за научно-истраживачки рад
Проф. др Игор Милинковић
Проф. др Милијана Буха
Доц. др Мирјана Мишкић
Игор Поповић, ма

Технички уредник:

Санда Гверо, ма

Лектор:

Драгана Милинчић

Штампа:

Графид д.о.о. Бања Лука

За штампарију:

Бранислав Иванковић

Тираж: 70

MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
„IZAZOVI I PERSPEKTIVE RAZVOJA PRAVNIH SISTEMA U XXI VIJEKU“
ZBORNIK SAŽETAKA

Izdavač:

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci
Bulevar vojvode Stepe Stepanovića 77 Banja Luka
telefon: +387(51)339-002
imejl: info@pf.unibl.org
veb: <https://pf.unibl.org/>

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr Željko Mirjanić

Urednici:

Prof. dr Igor Milinković

Doc. dr Bojan Vlaški

Naučni odbor:

Prof. dr Željko Mirjanić, Univerzitet u Banjoj Luci	uporedni federalizam
Prof. dr Rui Nunješ, Univerzitet u Portu	Prof. dr Jens Voelk, Univerzitet u Trentu
Prof. dr Ajelet Blecer-Prigat, Pravni fakultet Koledža u Hod Hašaronu	Prof. dr Igor Milinković, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Kataržina Miaskovska Daskievic, Pravni fakultet Univerziteta u Lublinu	Prof. dr Vladimir Đurić, Institut za uporedno pravo u Beogradu
Prof. dr Jole Farnjoli, Pravni fakultet Univerziteta u Bernu	Prof. dr Mateja Đurović, Kings Koledž London
Prof. dr Malina Novikiriška, Pravni fakultet Univerziteta u Sofiji	Prof. dr Snežana Pantović, Univerzitet Crne Gore
Prof. dr Janez Kranjc, Pravni fakultet Univerziteta u Ljubljani	Prof. dr Ivana Tucak, Univerzitet u Osijeku
Prof. dr Bojan Milisavljević, Univerzitet u Beogradu	Doc. dr Dijana Zrnić, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Vladimir Čolović, Institut za uporedno pravo u Beogradu	Doc. dr Bojan Vlaški, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Vojin Rakić, Centar za bioetičke studije	Doc. dr Nina Kršljanin, Univerzitet u Beogradu
Dr Marta Sjeničić, Institut društvenih nauka u Beogradu	Doc. dr Anka Kekez Koštro, Univerzitet u Zagrebu
Prof. dr Frančesko Palermo, Institut za	Dr Maja Sahadžić, Univerzitet u Utrehtu

Organizacioni odbor:

Prof. dr Željko Mirjanić, dekan
Prof. dr Zoran Vasiljević, prodekan za nastavu
Doc. dr Bojan Vlaški, prodekan za naučno-istraživački rad
Prof. dr Igor Milinković
Prof. dr Milijana Buha
Doc. dr Mirjana Miškić
Igor Popović, ma

Tehnički urednik:

Sanda Gvero, ma

Lektor:

Dragana Milinčić

Štampa:

Grafid d.o.o. Banja Luka

Za štampariju:

Branislav Ivanković

Tiraž: 70

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
“CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT
OF LEGAL SYSTEMS IN THE XXI CENTURY”
COLLECTION OF SUMMARIES

Publisher:

Faculty of Law, University of Banja Luka
Bulevar Vojvoda Stepa Stepanović 77 Banja Luka
phone: +387(51)339-002
email: info@pf.unibl.org
web: <https://pf.unibl.org/>

Editor in chief:

Prof. dr. Željko Mirjanić

Editors:

Prof. dr. Igor Milinković
Asst. Prof. dr. Bojan Vlaški

Scientific Committee:

Prof. Željko Mirjanić, Ph.D, University of Banja Luka	Comparative Federalism
Prof. Rui Nunes, PhD, University of Porto	Prof. Jens Voelk, PhD, University of Trento
Prof. Ayelet Blecher-Prigat, PhD, Law School of the College of Law and Science, Hod Hasharon	Prof. Igor Milinković, PhD, University of Banja Luka
Prof. Katarzyna Miaskowska-Daszkiwicz, PhD, Faculty of Law, Canon Law and Administration, University of Lublin	Prof. Vladimir Đurić, PhD, Institute for Comparative Law in Belgrade
Iole Fargnoli, PhD, University of Bern	Prof. Mateja Đurović, PhD, King's College London
Janez Kranjc, PhD, University of Ljubljana	Prof. Snežana Pantović, PhD, University of Montenegro
Malina Novikirishka, PhD, University of Sofia	Prof. Ivana Tucak, PhD, University of Osijek
Prof. Bojan Milisavljević, PhD, University of Belgrade	Asst. Prof. Dijana Zrnić, PhD, University of Banja Luka
Prof. Vladimir Čolović, PhD, Institute for Comparative Law in Belgrade	Asst. Prof. Bojan Vlaški, PhD, University of Banja Luka
Prof. Vojin Rakić, PhD, Center for Bioethical Studies	Asst. Prof. Nina Kršljanin, PhD, University of Belgrade
Marta Sjeničić, PhD, Institute of Social Sciences in Belgrade	Asst. Prof. Anka Kekez Koštro, PhD, University of Zagreb
Prof. Francesco Palermo, PhD, Institute for	Maja Sahadžić, PhD, University of Utrecht

Organizing Committee:

Prof. Dr. Željko Mirjanić, Dean
Prof. Zoran Vasiljević, PhD, Vice dean for teaching
Asst. Prof. Bojan Vlaški, PhD, Vice dean for scientific research
Prof. Igor Milinković, PhD
Prof. Milijana Buha, PhD
Asst. Prof. Mirjana Miškić, PhD
Igor Popović, ma

Technical editor:

Sanda Gvero, MA

proofreader

Dragana Milinčić

The press:

Grafid d.o.o. Banja Luka

For the printing press:

Branislav Ivanković

Circulation: 70

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF LAW

ISSN 2831-1361

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП
„ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА
ПРАВНИХ СИСТЕМА У XXI ВИЈЕКУ“

ЗБОРНИК САЖЕТАКА
Година III, број 3 (2023)

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП
„ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА
ПРАВНИХ СИСТЕМА У XXI ВИЈЕКУ“

ZBORNİK SAŽETAKA
Godina III, broj 3 (2023)

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

„CHALLENGES AND PERSPECTIVES
OF THE DEVELOPMENT OF LEGAL
SYSTEMS IN THE XXI CENTURY“

COLLECTION OF SUMMARIES
Year III, No. 3 (2023)

ПРЕДГОВОР

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, поводом 45. година од оснивања, отпочео је традицију организовања међународних научних скупова успјешним организовањем I међународног научног скупа „Трансформативне технологије: правни и етички изазови XXI вијека“, 7. и 8. фебруара 2020. године, у суорганизацији са Европском дивизијом УНЕСКО-ве катедре за биоетику (Хаифа) и Центром за биоетичке студије (Београд). У фокусу овог научног скупа биле су двије подтеме: правне и етичке дилеме проузроковане развојем дигиталних и репродуктивних технологија. Због пандемије вируса Ковид-19 и ограничења која су била на снази, у 2021. години није организован међународни научни скуп на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци, па је традиција организовања научних скупова настављена 15. септембра 2022. године

На темељима успостављеним претходних година, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци организује III међународни научни скуп на тему „Изазови и перспективе развоја правних система у XXI вијеку“. Имајући у виду бројне „турбуленције“ у развоју правних система данашњице, како глобално тако и у Републици Српској, Босни и Херцеговини и њиховом непосредном окружењу, намјера нам је да, полазећи од улоге академске заједнице у друштву, пружимо научно фундиран допринос суочавању са текућим и предстојећим друштвеним изазовима који имају значајну правну димензију, те да подстакнемо научну дискусију о овим изазовима у циљу освјетљавања потенцијалних странпутица, али и перспектива за стабилан развој правних система. Скуп примарно задржава фокус на биоетичким питањима, по узору на скуп из 2020. године, уз проширење броја подтема које ће бити предмет реферата изложених на скупу, те се организује уз подршку Међународне катедре за биоетику и у партнерству са Правним факултетом Универзитета у Београду, Институтом за упоредно право из Београда, Центром за биоетичке студије из Београда и Удружењем правника за медицинско и здравствено право Србије. Скуп се одржава на Правном факултету Универзитета у Бањој Луци, 2. јуна 2023. године. Учесницима који нису у могућности да присуствују скупу омогућено је виртуелно учешће путем Зум (“Zoom”) платформе.

У овом зборнику се налазе сажетци осамдесет и девет реферата. У рефератима су анализирани правни и други аспекти бројних актуелних питања из правног живота како на простору бивше Југославије тако и у различитим европским државама. Увјерени смо да ће на овим сажетцима засновани интегрални радови, који ће крајем децембра 2023. године бити публиковани у Зборнику радова са међународног научног скупа „Изазови и перспективе развоја правних система у XXI вијеку“, пружити значајан допринос развоју правне науке и сродних дисциплина.

У Бањој Луци, 2. јуна 2023. године

P R E D G O V O R

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, povodom 45. godina od osnivanja, otpočeo je tradiciju organizovanja međunarodnih naučnih skupova uspješnim organizovanjem I međunarodnog naučnog skupa „Transformativne tehnologije: pravni i etički izazovi XXI vijeka“, 7. i 8. februara 2020. godine, u suorganizaciji sa Evropskom divizijom UNESKO-ve katedre za bioetiku (Haifa) i Centrom za bioetičke studije (Beograd). U fokusu ovog naučnog skupa bile su dvije podte-me: pravne i etičke dileme prouzrokovane razvojem digitalnih i reproduktivnih tehnologija. Zbog pandemije virusa Kovid-19 i ograničenja koja su bila na snazi, u 2021. godini nije organizovan međunarodni naučni skup na Pravnom fakul-tetu Univerziteta u Banjoj Luci, pa je tradicija organizovanja naučnih skupova nastavljena 15. septembra 2022. godine

Na temeljima uspostavljenim prethodnih godina, Pravni fakultet Univerzi-teta u Banjoj Luci organizuje III međunarodni naučni skup na temu „Izazovi i perspektive razvoja pravnih sistema u XXI vijeku“. Imajući u vidu brojne „turbu-lencije“ u razvoju pravnih sistema današnjice, kako globalno tako i u Republici Srpskoj, Bosni i Hercegovini i njihovom neposrednom okruženju, namjera nam je da, polazeći od uloge akademske zajednice u društvu, pružimo naučno fundi-ran doprinos suočavanju sa tekućim i predstojećim društvenim izazovima koji imaju značajnu pravnu dimenziju, te da podstaknemo naučnu diskusiju o ovim izazovima u cilju osvjetljavanja potencijalnih stranputica, ali i perspektiva za stabilan razvoj pravnih sistema. Skup primarno zadržava fokus na bioetičkim pitanjima, po uzoru na skup iz 2020. godine, uz proširenje broja podtema koje će biti predmet referata izloženih na skupu, te se organizuje uz podršku Među-narodne katedre za bioetiku i u partnerstvu sa Pravnim fakultetom Univerziteta u Beogradu, Institutom za uporedno pravo iz Beograda, Centrom za bioetičke studije iz Beograda i Udruženjem pravnika za medicinsko i zdravstveno pravo Srbije. Skup se održava na Pravnom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci, 2. juna 2023. godine. Učesnicima koji nisu u mogućnosti da prisustvuju skupu omogu-ćeno je virtuelno učešće putem Zum (“Zoom”) platforme.

U ovom zborniku se nalaze sažeci osamdeset i devet referata. U referatima su analizirani pravni i drugi aspekti brojnih aktuelnih pitanja iz pravnog života kako na prostoru bivše Jugoslavije tako i u različitim evropskim državama. Uvjereni smo da će na ovim sažecima zasnovani integralni radovi, koji će krajem decem-bra 2023. godine biti publikovani u Zborniku radova sa međunarodnog naučnog skupa „Izazovi i perspektive razvoja pravnih sistema u XXI vijeku“, pružiti zna-čajan doprinos razvoju pravne nauke i srodnih disciplina.

U Banjoj Luci, 2. juna 2023. godine

FOREWORD

The Faculty of Law of the University of Banja Luka, on the occasion of the 45th anniversary of its establishment, started the tradition of organizing international scientific conferences by successfully organizing the 1st international scientific conference “Transformative Technologies: Legal and Ethical Challenges of the XXI Century”, on 7th and 8th of February 2020, in co-organization with the European Division of the UNESCO Department of Bioethics (Haifa) and the Center for the Studies of Bioethics (Belgrade). This scientific gathering focused on two sub-themes: legal and ethical dilemmas caused by the development of digital and reproductive technologies. Due to the pandemic of the Covid-19 virus and the restrictions that were in force, in 2021 an international scientific conference was not organized at the Faculty of Law of the University of Banja Luka. So the tradition of organizing scientific conferences continued on September 15, 2022.

On the foundations established in previous years, the Faculty of Law of the University of Banja Luka is organizing the 3rd international scientific conference on the topic “Challenges and perspectives of the development of legal systems in the XXI century”. Bearing in mind the numerous “turbulences” in the development of today’s legal systems, both globally and in the Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina, and their immediate surroundings, we intend to, starting from the role of the academic community in society, provide a scientifically sound contribution to dealing with the current and upcoming social challenges that have a significant legal dimension, and to encourage scientific discussion about these challenges to illuminate potential detours, but also perspectives for the stable development of legal systems. The conference primarily maintains its focus on bioethical issues, following the example of the conference from 2020, with an expansion of the number of subtopics that will be the subject of papers presented at the conference. The conference is organized with the support of the International Chair of Bioethics and in partnership with the Faculty of Law of the University of Belgrade, the Institute for comparative law from Belgrade, the Center for the Studies of Bioethics from Belgrade, and the Association of Lawyers for Medical and Health Law of Serbia. The conference will be held at the Faculty of Law of the University of Banja Luka on 2nd June 2023. Participants who cannot attend the conference can participate virtually via the Zoom platform.

This collection contains summaries of eighty-nine papers. The papers analyzed legal and other aspects of numerous current issues from legal life both in the area of the former Yugoslavia and in various European countries. We are convinced that integral works based on these summaries, which will be published at the end of December 2023 in the Proceedings of the international scientific conference “Challenges and perspectives of the development of legal systems in the XXI century”, will provide a significant contribution to the development of legal science and related disciplines.

In Banja Luka, 2nd June 2023.

ЗБОРНИК САЖЕТАКА

ZBORNİK SAŽETAKA

COLLECTION OF SUMMARIES

Prof. dr Igor Milinković

Pravni fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci

POSTHUMNA REPRODUKCIJA I POSTHUMNO DOSTOJANSTVO

Sažetak: Posthumna reprodukcija postoji u slučajevima kada se dijete rodi nakon što su jedan ili oba genetska roditelja umrla. Razvoj tehnika asistirane reprodukcije omogućio je primjenu različitih oblika posthumne reprodukcije. Mogućnost krioprezervacije gameta i embriona stvorio je potencijal za posthumno začeće djece. Upotreba krioprezerviranih spermatozoida i tehnika asistirane reprodukcije, kao što je vantjelesna oplodnja, omogućuje ženi da začne dijete čiji genetski otac je preminuo. Krioprezervacija embriona omogućuje da se dijete rodi nakon smrti oca, majke, ili oba roditelja. Jedan od mogućih scenarija posthumne reprodukcije jeste i uzimanje sperme umrle osobe, ili osobe u trajnom vegetativnom stanju, kako bi ona bila iskorišćena u reproduktivne svrhe. Regulatorni okviri koji uređuju različite oblike posthumne reprodukcije razlikuju se od zemlje do zemlje.

Posthumna reprodukcija pobuđuje brojne pravne i etičke kontroverze. U prvom dijelu rada biće analizirani različiti oblici posthumne reprodukcije, kao i etičke dileme koje njihova primjena pobuđuje. Fokus će biti stavljen na ulogu vrijednosti ljudskog dostojanstva u raspravama o navedenom obliku reprodukcije (naročito na moguća različita tumačenja koncepta posthumnog dostojanstva u kontekstu primjene posthumne reprodukcije). Takođe će biti istraženi nacionalni propisi i relevantna sudska praksa u različitim zemljama. U drugom dijelu rada biće objašnjen regulatorni okvir posthumne reprodukcije u Bosni i Hercegovini (njenim entitetima), te relevantne sudske odluke i preporuke drugih organa nadležnih za praćenje ostvarivanja ljudskih prava koje se odnose na ovaj oblik reprodukcije. U zaključku će biti izneseni argumenti u prilog legalizacije pojedinih oblika posthumne reprodukcije. Takođe će biti ispitani uslovi pod kojima se posthumna reprodukcija može smatrati prihvatljivom.

Ključne riječi: posthumna reprodukcija, dostojanstvo, posthumno dostojanstvo, autonomija, informisani pristanak

Prof. Igor Milinković, PhD

University of Banja Luka, Faculty of Law

POSTHUMOUS REPRODUCTION AND POSTHUMOUS DIGNITY

Summary: Posthumous reproduction occurs when a child is born after one or both genetic parents have died. Advances in assisted reproduction techniques have enabled the application of various forms of posthumous reproduction. The development of cryopreservation of gametes and embryos has created the potential for posthumous conception of children. The ability to use cryopreserved spermatozoa and assisted reproductive techniques, such as in vitro fertilization, makes it possible for a woman to conceive the child of a man who is deceased. Cryopreservation of embryos makes it possible for a child to be born after the death of the father, mother, or both of his/her parents. One of the possible scenarios of posthumous reproduction is to retrieve sperm of a deceased person or a person in a permanent vegetative state, in order to use it for reproductive purposes. Regulatory frameworks governing various forms of posthumous reproduction vary across countries.

Posthumous reproduction raises numerous legal and ethical controversies. In the first part of the paper, different forms of posthumous reproduction will be examined, as well as the ethical dilemmas they raise. The focus will be on the place of the value of human dignity in the debates about this form of reproduction (especially on possible different interpretations of the concept of posthumous dignity within the context of the posthumous reproduction application). National regulations and the relevant case law in different countries will be explored as well. In the second part of the paper, the regulatory framework of posthumous reproduction in Bosnia and Herzegovina (its entities) will be explained, as well as the relevant courts' decisions and recommendations of other bodies responsible for monitoring the realization of human rights related to this form of reproduction. In the conclusion, arguments will be presented in support of the legalization of certain forms of posthumous reproduction. The conditions under which the posthumous reproduction can be considered acceptable will be explored as well.

Keywords: posthumous reproduction, dignity, posthumous dignity, autonomy, informed consent

Prof. dr Ivana Tucak

Laura Vilić

Pravni fakultet Univerziteta u Osijeku

PRAVNI STATUS FETUSA

Sažetak: Tko se može smatrati nositeljem prava jedno je od temeljnih pitanja teorije i filozofije prava. Navedeno pitanje sve više dobiva na važnosti razvojem strojeva (umjetna inteligencija) ali i novim promišljanjima o životinjama i drveću. Posebno je ova tema aktualna u kontekstu prava fetusa na život. Ovdje se postavlja pitanje o početku života. Premda fetusima nitko ne negira pripadnost ljudskoj vrsti, oko određivanja točke kada se postaje osobom ne postoji suglasnost. U gotovo svim suvremenim državama kao ključna točka pojavljuje se trenutak rođenja. Ako se fetusu prizna status osobe s pravom na život, gubi se mogućnost priznanja prava na pobačaj budući da u tom slučaju pobačaj postaje kazneno djelo ubojstva. No, pravo na pobačaj u posljednjih pedeset godina sve je više prihvaćeno čak i u društvima u kojima su važnu ulogu imala kršćanska uvjerenja o svetosti života. Ustav Republike Irske sve do nedavno sadržavao je odredbu o pravu nerođenog djeteta na život uz jednako uvažavanje fetusa i majčinog života. Cilj ovog rada je kritičkom razradom postavki suvremenih teoretičara pokušati ponuditi odgovor na pitanje o fetusima kao potencijalnim subjektima prava. Pitanje se obrađuje i pragmatički, pravni subjektivitet fetusa istražuje se kroz praksu hrvatskog i nekoliko odabranih europskih ustavnih sudova, Vrhovnog suda Sjedinjenih Američkih Država te Europskog suda za ljudska prava.

Ključne riječi: pobačaj, fetus, pravni subjektivitet, dijete, ljudski život.

Prof. Ivana Tucak, PhD

Laura Vilić

Faculty of Law, University of Osijek

LEGAL STATUS OF THE FETUS

Summary: “Who can be considered the holder of rights” is one of the fundamental questions in the theory and philosophy of law. This issue is gaining increasing importance with the development of machines (artificial intelligence) as well as with new considerations regarding animals and trees. This topic is especially relevant in the context of the fetus’s right to life, where the question arises about the beginning of life. Although no one denies that fetuses belong to the human species, there is no agreement on the exact point at which they become a person. In almost all modern states, the moment of birth is considered as a key point. If the fetus is recognized as a person with the right to life, the right to abortion cannot be recognized, as in that case abortion would constitute a crime of murder. However, over the last fifty years, the right to abortion has been increasingly accepted, even in societies where Christian beliefs about the sanctity of life play an important role. The Constitution of the Republic of Ireland until recently contained a provision on the right to life of the unborn child with equal respect for the life of the fetus and the life of the mother. The goal of this paper is to offer an answer to the question of whether fetuses can be considered potential holders of rights by critically examining the positions of contemporary theoreticians. The paper also pragmatically explores the personhood of the fetus through the practices of Croatian and several selected European constitutional courts, the Supreme Court of the United States of America, and the European Court of Human Rights.

Key words: abortion, fetus, personhood, child, human life.

Prof. Katarzyna Melgieś, PhD

Faculty of Law and Administration, Kazimierz Pulaski

University of Technology and Humanities

ACCESS TO AND EXCHANGE OF ELECTRONIC HEALTH DATA - THE NEED FOR A NEW APPROACH

Summary: The need to verify and adapt to current needs legal regulations related to access to electronic health data and their exchange is one of the important issues considered a priority, not only in the local - national, but also regional perspective. It is true that the Regulation of the European Parliament and of the Council (EU) 2016/679 of 27 April 2016 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data applies in the EU guarantees the rights of individuals with regard to health data - it constitutes a “special category of data” and have been given special protection by establishing additional safeguards when processing them. On the other hand, the regulations supplement the provisions of Regulation (EU) 2018/1725 of 23 October 2018 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by Union institutions, bodies, offices and agencies and on the free movement of such data. However, in practice, difficulties still emerge, and the cited legal acts, due to their general nature, do not regulate the area of medical personal data and their processing in a manner adapted to current challenges, taking into account the specificity of this area. To remedy this, steps have been taken to create a European Health Union, within which a European Health Data Space is to be created as a common system in which individuals will be able to easily control their electronic health data and protect their privacy. The new approach should also guarantee secure access to electronic personal data for health preparedness and response, as well as treatment, but also research, innovation, patient safety, regulatory, policy-making, statistical purposes or personalized medicine. The special attention of the legislator should be extended in particular to the use of data by industry for innovation purposes, through Artificial Intelligence and Machine Learning technology.

Keywords: Health data security, digital transformation, e-Health services, secondary uses of health data, public health

Проф. др Катаржина Мелгиес

Факултет за право и администрацију, Универзитет за технологију
и хуманистичке науке Казимиерз Пуласки у Радому, Пољска

ПРИСТУП И РАЗМЈЕНА ЕЛЕКТРОНСКИХ ЗДРАВСТВЕНИХ ПОДАТАКА - ПОТРЕБА ЗА НОВИМ ПРИСТУПОМ

Сажетак: Потреба верификације и прилагођавања актуелним потребама законске регулативе која се односи на приступ електронским здравственим подацима и њихову размену је једно од важних питања које се сматра приоритетним, не само у локално – националној, већ и регионалној перспективи. Истина је да Уредба Европског парламента и Савета (ЕУ) 2016/679 од 27. априла 2016. о заштити појединаца у погледу обраде личних података која се примјењује у ЕУ гарантује права појединаца у погледу здравља. Подаци – чине „посебну категорију података“ и дата им је посебна заштита успостављањем додатних заштитних механизма приликом њихове обраде. С друге стране, прописи допуњују одредбе Уредбе (ЕУ) 2018/1725 од 23. октобра 2018. о заштити појединаца у погледу обраде личних података од стране институција, органа, канцеларија и агенција Уније и о слободном кретању таквих података. Међутим, у пракси се и даље јављају потешкоће, а наведени правни акти, због своје опште природе, не регулишу област медицинских личних података и њихову обраду на начин прилагођен актуелним изазовима, узимајући у обзир специфичност ове области. Да би се ово поправило, предузети су кораци ка стварању Европске здравствене уније, у оквиру које ће се створити Европски простор здравствених података као заједнички систем у којем ће појединци моћи лако да контролишу своје електронске здравствене податке и штите своју приватност. Нови приступ такође треба да гарантује сигуран приступ електронским личним подацима за здравствену спремност и реаговање, као и за лијечење, али и истраживање, иновације, безбједност пацијената, регулативу, креирање политике, статистичке сврхе или персонализовану медицину. Посебну пажњу законодавца треба посебно проширити на коришћење података од стране индустрије у иновативне сврхе, кроз технологију вјештачке интелигенције и машинског учења.

Кључне ријечи: безбједност здравствених података, дигитална трансформација, е-здравствене услуге, секундарна употреба здравствених података, јавно здравље.

Dr Marta Sjeničić

Institut društvenih nauka, Beograd

ODNOS REGULATIVE REPUBLIKE SRBIJE PREMA RETKIM BOLESTIMA

Sažetak: Bolest koja se javlja kod malog broja ljudi, najviše kod jedne od 2000 osoba, smatra se retkom bolešću. Za razliku od kardiovaskularnih bolesti, dijabetesa ili kancera, koji odnose najviše ljudskih života u savremenom društvu, retke bolesti su, do nedavno, bile potpuno nevidljive i zapostavljene upravo zbog malog broja pacijenata obolelih od pojedinačne retke bolesti. Ipak, uzete zajedno, one predstavljaju značajan fenomen u medicinskom, finansijskom i socijalnom smislu. Pored Zakona o prevenciji i dijagnostici genetičkih bolesti, genetički uslovljenih anomalija i retkih bolesti iz 2015. godine, regulativa Republike Srbije prepoznaje retke bolesti i u Zakonu o zdravstvenoj zaštiti i Zakonu o zdravstvenom osiguranju, a 2014. godine doneta je i Odluka o otvaranju Budžetskog fonda za lečenje oboljenja, stanja ili povreda koje se ne mogu uspešno lečiti u Republici Srbiji. Program za retke bolesti u Republici Srbiji je, kao strateški dokument, u Srbiji prvi put donet 2020. godine, na period od dve godine. Program postavlja jedan opšti i dva posebna cilja (dijagnostika/prevencija i tretman), a ciljevi su razrađeni nizom mera i indikatora njihove realizacije. Neke mere su realizovane, a druge još čekaju realizaciju. Ministarstvo zdravlja RS je preduzelo korake za izradu novog programa/strategije za retke bolesti. Osnovan je Registar za retke bolesti u Institutu za javno zdravlje RS, kao i Centri za retke bolesti u nekim ustanovama tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite. Vremenom raste dostupnost raspoloživih lekova i medicinskih sredstava za retke bolesti. Veliki izazov predstavljaju dijagnostika i skrininzi na retke bolesti, kao i dostupnost off-label lekova za svrhu tretmana retkih bolesti.

Ključne reči: retke bolesti, zakon, budžetski fond, dijagnostika, lečenje.

Marta Sjeničić, PhD

Institute of Social Sciences, Belgrade

RARE DISEASES THROUGH THE PRISM OF SERBIAN LEGISLATION

Summary: A disease that occurs in a small number of people, at most one in 2000 people, is considered a rare disease. Unlike cardiovascular diseases, diabetes or cancer, which take the most human lives in modern society, rare diseases were, until recently, completely invisible and neglected precisely because of the small number of patients suffering from a single rare disease. Nevertheless, taken together, they represent a significant phenomenon in medical, financial and social terms. In addition to the Law on the Prevention and Diagnosis of Genetic Diseases, Genetically Conditioned Anomalies and Rare Diseases from 2015, the regulations of the Republic of Serbia recognize rare diseases in the Law on Health Care and the Law on Health Insurance, and in 2014 the Decision on opening the Budget Fund for treatment of diseases, conditions or injuries that cannot be successfully treated in the RS, was adopted. The program for rare diseases in the RS, as a strategic document, was adopted in Serbia for the first time in 2020, for a two years period. The program sets one general and two specific goals (diagnosis/prevention and treatment), which are elaborated through a series of measures and indicators of their realization. Some measures have been implemented, while others are still awaiting implementation. The RS Ministry of Health has taken steps to develop a new program/strategy for rare diseases. The Registry for Rare Diseases was established at the Institute of Public Health of the RS, and the Centers for Rare Diseases in some institutions of the tertiary level of health care. Over time, the availability of drugs and medical devices for rare diseases is increasing. Diagnostics and screenings for rare diseases represent a big challenge, as well as the availability of off-label drugs for the purpose of treating of rare diseases.

Key words: rare diseases, regulation, budget fund, diagnostics, treatment.

Sofija Lekić

Faculty of Law, University of Belgrade,

Faculty of Political Science, University of Belgrade

MEDICALLY ASSISTED DYING IN CASES OF MENTAL ILLNESS: CONCERNS RAISED BY THE CHANGE IN THE CANADIAN LEGISLATION

Summary: Canada's legislation concerning medical assistance in dying is evolving to offer the option to persons suffering exclusively from mental illnesses. The new rule was planned to become part of the legal system in March 2023, but the implementation was later postponed for another year. However, much concern is being raised over the legitimacy of such legal measures, and many professionals – both in the field of medicine and in the field of law – are offering opinions on the matter.

The paper addresses the topic from three essential angles. Firstly, it examines the question of the mental capacity of the mentally ill to make this decision – that is, to provide consent. Secondly, it approaches the relationship between the right to health care, right to life and right to dignity which arises from it. Finally, it addresses the practical aspect of such a legal rule – the feasibility of patients being properly assessed, and safeguards being put in place, in order to prevent this measure from being abused.

There is no firm conclusion to the study – the topic is way too open, and it cannot be resolved in one paper. However, a systematization of the issues raised is given, drawing attention to the findings of the study, and offering a starting point for further research in the field.

Keywords: Medically assisted dying, mental health, mental illness, Canadian MAID law, psychiatry, human rights, right to dignity, right to health care.

Софија Лекић

Правни факултет, Универзитет у Београду

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

МЕДИЦИНСКО ПОМОЋНО УМИРАЊЕ У СЛУЧАЈЕВИМА ДУШЕВНИХ БОЛЕСТИ: ЗАБРИНОСТ ПРОМЕНА КАНАДСКОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Сажетак: Канадско законодавство које се односи на медицинску помоћ при умирању се развија како би понудило опцију особама које пате искључиво од менталних болести. Планирано је да ново правило постане део правног система у марту 2023. године, али је примена касније одложена за још годину дана. Међутим, постоји велика забринутост због легитимности оваквих законских мера, а многи стручњаци – како из области медицине тако и из области права – дају мишљења о томе.

У раду се тема обрађује из три суштинска угла. Прво, испитује се питање менталне способности ментално оболелих да донесу ову одлуку – односно да дају сагласност. Друго, анализира се однос између права на здравствену заштиту, права на живот и права на достојанство који из тога произилази. Коначно, он се бави практичним аспектом таквог правног правила – прописном проценом изводљивости пацијената и успостављањем заштитних механизма како би се спречиле злоупотребе ове мере.

Студија нема чврстог закључка – тема је превише отворена и не може се решити у једном раду. Међутим, дата је систематизација покренутих питања, која скреће пажњу на налазе студије и нуди полазну основу за даља истраживања у овој области.

Кључне речи: медицински потпомогнуто умирање, ментално здравље, ментална болест, канадски закон о МПУ-у, психијатрија, људска права, право на достојанство, право на здравствену заштиту.

Др Софија Николић Попадић

Институт друштвених наука, Центар за правна истраживања, Београд

УТИЦАЈ КЛИМАТСКИХ ПРОМЕНА НА ЗДРАВЉЕ СТАНОВНИШТВА И ПРАВНА РЕГУЛАТИВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Сажетак: Климатске промене имају значајан утицај на здравље становништва. Бројне последице измењених климатских услова као што су пораст температуре, повећање броја тропских дана, количине падавина, као и дана са екстремном количином падавина и др. утичу на здравље људи и доприносе повећању стопе смртности. Ефекти измењених климатских услова на здравље становништва су видљиви у Републици Србији. Током трајања топлотног таласа у јулу 2007. године забележен је значајан пораст смртности становништва, посебно особа са кардиоваскуларним проблемима, дијабетесом, болестима бубрега, дисајних путева. Поред повећања стопе смртности, топлотни таласи утичу на појаву топлотних удара, сунчанице, и сл. Повећање температуре је повезано и са појавом нових врста заразних болести. Високе температуре и сушном периоду имају значајан утицај на снабдевање водом и на смањење пољопривредних приноса што може утицати и на снабдевање храном. Последице климатских промена се јављају и у виду других екстремних временских догађаја као што су пожари и поплаве што такође угрожава живот становништва. У поплавама из 2014. године је страдала 51 особа. Поплаве могу утицати и на ширење различитих болести. Имајући у виду све претходно наведено, истраживање је посвећено веома значајном питању да ли су климатске промене препознате у стратегијама и прописима Републике Србије као један од ризика по здравље становништва? У оквиру истраживања анализирана је Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, Закон о јавном здрављу, Закон о здравственој заштити, Закон о правима пацијената и Закон о климатским променама. Резултати истраживања показују да у здравственим прописима климатске промене као ризик по здравље становништва не заузимају одговарајуће место. На крају истраживања дате су препоруке за побољшање стања у овој области.

Кључне речи: климатске промене, екстремни временски догађаји, здравље становништва, стопа смртности, прописи у здравству.

Sofija Nikolić Popadić, PhD

Institute of Social Sciences, Center for Legal Research, Belgrade

THE IMPACT OF CLIMATE CHANGE ON THE HEALTH OF THE POPULATION AND LEGAL REGULATIONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary: Climate change has a significant impact on the health of the population. Numerous consequences of changed climate conditions such as temperature increase, increase in the number of tropical days, amount of precipitation, as well as days with extreme amount of precipitation, etc. affect people's health and contribute to an increase in the death rate. The effects of changed climatic conditions on the health of the population are visible in the Republic of Serbia. During the heat wave in July 2007, there was a significant increase in the mortality of the population, especially for people with cardiovascular problems, diabetes, kidney and respiratory diseases. In addition to increasing the death rate, heat waves affect the occurrence of heat strokes, sunstroke, etc. The increase in temperature is also associated with the emergence of new types of infectious diseases. High temperatures and droughts have a significant impact on the water supply and on the reduction of agricultural yields, which can also affect the food supply. The consequences of climate change also occur in the form of other extreme weather events such as fires and floods, which also threaten the lives of the population. In the floods in 2014, 51 persons lost their lives. Floods can also affect the spread of various diseases. Having all that in mind, the research is dedicated to the very important question of whether climate change is recognized in the strategies and regulations of the Republic of Serbia as one of the risks for the health of the population? In this research we analyzed the Public Health Strategy in the Republic of Serbia for the period 2018-2026, the Law on Public Health, the Law on Health Care, the Law on Patients' Rights and the Law on Climate Change. The results of the research show that climate change as a risk for the health of the population does not have an appropriate place in the health regulations. At the end of the research, recommendations were given for improving the situation in this field.

Keywords: climate change, extreme weather events, population health, mortality rate, healthcare regulations.

Robert Doričić

Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet

Toni Buterin

Amir Muzur

Sveučilište u Rijeci, Fakultet zdravstvenih studija

ZAKONODAVNI OKVIR I RAZVOJ MORTALITETNE STATISTIKE U RAZDOBLJU OD 1960. DO 2012. NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

Sažetak: Smrti i drugi vitalni događaji (rađanje, pomor dojenčadi, brakovi, razvodi) u populaciji nose značajne kratkoročne i dugoročne posljedice i to za različite segmente društva. Stoga ne čudi da sustav vođenja i pohrane podataka mortalitetne statistike zahtijeva interdisciplinarni pristup.

Pregledom zakonodavnog okvira i razvoja mortalitetne statistike u istraživanom razdoblju, od 1960. do 2012. na području današnje Republike Hrvatske, utvrđeno je kako je sustav izvješćivanja o uzrocima smrti i organizacije prikupljanja podataka mortalitetne statistike od tijela državne uprave na teritoriju današnje Republike Hrvatske bio prilično brzo uspostavljen po završetku Drugog svjetskog rata. S jedne strane to je bila posljedica postojanja razvijenog sustava prikupljanja takvih podataka i u prijašnjim državnim sustavima, odnosno supostojanja usporednog sustava prikupljanja i vođenja podataka o smrtnosti unutar okvira koje je za svoje članove postavila administracija religijskih zajednica na području današnje Hrvatske. U svojoj osnovi pravna regulacija mrtvozorstva i određivanja uzroka smrti te prikupljanja podataka o smrtnosti tijekom gotovo cjelokupnog razdoblja, nije bila podvrgnuta značajnijim izmjenama. U formalnom smislu izmjene donosi Pravilnik o obrascu potvrde o smrti iz 1975., a aktualnim Pravilnikom o obrascu potvrde o smrti znatno se mijenja forma i sadržaj obrasca čime ona postaje u potpunosti usklađena s preporukama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i Europskog ureda za statistiku (EUROSTAT).

Terensko istraživanje obilježja smrtnosti u razdoblju od 1960. do 2012. u trima sjevernojadranskim lokalnim zajednicama (Bakar, Mali Lošinj i područje Labinštine) potaknula su na promišljanje novih smjernica koje bi mogle biti implementirane u sustav vođenja i pohrane podataka mortalitetne statistike.

Ključne riječi: mortalitetna statistika, potvrda o smrti, zakonodavni okvir, Hrvatska, 20. stoljeće.

Robert Doričić

University of Rijeka, Faculty of Medicine

Tony Buterin

Amir Muzur

University of Rijeka, Faculty of Health Studies

LEGISLATIVE FRAMEWORK AND DEVELOPMENT OF MORTALITY STATISTICS IN THE PERIOD FROM 1960 TO 2012 IN THE AREA OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Summary: Death and other vital events (birth, infant mortality, marriages, divorces) have significant short-term and long-term consequences for different segments of society. Therefore, it is not surprising that the system of maintaining and storing data on mortality statistics requires an interdisciplinary approach.

An overview of the legislative framework and the development of mortality statistics in the investigated period, from 1960 to 2012, on the territory of the Republic of Croatia, reveals that the system of reporting on the causes of death, and the organization of data collection of mortality statistics from state administration bodies in the territory of contemporary Croatian state was established quite quickly after the end of the Second World War. On the one hand, this was a consequence of the existence of a developed system for collecting such data in previous state systems, i.e. the coexistence of a comparative system for collecting and keeping data on mortality within the framework set for its members by the administration of religious communities.

Basically, the legal regulation of the coroner's office and the determination of the cause of death and the collection of data on mortality during almost the entire period were not subjected to significant changes. In a formal sense, the changes were made by the Ordinance on the death certificate form from 1975, while the current Ordinance on the death certificate form significantly changes both, the form and the content, making it fully compliant with the recommendations of the World Health Organization (WHO) and the European Statistical Office (EUROSTAT).

Field research on mortality characteristics in the period from 1960 to 2012 in three northern Adriatic local communities (Bakar, Mali Lošinj and the area of Labin) encouraged the consideration of new guidelines that could be implemented in the system of keeping and storing data on mortality statistics.

Keywords: mortality statistics, death certificate, legislative framework, Croatia, 20th century.

Проф. др Снежана Пантовић

Медицински факултет Универзитета Црне Горе

Доц. др Дијана Зрнић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

МЕДИЦИНСКИ И ПРАВНИ АСПЕКТИ ИНФОРМИСАНОГ ПРИСТАНКА У ЦРНОЈ ГОРИ, РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ, СРБИЈИ И ХРВАТСКОЈ

Сажетак: Пристанак пацијента је неопходан услов за предузимање било које медицинске интервенције и израз је пацијентовог права на самоопредељење у односу на сопствено тело, које има своје утемељење у уставној гаранцији неповредивости људске личности. У односу на границе пристанка за медицинску интервенцију, неопходан је не само општи, већ и посебан пристанак, односно мора се односити на прецизно дефинисане дијагностичке и терапијске мере које медицински радник намерава да предузме, као и одређене ризике у вези са тим. Мере. С тим у вези, обавеза је медицинског радника да пацијенту или законском заступнику достави сва обавештења која су претпоставка пристанка, а та обавештења треба да садрже све чињенице које су битне за доношење одлуке о пристанку, а које, између осталог, садрже врсту и вероватноћу могућих ризика или последица. У таквим случајевима је важна улога законодавца, који мора прописати јасна правила понашања здравствених установа, судова и медицинских радника који су директно или индиректно укључени у процес добијања информисане сагласности.

У овом раду аутори су узели упоредно истраживање медицинске и правне праксе у Црној Гори, Републици Српској, Србији и Хрватској, како би указали на значај информисаног пристанка при утврђивању одговорности здравствене установе/медицинског радника за лекарску грешку/немар. У закључним напоменама аутори утврђују да слободна воља пацијента превладава над разлозима медицинске природе и да је одлука пацијента неизбежна граница за здравствену установу/здравственог радника. Медицински поступак је незаконит ако се не поштује или не добије воља пацијента. Одговорност медицинског радника је субјективне природе и подразумева повреду дужности, оштећење здравља пацијента проузроковано његовим нестручним, непажљивим или неправилним радом супротним правилима медицинске струке и науке (*contra legem artis*). Опште је мишљење националног правосуђа да је здравствена установа/медицински радник, без изузетка, одговорна за штетне последице по здравље пацијента ако није прибавила његову сагласност за предузимање медицинске интервенције.

Кључне ријечи: информисани пристанак, медицинска етика, узрочност, губитак или штета, лекарски немар, злоупотреба, материјални ризик.

Prof. Snežana Pantović, PhD

Faculty of Medicine, University of Montenegro

Prof. Dijana Zrnić, PhD

Faculty of Law, University of Banja Luka

MEDICAL AND LEGAL ASPECTS OF INFORMED CONSENT IN MONTENEGRO, REPUBLIC OF SRPSKA, SERBIA AND CROATIA

Summary: The patient's consent is a necessary condition for undertaking any medical intervention and is an expression of a patient's right to self-determination in relation to his own body, which has its foundation in the constitutional guarantee of the inviolability of the human personality. In relation to the limits of consent for medical intervention, not only general, but special consent is necessary, that is, it must refer to precisely defined diagnostic and therapeutic measures that the medical professional intends to take, as well as certain risks associated with these measures. In this connection, it is also the medical professional's duty to provide the patient or the legal representative with all the notices, which are a presumption of consent, and those notices should include all the facts that are essential for the decision on consent, and which, among other things, contain the type and probability of possible risks or consequences. In such cases, the role of the legislator is important, as it must prescribe clear rules of conduct for health institutions, courts and medical professionals who are directly or indirectly involved in the process of obtaining informed consent.

In this paper, the authors have taken a comparative research of medical and legal practice in Montenegro, Republic of Srpska, Serbia and Croatia, in order to point out the importance of informed consent when determining the responsibility of a healthcare institution/medical professional for a medical malpractice/negligence. In the concluding remarks, the authors establish that the free will of the patient prevails over the reasons of a medical nature and that the patient's decision is an inevitable limit for the health institution/medical professional. A medical procedure is illegal if the patient's will is not respected or obtained. The responsibility of the medical professional is subjective in nature, and assumes breach of duty, damage to the patient's health caused by his unprofessional, careless or improper work contrary to the rules of the medical profession and science (*contra legem artis*). It is the general opinion of national judicature that the healthcare institution/medical professional is, without exception, responsible for the harmful consequences to the patient's health if they did not obtain the patient's consent to undertake medical intervention.

Key words: informed consent, medical ethics, causation, loss or damage, medical negligence, malpractice, material risk.

Prof. dr Csaba Varga

Institute for Legal Philosophy of the Catholic University of Hungary

ON RULE OF LAW – CONTESTING AND CONTESTED

Summary: The rule of law has become a watchword in international politics over the last few decades. It has been transformed from a descriptum into a prescriptum, a criterion for judging legal orders, transferred from the legal to the political sphere. For Hungary, its impact coincided with the dissolution of the Soviet empire and the advance of globalisation in our unipolar world. But what did not become, could not become, an operative term in law, since it is not linked to a definition of facts that would allow it to become legally ascertained and established as a set of facts constituting a legal case. Because, by its very nature, it is not a class concept with sharp boundaries, but a concept of order that can only be clarified by characterisation and through examples. It is what literature calls essentially contested, and what institutions and authors are constantly expanding with competing formulations, which has long since led to its internal emptying out. In its origin and development, it has never been anything other than the accumulated experience of civilisational self-growth in the operation of the law by the state, which has evolved in responses to the challenges of various places and times. That is, it is particular, a function of *hic et nunc* developments. And the way in which our present attempts to universalise this — in which, of course, mutual learning processes between nations and ages are also involved — is a mere artificial projection, which conceals the West's urge to export the values that guide it. Not a yes or no category, but an ideal towards which we strive. Contradictory, with compromises, because if we attempted to satisfy it in its entirety, the conflicting values within it could extinguish each other; consequently, only a case-by-case weighing up of these values can ensure that a balance, optimally satisfactory there and then, is achieved.

Keywords: Rule of Law, concept, essentially contested, West, export of values

Prof. dr Čaba Varga

Institut za filozofiju prava Katoličkog Univerziteta Mađarske

O VLADAVINI PRAVA – OSPORAVAJUĆOJ I OSPORENOJ

Sažetak: Vladavina prava je tokom posljednjih nekoliko decenija prerasla u parolu u međunarodnoj politici. Ona je iz opisujućeg transformisana u propisujuće, u kriterijum za prosuđivanje pravnih poredaka, premještena iz pravne u političku sferu. U slučaju Mađarske, njen uticaj podudarao se sa raspadom sovjetske imperije i napredovanjem globalizacije u našem jednopolarnom svijetu. Ali ona nije postala operativni pojam u pravu, niti je mogla postati, jer nije povezana sa definicijom činjenica koja bi omogućila da se ona pravno utvrdi i ustanovi kao skup činjenica koje konstituišu pravni slučaj. Jer, po svojoj prirodi, to nije klasni pojam sa oštrim granicama, već koncept poretka koji se može razjasniti samo karakterizacijom i kroz primjere. To je ono što se u literature naziva suštinski spornim, a institucije i autori je neprestano proširuju konkurentskim formulacijama, što je odavno dovelo do njenog unutrašnjeg pražnjenja. Ona u svom nastanku i razvoju nikada nije bila ništa drugo do nagomilano iskustvo civilizacijskog samorazvoja kroz upravljanje zakonima od strane države, koje je evoluiralo kao odgovor na izazove različitih sredina i vremena. To je, naročito, funkcija hic et nunc razvoja. A način na koji naša sadašnjost pokušava da ovo univerzalizuje – u koji su, naravno, uključeni i procesi uzajamnog učenja između nacija i epoha – je puka vještačka projekcija koja prikriva nagon Zapada da izvozi vrijednosti koje ga vode. Ne “da ili ne” kategorija, već ideal kome težimo. Kontradiktoran, sa kompromisima, jer ako bismo pokušali da ga zadovoljimo u cjelini, sukobljene vrijednosti u njemu mogle bi ugasiti jedna drugu; shodno tome, samo odmjeravanje ovih vrijednosti od slučaja do slučaja moglo bi da obezbijedi postizanje ravnoteže koja je optimalno zadovoljavajuća.

Ključne riječi: vladavina prava, pojam, suštinski sporno, Zapad, izvoz vrijednosti.

Prof. Ivan Halász, PhD

Centre for Social Sciences – Institute for Legal Studies, Budapest
University Pavol Jozef Šafarik, Košice, Slovakia

ACTIVITIES OF THE CENTRAL EUROPEAN OMBUDSMEN AND PANDEMIC COVID-19

Summary: The paper will focus on the activities of ombudsmen in Central European countries during the Covid-19 pandemic, specifically comparing the activities of the Czech, Hungarian, Polish and Slovak ombudsmen. During the pandemic, different issues resonated in these countries, which were naturally related to their specific situation, different degrees of socio-economic well-being, different social mentality, as well as current political and power conditions. The situation has also been influenced by the previous history of the ombudsman institution, as well as the personal backgrounds of individual ombudsmen. Their activities therefore need to be examined within a broader legislative, political and personal framework. Despite many structural similarities, Central European ombudsmen have presented different approaches to their position as well as different mentalities. The Slovak ombudsman represented the most active human rights approach. Major political issues resonated mainly in Poland. In the Czech Republic, the situation was complicated by a conflict between the ombudsman and his deputy. The activities of the Hungarian ombudsman were in turn influenced by his less activist approach to individual partisan issues. The aim of the lecture is to compare the ratio of objective and subjective causes of these different legal practices, professional attitudes and ombudsman mentalities.

Key words: Central Europe, Covid19, human rights, ombudsman.

Проф. др Иван Холас

Центар за друштвене науке – Институт за правне науке, Будимпешта
Универзитет Павол Јозеф Шафарик, Кошице, Словачка

АКТИВНОСТИ ЦЕНТРАЛНОЕВРОПСКИХ ОМБУДСМАНА И ПАНДЕМИЈА КОВИД-19

Сажетак: Рад ће се фокусирати на активности омбудсмана у земљама Централне Европе током пандемије Ковид-19, посебно упоређујући активности чешког, мађарског, пољског и словачког омбудсмана. Током пандемије, у овим земљама одјекнула су различита питања, која су природно била везана за њихову специфичну ситуацију, различите степене социјално-економског благостања, другачији друштвени менталитет, као и актуелне политичке прилике и односи снага. На ситуацију је утицала и претходна историја институције омбудсмана, као и лично искуство појединих омбудсмана. Њихове активности стога треба испитати у ширем законодавном, политичком и личном оквиру. Упркос многим структуралним сличностима, средњоевропски омбудсмани су представили различите приступе својој позицији, као и различите менталитете. Словачки омбудсман је најактивније бринуо о људским правима. Главна политичка питања одјекнула су углавном у Пољској. У Чешкој је ситуацију закомпликовао сукоб омбудсмана и његовог заменика. На активности мађарског омбудсмана је заузврат утицао његов мање активистички приступ појединачним страначким питањима. Циљ излагања је да се упореди однос објективних и субјективних узрока ове различите правне праксе, професионалних ставова и менталитета омбудсмана.

Кључне речи: централна Европа, Ковид-19, људска права, омбудсман

Doc. dr Damir Banović

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

REALISTIČKA TEORIJA PRAVA: OGLED O PRAVNOM REALIZMU, PRAVNOM KONVENCIONALIZMU I NATURALIZACIJI U PRAVU

Sažetak: Rad ima za cilj da pokaže nove pravce razvoja teorije prava nastale pod utjecajem, prije svega, američkog pravnog realizma. Ovaj pravac kritikovao je neke od pozicija klasične teorije prava, posebno u pogledu stava da sudije samo primjenjuju pravo. Ovo će imati daljnjeg utjecaja ka pomjeranju teorije prava prema drugim teorijskim, naučnim i empirijskim disciplinama i to prije svega kroz naturalizaciju. Dodatno, radom se želi pokazati mogući pravci metodološkog razvoja Hartovog analitičkog okvira, inspirisanih Tamanahovim neesencijalističkim pristupom, te pravnim konvencionalizmom i naturalizacijom u pravu a u smjeru jedne teorije prava koja će biti refleksivna u odnosu na društveni kontekst. Na kraju, mapira će se metodološki put kojima realistička teorija prava treba da se kreće i to na primjeru pravila priznanja kao kriterija pravne validnosti svakog pravnog sistema.

Ključne riječi: Pravni konvencionalizam, realistička teorija prava, naturalizacija, pravni realizam

Asst. Prof. Damir Banović, Ph.D

Faculty of Law, University of Sarajevo

**REALIST THEORY OF LAW: AN ESSAY ON
LEGAL REALISM, LEGAL CONVENTIONALISM,
AND NATURALIZATION IN LAW**

Summary: The paper strives to outline new developments in the theory of law that emerged under the influence of, primarily, American legal realism. This line of thought criticized some of the positions of classical legal theory, especially regarding the view that judges merely apply the law. This will have a further impact on shifting the theory of law towards other theoretical, scientific and empirical disciplines, primarily through naturalisation. Furthermore, the paper aims to show possible methodological developments of Hart's analytical framework – inspired by Tamanaha's non-essentialist approach, as well as legal conventionalism and naturalisation in law – in the direction of a theory of law that will be reflexive of the social context. Finally, the methodological path along which the realist theory of law should move will be mapped, using the example of the rule of recognition as a legal validity criterion of every legal system.

Keywords: Legal conventionalism, realist theory of law, naturalization, legal realism

Emese Szilágyi, PhD

Centre for Social Sciences – Institute for Legal Studies, Budapest

POLITICAL FREEDOM IN HYBRID REGIMES – THE CASE OF HUNGARY

Summary: In my presentation, I will hypothesize that international recommendations and guidelines, which are based on the shared experiences and distilled good practices of well-established democracies, in some cases may lead to unjustified restrictions on freedoms, especially in such “illiberal” or hybrid regimes as Hungary.

To justify my hypothesis, I will use the example of the Hungarian party- and campaign financing system and analyze what the recent international recommendations – issued by GRECO, the Venice Commission, and OSCE ODIHR – have to say about the shortcomings of this system. As a starting point, I will explain the specialties of the Hungarian political context, then I will emphasize the social image of political parties and the attitude of Hungarian society towards parties and politicians. In my opinion, social attitudes towards political actors have not changed much in the decades since the fall of communism. Finally, I will summarize the main elements of the Hungarian party- and campaign-financing system, focusing on the system of public funding, regulations on private funding, and disclosure rules. The main messages or conclusions of my presentation will be: Solutions invented for well-established democracies can prove to be counterproductive in hybrid regimes, such as Hungary. When making recommendations, it is not enough to tick off a checklist, the political and social context of the rules and legal solutions must be understood and considered first. Otherwise, such recommendations just open the door to more twisted ideas.

Key words: international recommendations; party financing; political campaigns; campaign financing; hybrid regimes, political freedoms

Др Емеше Силаги

Центар за друштвене науке - Институт за правне науке, Будимпешта

ПОЛИТИЧКА СЛОБОДА У ХИБРИДНИМ РЕЖИМИМА – СЛУЧАЈ МАЂАРСКЕ

Резиме: У свом излагању изнећу хипотезу да међународне препоруке и смернице, које се заснивају на заједничким искуствима и дестилованој доброј пракси добро успостављених демократија, у неким случајевима могу довести до неоправданог ограничења слобода, посебно у таквим „нелибералним“ или хибридним режимима, као Мађарска.

Да оправдам своју хипотезу, послужићу се примером мађарске партије и кампање система финансирања и анализирати шта недавне међународне препоруке – издате од ГРЕЦО-а, Венецијанске комисије и ОЕБС-овог ОДИХР-а – имају да кажу о недостацима овог система. Као полазиште, објаснићемо посебности мађарског политичког контекста, онда ћемо истаћи друштвену слику политичких партија и однос мађарског друштва према странкама и политичарима. По нашем мишљењу, друштвени ставови према политичким актерима нису се промијенили много у деценијама од пада комунизма. На крају, резимираћемо главне елементе мађарског система финансирања партија и кампања, фокусирајући се на систем јавног финансирања, прописе о приватном финансирању и правила о обелодањивању. Главне поруке или закључци наше презентације биће: Рјешења измишљена за добро успостављене демократије могу се показати као контрапродуктивна у хибридним режимима, као што је Мађарска. Приликом давања препорука није довољно означити контролну листу, већ се прво мора разумети и размотрити политички и друштвени контекст правила и законских решења. Иначе, такве препоруке само отварају врата уврнутијим идејама.

Кључне ријечи: међународне препоруке; финансирање партија; политичке кампање; финансирање кампање; хибридни режими, политичке слободе.

Boldizsár Szentgáli-Tóth, PhD

Nora Bán-Forgács, PhD

Institute for Legal Studies, Budapest

PARLIAMENTS UNDER PRESSURE: THE STATE OF EMERGENCY AND BEYOND. LESSONS LEARNED FROM COVID-19

Summary: The global pandemic has fundamentally affected the day-to-day life of legislative bodies: in the state of emergency, the space for maneuvering of parliaments has proven to be uncertain. Additionally, the regular sitting of the legislature was seriously affected, and the parliamentary meetings were limited.

A good part of the restrictions was lifted by national governments, as the intensity of the pandemic eased, however, many of the trends that emerged at the time of emergency, seemed to be here to stay.

The impact of the Covid-19 outbreak on parliaments has been largely analyzed by several authors. However, constitutional review of the legislative bodies' post-covid area is a sub-area that has not yet been substantively examined. A two strands trend is relevant: the authority of parliaments to exercise their special jurisdictional power under a state of emergency (and after) is to be examined, on the other hand, we try to identify the framework within which the daily functioning of the parliament is feasible under the state of emergency. This presentation will explore the role of the constitution/higher courts in exercising judicial review over the parliament in the given context in recent cases of French, German, Spanish, Croatian, and Estonian supreme courts and European Court of Justice decisions.

Key words: parliaments, covid-19 and parliaments; state of emergency; jurisdictional power; parliaments under emergency;

Др Болдичар Сентгали Тут

Др Нора Бан Форгач

Институт за правне студије, Будимпешта

ПАРЛАМЕНТИ ПОД ПРИТИСКОМ: ВАНРЕДНО СТАЊЕ И ДАЉЕ. ЛЕКЦИЈЕ НАУЧЕНЕ ИЗ КОВИД-19

Сажетак: Глобална пандемија суштински је утицала на свакодневни живот законодавних тијела: у ванредном стању, маневарски простор парламента се показао као неизвјестан. Поред тога, редовно засједање законодавног тијела је озбиљно погођено, а скупштински састанци су били ограничени.

Добар дио ограничења укинуле су националне владе, пошто је интензитет пандемије попуштао, међутим, чинило се да су многи трендови који су се појавили у вријеме ванредног стања ту да остану.

Неколико аутора је у великој мјери анализирано утицај епидемије Ковид-19 на парламенте. Међутим, оцјена уставности пост-ковид области законодавних тијела је подобласт која још увијек није суштински испитана. Релевантан је тренд у два правца: треба испитати овлашћења парламената да врше своју посебну надлежност у ванредном стању (и након њега), с друге стране, покушавамо да идентификујемо оквир у којем свакодневно функционисање парламента је изводљиво под ванредним стањем. Ова презентација ће истражити улогу устава/виших судова у вршењу судског надзора над парламентом у датом контексту у недавним случајевима француских, њемачких, шпанских, хрватских и естонских врховних судова и одлука Европског суда правде.

Кључне ријечи: парламенти, Ковид-19 и парламенти; ванредно стање; надлежност; парламенти у ванредном стању.

Nora Ban-Forgács, Ph.D

Institute for Legal Studies, Budapest

CONSTITUTION MAKING IN THE 21ST CENTURY: NEW CHALLENGES -THE CASE OF HUNGARY

Summary: Perhaps one of the most challenging debates in recent Hungarian and Central European constitutional history took place a few months ago before the Hungarian Parliamentary elections in the Spring of 2022.

The debate focused on the future of the Fidesz - elected Hungarian Fundamental Law in 2011. Hungarian Fundamental Law of 2011 has received major domestic and international criticism throughout the past years. In the recent twelve years, Fundamental Law has been officially amended by Hungarian the Parliament eleven (!) times. Most amendments were stickily scrutinized and criticized by different organs of the European Union, including the Venice Commission. Concerns are raised if the Highest Law of the Land meets all international human rights standards. The academic debate focused on whether or not the Hungarian Fundamental Law can be further amended under a future democratic government to meet international requirements or whether only a new constitution can reestablish the rule of law and democracy in Hungary.

Back in 2022 before the Parliamentary elections scholarly debate started on different forums among those scholars who did not find it plausible to alter the current Fundamental Law in Hungary into a democratic constitution and therefore advocate for the promulgation of a new constitution.

This presentation is focusing on the question of the legitimacy of new constitution-makings under populist constitutional systems.

Key words: constitution making; constitutionalism, populist constitutionalism; central European constitutionalism, authoritarian constitutionalism, hybrid regimes

Др Нора Бан Форгач

Институт за правне студије, Будимпешта

ДОНОШЕЊЕ УСТАВА У 21. ВЕКУ: НОВИ ИЗАЗОВИ - СЛУЧАЈ МАЂАРСКЕ

Сажетак: Можда једна од најизазовнијих дебата у новијој уставној историји Мађарске и Централне Европе одржана је прије неколико мјесеци прије мађарских парламентарних избора у прољеће 2022. Дебата је била усредсређена на будућност Фидеса - изабраног мађарског Основног закона 2011. Мађарски Основни закон из 2011. године добио је велике домаће и међународне критике током протеклих година. У посљедњих дванаест година, мађарски парламент је једанаест (!) пута званично мијењао Основни закон. Већина амандмана је пажљиво проучена и критикована од стране различитих органа Европске уније, укључујући Венецијанску комисију. Појављује се забринутост да ли највиши закон земље испуњава све међународне стандарде људских права. Академска дебата се фокусира на то да ли се мађарски Основни закон може додатно измијенити у оквиру будуће демократске владе како би се испунили међународни захтјеви или да ли само нови устав може поново успоставити владавину права и демократију у Мађарској.

Још 2022. године прије парламентарних избора почела је научна дебата на различитим форумима међу оним научницима који нису сматрали вјероватним да се тренутни Основни закон у Мађарској измијени у демократски устав и због тога се залажу за проглашење новог устава. Ова презентација се фокусира на питање легитимности доношења нових устава у популистичким уставним системима.

Кључне ријечи: доношење устава, конституционализам, популистички конституционализам, централноевропски конституционализам, ауторитарни конституционализам, хибридни режими.

Prof. dr Nikola Mojović

Univerzitet u Banjoj Luci, Pravni fakultet

PROFESOR ANTE ROMAC, ROMANISTA I PEDAGOG

Sažetak: Ove godine navršava se sto godina od rođenja profesora Ante Romca, velikog naučnika rimskog prava, pravnog historičara i pedagoga. Profesor Romac je obogatio romanistiku značajnim djelima koja do danas predstavljaju nezaobilaznu literaturu u pravnoj nauci i studiju prava. Bio je cijenjen kao svestrani intelektualac humanističkog obrazovanja što se manifestovalo kroz njegov akademski i stvaralački rad: svestrano poznavanje istorije prava, ali i gotovo svih pozitivnih prava, odličan poznavalac izvora rimskog prava, izražene sposobnosti u prevođenju antičkih pravnih izvora, pisac raznih odabranih tema iz rimskog prava, pravne istorije, široko poznavanje vanpravne antičke, ali i srednjovjekovne književnosti, izvanredan znalac latinskog jezika. U nekim svojim radovima nije imao prethodnika. Profesor Romac je bio poznati entuzijasta u naučnom radu, uporni sakupljač latinskih pravnih izraza desetina godina prije nego ih je selekcionirao i objavio u nekim svojim knjigama. Kao pedagog profesor Romac je nastojao da izmiri raskorak između srednjoškolskog obrazovanja koje je davalo skromno znanje latinskog jezika i potreba koje je zahtijevala materija rimskog prava na studijama prava. Studenti, njegovi saradnici i kolege pamte profesora Romca po staloženosti, sistematičnosti, visokog stepena kulturnog ophođenja bez jeftinih efekata, a kao ispitivača pamte ga po objektivnom kriteriju i odmjerenom pristupu. Povodom stogodišnjice njegovog rođenja nastojaćemo istaći njegov doprinos u nauci i sjetiti se njegovih nezaboravnih ličnih osobina koje su postale uzor mlađoj generaciji pravника i njegovim saradnicima.

Ključne riječi: Prof. dr Ante Romac, Ulpijanove regule, Paulove Sentencije, Zakonik dvanaest ploča, Justinijanove Institucije, Vademecum iuridicum, Florilegium sententiarum Latinarum, rimsko vojno parvo.

Prof. Nikola Mojović, Ph.D

University of Banja Luka, Faculty of Law

PROFESSOR ANTE ROMAC, ROMANIST AND EDUCATOR

Summary: This year marks the hundredth anniversary of the birth of Professor Ante Romac, a great scholar of Roman Law, legal historian and educator. Professor Romac enriched Romanistics with major works which stand to this day as indispensable literature in the study and teaching of law. He was esteemed as a many-sided intellectual educated in the humanities, manifested through his academic and creative work: a versatile knowledge of legal history, and also that of almost all current legal systems; an excellent authority on the sources of Roman law, with a striking aptitude for translating ancient legal sources; a writer on various select topics of Roman law and legal history; a broad knowledge of non-legal classical and also of mediaeval literature and an outstanding Latinist. In some of his works, he had no predecessor. Professor Romac was a well-known enthusiast in his pursuit of science, and had been a relentless collector of Latin legal phrases – for decades before he selected and published them in some of his books. As an educator, professor Romac sought to reconcile the gap between secondary education, which was providing only a modest proficiency in Latin, and the requirements imposed by the subject content of Roman law in graduate legal education. Students, his collaborators and colleagues remember professor Romac for his composure, systematic nature, a high degree of sophistication, without flashy gimmicks, and, as an examiner, they remember him for maintaining objective criteria and a level-headed approach. On the occasion of the centenary of his birth, we will endeavour to highlight his contributions to scholarship, and remember the unforgettable quality of his character which has become a model for the younger generation of lawyers and his associates.

Keywords: Ante Romac, Rules of Ulpian, Sentences of Paul, Laws of the Twelve Tables, Institutes of Justinian, Vademecum iuridicum, Florilegium sententiarum Latinarum, Roman military law.

Prof. dr Magdalena Apostolova-Maršavelski

Pravni fakultet Univerziteta u Zagrebu

SREDNJOVJEKOVNI ZAGREB: ZNAČAJKE ZALOŽNOG PRAVA

Sažetak: Založno pravo, nezaobilazan i važan instrument osiguranja trgovinskih transakcijama, prilagođeno je specifičnim okolnostima srednjovjekovnog grada, u kojem na limitiranom gradskom prostoru nekretnine imaju poseban veliki značaj. Značajke koje obilježavaju taj model založnog prava i koji ga udaljuju od instituta hipotekarnog osiguranja rimskog i modernog prava, bile su prihvatljive za obje stranke. Dužnik je imao vremenski neograničeno i nezastarivo pravo na otkup založene nekretnine te, barem teoretski i realizacija založnog prava nije bila dramatični čin definitivnog gubitka vlasništva. Pravom otkupa, uz isplatu eadem summa pecunae vjerovnikovi interesi bili su zaštićeni pravom da na ime kamata, do eventualnog otkupa koristi nekretninu. Premda se u mnogim ustanovama mogu sa sigurnošću identificirati tragovi recepcije, založno pravo oblikovano je modelom koji odgovara konkretnim ekonomskim okolnostima i karakteru tržišne ekonomiji srednjovjekovnog grada.

Ključne riječi: Založno pravo, iura in re aliena, pravo redempcije, rimsko pravo.

Prof. Magdalena Apostolova-Maršavelski, PhD

Faculty of Law, University of Zagreb

MEDIEVAL ZAGREB: CHARACTERISTICS OF LIEN LAW

Summary: The right of lien, an indispensable and important insurance instrument for commercial transactions, was adapted to the specific circumstances of the medieval city, in which real estate has a particularly great importance in the limited city space. The features that mark this model of lien law and that distance it from the institute of mortgage insurance of Roman and modern law, were acceptable to both parties. The debtor had a time-limited and non-statutory right to purchase the mortgaged real estate, and, at least theoretically, the realization of the mortgage right was not a dramatic act of definitive loss of ownership. With the right of redemption, with the payment of *eadem summa pecunae*, the creditor's interests were protected by the right to use the real estate in the name of interest, until eventual redemption. Although traces of reception can be identified with certainty in many institutions, the right of lien was shaped by a model that corresponds to the specific economic circumstances and the character of the market economy of the medieval city.

Keywords: lien law, *iura in re aliena*, redemption law, Roman law

Проф. др Срђан Шаркић
Правни факултет у Новом Саду

НЕКА ЗАПАЖАЊА О РЕЦЕПЦИЈИ РИМСКОГ ПРАВА У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ

Сажетак: Редактори српских правних збирки нису сазнања о римском праву стицали проучавањем оригиналних латинских текстова римских правника, већ су читали њихове грчке преводе и прераде из византијских правних компилација. Таква, посредна рецепција римског права, испољила се у средњовековној Србији у три различита вида: 1) директно превођење византијских правних компилација са грчког на српски и њихова примена у средњовековној Србији; 2) прихватање појединих института римског права, али не преко изворних латинских текстова већ преко њихових грчких превода, и 3) непосредно уношење појединих чланова из византијских закона у српско право, пре свега у Душанов Законик.

Иако је о овим питањима писано доста остаје нејасно да ли су поједине установе римског права продрле у средњовековну Србију из Византије (како се најчешће мисли) или можда из статута градова на Јадрану (Дубровник, Котор, Будва).

Кључне речи: Византија, Улпијан, Епанагога, Прохирон, Василика, Дубровник, Котор, Будва.

Prof. Srđan Šarkić, PhD

Faculty of Law, University of Novi Sad

SOME OBSERVATIONS ON THE RECEPTION OF ROMAN LAW IN MEDIEVAL SERBIA

Summary: Editors of Serbian legal collections did not acquire knowledge of Roman law by studying the original Latin texts of Roman jurists, they read their Greek translations and adaptations from Byzantine legal compilations. Such an intermediate reception of Roman law manifested itself in medieval Serbia in three different forms: 1) direct translation of Byzantine legal compilations from Greek into Serbian and their application in medieval Serbia; 2) acceptance of individual institutes of Roman law, but not through original Latin texts, but through their Greek translations, and 3) immediate introduction of individual articles from Byzantine laws into Serbian law, especially in Dušan's Code.

Although a lot has been written about these issues, it remains unclear whether individual institutions of Roman law penetrated medieval Serbia from Byzantium (as is most often thought) or perhaps from the statutes of cities on the Adriatic (Dubrovnik, Kotor, Budva).

Key words: Byzantium, Ulpian, Epanagoga, Prochiron, Basilika, Dubrovnik, Kotor, Budva.

Проф. др Малина Новкиришка-Стојанова

Правни факултет, Универзитет “Св. Климент Охридски” у Софији

ПРАВО НА ЖИВОТ КАО ОСНОВНО ЉУДСКО ПРАВО - ДРУГАЧИЈА ПЕРСПЕКТИВА ЗА NASCITURUS

Сажетак: Члан 3. Универзалне декларације о људским правима и члан 2. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода даје предност да свако има право на живот и да нико не сме бити намерно лишен живота осим у извршењу пресуде суда или у околностима које су таксативно наведене у овим међународним актима. Овај концепт је такође развијен у пракси Европског суда за људска права у Стразбуру.

Претпоставља се да је право на живот повезано са стицањем правног статуса, што је у савременом праву тренутак рођења. Тумачење овог права дато је у вези и са концептима класичне римске јуриспруденције, која нуди нека рационална решења у циљу превазилажења проблема везаних за признавање постојања детета у материци и заштиту његових интереса до тренутка рођења *nasciturusa*. Неке одлуке Европског суда за људска права приказане су у вези са римским правним концептом развијеним у максими „*Nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur*“.

Кључне ријечи: Универзална декларација о људским правима, Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, право на живот, правна личност, људски ембрион, *nasciturus*.

Prof. Malina Novkirishka- Stoyanova

Law Faculty Sofia University “Sveti Kliment Ohridski”, Bulgaria

THE RIGHT TO LIFE AS A BASIC HUMAN RIGHT - A DIFFERENT PERSPECTIVE FOR NASCITURUS

Summary: Article 3 of the Universal Declaration of Human Rights and Article 2 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms takes priority that everyone has the right to live and no one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court or in the circumstances exhaustively listed in these international acts. This concept is also developed in the case law of the European Court of Human Rights a Strasbourg.

It is assumed that the right to life is related to the acquisition of legal status, which in modern law is the moment of birth. The interpretation of this right is presented in relation also with the concepts of classical Roman jurisprudence, which offers some rational solutions in order to overcome the problems associated with recognizing the child's existence in utero and protecting his interests until the moment of the birth of nasciturus. Some decisions of the European Court of Human Rights are presented in relation to the Roman legal concept developed in the maxim „Nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur“.

Key words: Universal Declaration on Human Rights, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Right to Life, Legal Personality, Human Embryo, Nasciturus.

Проф. др Милена Полојац

Правни факултет, Универзитет у Београду

ЛИК РИМСКОГ ПРАВНИКА ГАЈА КАСИЈА ЛОНГИНА

Сажетак: Рад је омаж професору Ромцу и насловом реферише на његов чланак “Ликови римских правника у Тацитовим дјелима” објављен 1977. године у „Годишњаку“ Правног факултета у Бањој Луци. То је један у низу чланака у којима се професор Ромац користи пре свега ванправним изворима, посебно делима чувених римских књижевника, сатиричара и историографа (Јувенал, Овидије, Тацит и други), да би нам приказао на живописан и слојевит начин римско друштво у периоду принципата са свим својим турбулентним политичким, друштвеним, класичним и другим проблемима. У тој широкој слици личности и догађаја своје место нашли су, разумљиво, римски правници. Међу њима су посебно праве психолошке портрете добили Атеј Капитон, Антистије Лабеон, Нерва патер, Пегаз, али такође и Гај Касије Лонгин.

Ромац користи податке из Тацовог дела, комбинујући их с другим изворима, зналачки и без премца у свом хуманистичком класичном образовању. У случају правника Гаја Касија Лонгина Тацит је дао, “не само суптилну психолошку карактеризацију, него је оставио и толико података, да би они могли добро послужити као грађа, за романсирану биографију или чак и за напети акциони односно психолошки филм”, каже професор Ромац.

Циљ овог рада је да баци светлост на још једну чињеницу везану за чувеног правника, а то је да је његовим посредством дошло до рецепције Федрове басне о лавовском ортаклуку (*societas leonina*) у римско право. С тим у вези може се хипотетички надопунити биографија Гаја Касија Лонгина претпоставком о познанству с баснописцем Федром и околностима под којима је до тога дошло.

Кључне речи: професор Анте Ромац, Гај Касије Лонгин, биографија, лавовски ортаклук.

Prof. Milena Polojac, PhD

Faculty of Law, University of Belgrade

FIGURE OF THE ROMAN IURIST GAIUS CASSIUS LONGINUS

Summary: The paper is a tribute to Professor Romac and the title refers to his article “Characters of Roman Lawyers in Tacitus’s Works” published in 1977 in the “Yearbook” of the Faculty of Law in Banja Luka. It is one of a series of articles in which Professor Romac uses primarily non-legal sources, especially the works of famous Roman writers, satirists and historiographers (Juvenal, Ovid, Tacitus and others), in order to show us in a vivid and layered way the Roman society in the period of the Principate, with all its turbulent political, social, classical and other problems. Roman jurists understandably found their place in that broad picture of personalities and events. Among them, Ateus Capiton, Antistia Labeon, Nerva Pater, Pegasus, but also Gaius Cassius Longinus received particularly true psychological portraits.

Romac uses data from the work of Tacitus, combining it with other sources, expertly and unmatched in his humanistic classical education. In the case of the lawyer Gaius Cassius Longinus, Tacitus provided, “not only a subtle psychological characterization, but also left so much information, that they could serve well as material for a romanticized biography or even for a tense action or psychological film”, says Professor Romac .

The aim of this paper is to shed light on another fact related to the famous jurist, which is that through him the reception of Phaedrus’s fable about the lion’s coven (*societas leonina*) came into Roman law. In this connection, the biography of Gaius Cassius Longinus can be hypothetically supplemented with the assumption of an acquaintance with the fable writer Phaedra and the circumstances under which it happened.

Key words: professor Ante Romac, Gaius Cassius Longinus, biography, *societas leonina*

Проф. др Емилија Станковић

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

IUS COMMUNE РИМСКОГ ПРАВА – СЛИЧНОСТ СА ДАНАШЊИМ КОМУНИТАРНИМ ПРАВОМ ЕВРОПЕ

Сажетак: Свакако да је од непроцењивог значаја за развој права имало откриће Дигеста. Заправо, права ренесанса права почиње тим открићем. Најпре у Болоњи, већ у XII веку, а касније и у другим градовима Европе, оснивају се правне школе, а потом и универзитети. Центар правних студија била је Болоња, у коју су долазили млади људи из свих земаља Европе да би студирали. Римско право је тумачено, коментарирано, али и дограђивано. Његова правила су већ у XI веку примењивана у решавању спорова. Враћајући се у своје земље након студија правници су преносили стечена знања те римско право продире у праксу многих европских земаља. Један од института на тај начин пренетих у европско средњевековно право је и *ius commune*. Да ли је *ius commune* посебна мешавина права, која је била у примени широм Европе? Да ли је то право настало радом глосатора и постглосатора, тако што је дошло до мешања Јустинијановог права с лонгобардским феудалним правом и неким елементима канонског права? На сва ова питања аутор покушава да да одговоре, сматрајући да је *ius commune* општи, заједнички начин мишљења правника широм средњевековне Европе, темељен на јасном утицају римског права. *Ius commune* је наставило да се примењује након рецепције у Европи као опште право, односно заједничко право, све до доношења буржоаских кодификација. Заправо, могло би се говорити о заједничком правном мишљењу, које је својим ауторитетом стварало опште право у европским земљама. Ако се и дошло до предоченог схватања римског *ius commune*, питање је постоји ли веза између њега и комунитарног европског права, као и у чему се она огледа?

Кључне речи: *Ius commune*, римско право, глосатори, Болоња, рецепција римског права, комунитарно право.

Prof. Emilija Stanković, Ph.D

Faculty of Law, University of Kragujevac

IUS COMMUNE OF ROMAN LAW - SIMILARITY WITH TODAY'S EUROPEAN COMMUNITY LAW

Summary: There is no doubt that the discovery of the Digest was of priceless value for the development of law. Namely, the actual revival of legal science started with its discovery. The first law schools and then universities were established in Bologna as early as the 12th century, and later on in other European cities as well. Bologna was the center of legal studies attended by young scholars from all over Europe. Roman law was interpreted, commented and upgraded. Its rules were applied in dispute resolutions as early as the 11th century. Having completed legal studies in Bologna, young scholars returned to their countries spreading Roman law which came to be practiced in many European countries. One of the institutes which in this way entered into European Mediaeval law was *ius commune*. The question remains whether *ius commune* was a specific law mixture that was used all over Europe and whether it originated from the work of glossators and postglossators when the law of Justinian was mixed with Longobardi feudal law and some elements of canon law? In this paper, the author attempts to give answers to these questions underlining that *ius commune* represented a general, common way of thinking of all jurists in Mediaeval Europe. Based on the clear influence of Roman law, the *Ius commune*, following its reception in Europe, continued to be applied as a general law, that is a common law until the adoption of bourgeois codifications. Namely, we can speak about joint legal thinking which was so authoritative that became general law in European countries. Even if we came to agree on these assumptions of Roman *ius commune*, the question remains whether there is a link between this institute and European Community law and how it is reflected?

Keywords: *Ius commune*, Roman law, glossaries, Bologna, reception of Roman law, community law

Prof. dr Mirela Šarac

Prof. dr Vilma Pezelj

Dr Andrija Crnković

Pravni fakultet, Sveučilište u Splitu

POMORSKO SUDOVANJE U SREDNJOVJEKOVNIM DALMATINSKIM KOMUNAMA

Sažetak: Premda je pomorstvo bilo od životne važnosti u srednjovjekovnim dalmatinskim komunama, posebni pomorski sudovi postojali su samo u Dubrovniku, i to vrlo kratko vrijeme, tijekom 16. stoljeća, i u Zadru, od 13. do sredine 15. stoljeća. Sudbenost u pomorskopravnim sporovima bila je strogo centralizirana, i u Dubrovniku prepuštena redovitim građanskim sudovima, u kojima je vlastela imala presudan utjecaj. Pored njih, specifične pomorsko-pravne sporove rješavali su arbitražni suci, uvažavajući pomorske običaje i načelo savjesnosti i poštenja. U članku se detaljnije analiziraju državni organi nadležni za rješavanje pomorskih sporova, te postupak arbitražnog sudovanja putem kojeg je u velikoj mjeri kompenzirano nepostojanje posebnih pomorskih sudova.

Ključne riječi: dalmatinsko srednjovjekovno pomorsko pravo, pomorsko sudovanje, Dubrovnik, Zadar, arbitražno sudovanje.

Prof. Mirela Šarac, PhD

Prof. Vilma Pezelj, PhD

Andrija Crnković, PhD

Faculty of Law, University of Split

MARITIME JURISDICTION IN THE MEDIEVAL DALMATIAN COMMUNES

Summary: Although seafaring was of crucial importance in the medieval Dalmatian communes, special maritime courts existed only in Dubrovnik, for a very short period in the 16th century, and in Zadar from the 13th to the mid-15th century. Jurisdiction over maritime disputes was strictly centralized and in Dubrovnik was entrusted to the ordinary civil courts, where the ruling aristocracy had a decisive influence. In addition, certain maritime disputes were decided by arbitrators, taking into account maritime customs and the principle of conscientiousness and honesty. The article analyses in more detail the state authorities that were responsible for resolving maritime disputes, as well as the arbitration procedure that largely replaced the lack of special maritime courts.

Keywords: Dalmatian medieval maritime law, maritime jurisdiction, Dubrovnik, Zadar, arbitration.

Prof. dr Željko Bartulović

Pravni fakultet, Sveučilište u Rijeci

DOSJELOST U SREDNJOVJEKOVNIM STATUTIMA SJEVERNOG JADRANA

Sažetak: U radu autor obrađuje institut dosjeloosti kao specifičan način stjecanja vlasništva temeljem posjeda stvari. Za razliku od klasičnog rimskog i suvremenog shvaćanja koji traže dobru vjeru (*bona fides*) i naslov (*titulus*) posjednika srednjovjekovna rješenja ne postavljaju te uvjete i traže jedino nepriznavanje tuđeg prava nad nekretninom slično postklasičnom pravu već samo protek vremena čime se približava zastari vlasničkih prava ili gubitnoj zastari (*praescriptio*), a ne stjecanju vlasništva dosjelošću. Propis o tome sadrži Senjski statut iz 1388., Rapski statut, Cresko-osorski statut (1440.) i Mošćenički statut (1637.), na prostoru Istre Statut Trsta (1305.), Statut Milja (1333.), Porečki statut (1363.), a u Dalmaciji, npr. Statut Brača (1305.). Regulativa se mijenja prodorom postglosatorskih ideja, npr. u Statutu Trsta (1350.), Dvigradskom statutu (XIV. st.), Statut Pule (1431.), Statut Krka (na latinskom jeziku iz XVI. st.).

Ključne riječi: srednjovjekovno pravo, sjeverni Jadran, statuti, dosjeloost, gubitna zastara.

Prof. Željko Bartulović, Ph.D
Faculty of Law, University of Rijeka

ADVERSE POSSESSION IN MEDIEVAL STATUTES OF THE NORTHERN ADRIATIC

Summary: In the paper, the author deals with the institute of adverse possession as a specific way of acquiring ownership based on possession of things. In contrast to the classical Roman and modern understanding, which require good faith (*bona fides*) and title (*titulus*) of the owner, medieval solutions do not set these conditions and require only the non-recognition of someone else's right over real estate, similar to post-classical law, but only the passage of time, which approaches the limitation of ownership rights or loss of prescription (*praescriptio*), and not acquisition of ownership by adverse possession. The regulations on this include the Statute of Senj (1388), the Statute of Rab, the Statute of Cres-Osor (1440) and the Statute of Mošćenice (1637), on the territory of Istria the Statute of Trieste (1305), the Statute of Milja (1333), the Statute of Poreč (1363) and in Dalmatia, for example, the Statute of Brač (1305). Regulations are changed by the penetration of post-glossary ideas, for example in the Statute of Trieste (1350), the Statute of Dvigrad (XIV century), the Statute of Pula (1431) and the Statute of Krk (in Latin, XVI century).

Keywords: medieval law, Northern Adriatic, statutes, adverse possession, loss of prescription.

Проф. др Мирјана Акимовска-Поленак

Проф. др Владо Буцковски

Проф. др Гоце Наумовски

Панце Кјосев

Правен факултет „Јустинијан Први“ Скопје

ВЛИЈАНИЕТО НА РИМСКИОТ MATRIMONIUM JUSTUM ВРЗ СВЕШТЕНИТЕ КАНОНИ НА СВЕТАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА КОИ ГО РЕГУЛИРААТ СКЛУЧУВАЊЕТО НА БРАКОТ

Сажетак: Бракот и брачните односи биле од интерес на регулирање уште од постоењето на најстарите држави на светот меѓу кои бил и Рим. Опусот на норми кои ги регулирале брачните односи кој бил создаден во Римската држава подоцна станал основа за регулирање на брачното право во модерните законици на многу држави како во Европа така и во светот. Но, дали овие норми создадени во Рим, посебно институтот *matrimonium iustum*, имале свое влијание и во креирањето на Свештени-те канони на Светата Православна црква кои се однесуваат на условите за склучување на брак и колкаво било тоа влијание? При пристап кон одговорот треба да се има предвид и фактот дека Христијанството како официјална религија било прогласено токму во Римската држава со Миланскиот едикт (313 година од страна на императорите Лициниј и Константин I) во која биле создадени и првите канони т.е. правила или норми на Вселенските собори со кои било регулирано однесувањето на членовите на Црквата. Со овој труд ќе се докаже дека ова влијание постоело и дека голем дел од правилата т.е. каноните биле донесени под влијание на постоечките законски регулативи со кои биле регулирани условите за склучување на римскиот брак (*matrimonium iustum*).

Кључне ријечи: брак, Рим, црква, закон, канон.

Prof. Mirjana Akimovska-Polenak, Ph.D

Prof. Vlado Buckovski, PhD

Prof. Goce Naumovski, Ph.D

Pance Kjosev

Faculty of Law „Iustinian Primus“, University of Skopje

THE INFLUENCE OF THE ROMAN MATRIMONIUM JUSTUM ON THE SACRED CANONS OF THE HOLY ORTHODOX CHURCH REGULATING THE CONCLUSION OF MARRIAGE

Summary: Marriage and marital relations have been in the interest of regulation since the existence of the oldest states in the world, including Rome. The opus of norms that regulated marriage relations, which was created in the Roman state, later became the basis for the regulation of marriage law in the modern codes of many countries, both in Europe and in the world. But did these norms created in Rome, especially the institute *matrimonium iustum*, also have an influence in the creation of the Sacred Canons of the Holy Orthodox Church that refer to the conditions for concluding a marriage, and how much was that influence?

When approaching the answer, one should take into account the fact that Christianity as an official religion was declared precisely in the Roman state with the Edict of Milan (313 by the emperors Licinius and Constantine I) in which the first canons were created, i.e. rules or norms of the Ecumenical Councils which regulated the behaviour of the members of the Church. This paper will prove that this influence existed and that a large part of the rules i.e. the canons were adopted under the influence of the existing legal regulations that regulated the conditions for entering into a Roman marriage (*matrimonium iustum*).

Key words: marriage, Rome, church, law, canon.

Проф. др Марија Игњатовић

Правни факултет, Универзитета у Нишу

ПРАВНА ПРАВИЛА РИМСКОГ ПРАВА

Сажетак: Проучавање и истраживање правила римског права представља не само полазну основу за даљи развој приватног права, већ и прилику да се проговори о римском праву и да се одреди његова улога и место у овом процесу, као и да се дају одговори на многа питања почев од значења римског права у савременој правној терминологији, па све до применљивости института римског права у условима савремене тржишне економије (улога римских института стварног права, као и утицај римског облигационог права, а посебно римских уговора на уговоре савременог права). Само на овај начин, кроз истраживање правних правила римског права, може се доћи и до многобројних одговора на питања као што су она која се односе на полазне основе у процесу кодификације савременог права, односно на чијим темељима права су извршене кодификације. На тај начин долази се и до суштинског одговора на питање колики је и какав је допринос римског права у стварању савременог, пре свега, приватног права, а потом и одговора на питање о оправданости римског права у даљем правничком образовању на универзитетима.

Изучавање римског права намеће потребу изучавања и његових правних правила и то пре свега, применом историјског метода, јер се управо на тај начин постиже да се дође до одређених сазнања о историјском настанку и развоју, најпре, основних правних института, а потом и о развоју института приватног права, чиме се уочавају одређене законитости у општем друштвеном развоју. Чињеница је да, се, изучавањем правних правила римског права омогућава праћење еволутивног развоја права, почев од најранијег периода, преко рецепције римског права која је извршила велики утицај на кодификације савременог доба. Тиме се потврђује још једном оправданост римског права и данас и оправданост правила, давно изреченог, да се „не може говорити о својој будућности, без претходног познавања своје прошлости“.

Кључне речи: римско право, правна правила римског права, рецепција римског права, савремене кодификације права

Prof. Marija Ignjatović, PhD

Faculty of Law, University of Niš

LEGAL RULES OF ROMAN LAW

Summary: Systematizing the legal rules of Roman law, the author emphasizes that the study and research of the rules of Roman law is not only a starting point for the further development of private law, but also an opportunity to talk about Roman law and to determine its role and place in that process, as well as to answers are given to many questions, starting with the meaning of Roman law in modern legal terminology and ending with the applicability of the institutes of Roman law in the conditions of the modern market economy (the role of Roman institutes of real law, as well as the influence of Roman law of obligations and especially Roman contracts on contracts of modern law).

The author emphasizes that only in this way, through the research of the legal rules of Roman law, can one arrive at numerous answers to questions such as those related to the initial foundations in the process of codification of modern law, that is, on whose legal foundations the codifications were made. In this way, in the author's opinion, we arrive at the essential answer of how much and what is the contribution of Roman law in the creation of modern, first of all, private law, and then we reach an agreement on the question of the justification of Roman law in further legal education at universities.

Key words: Roman law, legal rules of Roman law, reception of Roman law, contemporary law codifications.

Prof. dr Dževad Drino

Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

IUS NUNDINARIUM- SAJMIŠNO PRAVO SREDNJOVJEKOVNE BOSNE

Sažetak: Nundine predstavljaju pazarni dan kada su Rimljani odlazili na Forum radi obavljanja trgovačkih poslova, a čiji je zaštitnik bio sam Jupiter, pa se sam naslov sa jasnim rimskopravnim temeljem, protegnuo sa antičkih korijena, sve do srednjovjekovnog *lex mercatoria* i modernog trgovačkog prava.

Kako navodi i sam Dubrovački statut iz 1272. godine u svom Uvodu, govoreći o samom Statutu, kako on služi pravdi a ona učvršćuje zemlje, povećava i umnaža gradove, rađa slogu, njeguje mir! Šta čini osnovu sajmišnog prava?

Upravo ova kategorija sajmišnog mira (*pace di fieri*) čini temeljnu postavku koja je, primjerice, u Dubrovniku izrečena u starijim odredbama iz 1190. godine kao slobostine Sv. Vlaha, zaštitnika grada; tada je svaki kažnjenik dva dana prije i dva dana poslije mogao slobodno ući u grad, što je kasnije prošireno na sedam dana prije i poslije blagdana (3. februara). Sajmišno pravo se očito izgrađuje na bazi antičke, prvenstveno rimskopravne tradicije, sa normativnom dogradnjom starih trgovačkih običaja i uplivom novog *ius commune*, ponajviše u gradskim statutima ali i kraljevskim povlasticama, uz jasnu potporu novog faktora- crkve!

Pravni izvori bosanskog srednjovjekovlja su sporadični, ali su kasniji prvi osmanski popisi uredno evidentirali sve sajmove i okupljanja (radi naplate poreza- badž), što nam govori da je i pravo srednjovjekovne bosanske države sastavni dio ukupnih evropskih pravnih tradicija.

Cljučne riječi: Bosna, *ius commune*, rimsko pravo, sajmišno pravo, trgovina.

Prof. Dževad Drino, PhD

Faculty of Law, University of Zenica

IUS NUNDINARIUM - FAIR LAW OF MEDIEVAL BOSNIA

Summary: Nundines represent the market day when the Romans went to the Forum to do business, and whose patron was Jupiter himself, so the title itself, with a clear Roman legal foundation, extended from ancient roots to the medieval *lex mercatoria* and modern commercial law.

As the Dubrovnik Statute from 1272 states in its Introduction, speaking of the Statute itself, how it serves justice and it strengthens countries, increases and multiplies cities, creates harmony, fosters peace! What forms the basis of fair law?

It is precisely this category of fair peace (*pace di fiera*) that forms the fundamental setting that, for example, in Dubrovnik was stated in the older regulations from 1190 as the freedom of St. Blaise, the patron of the city; then every convict could freely enter the city two days before and two days after, which was later extended to seven days before and after the holiday (February 3). Fair law is obviously built on the basis of ancient, primarily Roman legal tradition, with the normative extension of old trade customs and the influence of the new *ius commune*, mostly in city statutes but also royal privileges, with the clear support of a new factor - the church!

The legal sources of the Bosnian Middle Ages are sporadic, but the later first Ottoman censuses duly recorded all fairs and gatherings (for the purpose of tax collection - badge), which tells us that the law of the medieval Bosnian state is also an integral part of the overall European legal traditions.

Keywords: Bosnia, *ius commune*, Roman law, fair law, trade.

Проф. др Андреја Катанчевић

Правни факултет Универзитета у Београду

ГЕНТИЛИ КАО НАСЛЕДНИ РЕД У РИМСКОМ ПРАВУ

Резиме: Према најстаријој римској кодификацији, постоје три наследна реда: своји наследници, агнати и гентили. Док је прилично јасно ко је спадао у прве две категорије, трећи наследни ред је остао загонетка правне романистике. То је последица малог броја информација о њему, а нарочито сведочанства извештаја Гајевих Институција. Нема дилеме да је законско наслеђивање припадника истог рода било од малог практичног значаја у другом веку после Христа, у време писања Гајевог уџбеника. Међутим, према Цицероновим извештајима, чини се да се оно примењивало два века раније, у првом веку пре нове ере. То би указивало на чињеницу да је таква сукцесија морала бити детаљније уређена правним или обичајним правилима. С тим у вези, рад поставља питања ко је наслеђивао у трећем наследном реду Закона дванаест таблица и како је решаван проблем конкуренције наследника.

Примењене методе су језичко, историјско и системско тумачење Гајевих Институција и Цицеронове Топике.

Кључне ријечи: Закон дванаест таблица, гентили, наследни ред, римско право, gentiles

Prof. Andreja Katančević, PhD

Faculty of Law, University of Belgrade

GENTILI AS AN ORDER OF SUCCESSION IN ROMAN LAW

Summary: According to the earliest Roman codification, there were three lines of succession: sui heredes, agnati proximi and gentiles. It is certain who were the members of the first two categories. On the other hand, one of many riddles of legal romanistics is the question of who were successors named gentiles. The reason is the lack of sources, especially the fact that the Gai's Institutes refer to it in a very laconic manner. Such succession was obviously of no significant importance at the time of compiling the school book in the second century AD. However, Cicero's reports indicate that during his lifetime two hundred years earlier, there were gentiles who inherited. It indicates that there must have been legal or customary rules on such succession. The aim of the paper is to investigate the questions of who were the gentiles and how their concurrence was dissolved.

The applied methods are linguistic, historical and systemic interpretation of Gai's Institutes and Cicero's Topica.

Key words: Law of the Twelve Tables, gentiles, order of succession, Roman law, gentiles

Проф. др Валентина Цветковић-Ђорђевић

Правни факултет Универзитета у Београду

VERSUM – КОРИСТ КАО ЗАЈЕДНИЧКИ ЕЛЕМЕНТ ВЕРЗИОНЕ ОДГОВОРНОСТИ И ОДГОВОРНОСТИ ЗА НЕОСНОВАНО ОБОГАЂЕЊЕ

Сажетак: Основна сличност између верзионе одговорности и одговорности за неосновано обogaђење огледа се у томе што се у оба случаја санкционише корист остварена на туђ рачун. Верзиона одговорност настала је у римском праву и погађа патерфамилијаса који је стекао имовинску корист радњом потчињеног лица. Та корист је остварена на терет трећег лица с којим је патерфамилијасов син или роб склопио посао. Такво стицање користи од породичног старешине није неосновано с обзиром на правило да све што потчињена лица стекну припада њиховом патерфамилијасу. Правно неосновано обogaђење, као самосталан институт, настао је у 19. веку. За разлику од верзионе одговорности, када отац породице одговара због потребе одвијања несметаног тржишног промета а не због неоснованог стицања користи, битан елемент савременог института неоснованог обogaђења управо је неоснованост остварене користи на туђ рачун. Појам користи у верзионој одговорности римског права не може се изједначити са појмом обogaђења савременог института неоснованог обogaђења. Поред сличности, у раду се анализирају разлике поимања користи у случају верзионе одговорности и одговорности за неосновано обogaђење.

Кључне речи: *Versum*. Верзиона одговорност. Одговорност за неосновано обogaђење. Римско право.

Prof. Valentina Cvetković-Đorđević, PhD

Faculty of Law University of Belgrade

VERSUM - BENEFIT AS A COMMON ELEMENT OF ACTIO DE IN REM VERSO AND LIABILITY FOR UNJUST ENRICHMENT

Summary: The general similarity between *actio de in rem verso* and liability for unjust enrichment is the benefit acquired at the expense of another. *Actio de in rem verso* was created in Roman law and affects a *paterfamilias* who acquired a benefit through the actions of a subordinate (a son *alieni iuris* or a slave). That benefit was realized at the expense of a third party with whom the *paterfamilias*' son or slave concluded a contract. *Paterfamilias* acquisition of the benefit is not unfounded considering the rule that everything that subordinates acquire belongs to their *paterfamilias*. Unjust enrichment, as an independent institute, was established in the 19th century. In contrast to *actio de in rem verso*, when *paterfamilias* is liable due to the need for unhindered market turnover and not because of unjustified gain, an important element of the modern institute of unjust enrichment is the unjustified benefit received at someone else's expense. The concept of the benefit differs in the application of *actio de in rem verso* and the modern institute of unjust enrichment. In addition to the similarities, the paper analyzes the differences in the concept of the benefit in *actio de in rem verso* and liability for unjust enrichment.

Keywords: Versum. Actio de in rem verso. Liability for unjust enrichment. Roman law.

Prof. Nina Kršljanin, PhD

Faculty of University of Belgrade

REFORMS AND INTERPRETATIONS IN THE INHERITANCE LAW OF DUŠAN'S CODE: INFLUENCE OF ROMAN LAW OR DOMINANCE OF CUSTOM?

Summary: The main provision regarding inheritance law in the Code of the Serbian Emperor Stefan Dušan (1349), that of article 41, regulates inheritance among the nobility, proclaiming: "If any lord have no child, or if he have and it die, then upon his death the inheritance remains empty until there be found someone of his kin up to the third cousin, and to him shall the inheritance fall." (Translation: Burr 1949.) Scholars have stipulated that Dušan had expanded the legal order of succession, adding collaterals (as a transplant from Roman, i.e. Rhomaian-Byzantine law), while older customary law allowed only descendants to inherit, with the monarch receiving the land of nobles who died childless. While logical in some respects, the hypothesis is obviously hard to prove for lack of sources. On the other hand, the interpretation of "child" has caused a split in the scholarly community, with some researchers believing that sons and daughters inherited equally (again, in accordance with the principles of later Roman law), and some assuming that a preference for male heirs was tacitly implied due to medieval custom (since a nobleman received his lands in return for military service, a purely male obligation). This article will present the main scholarly attitudes on the matter and attempt to determine the degree of Dušan's innovation in the inheritance law of the Code, as well as the position of female relatives as heirs in medieval Serbian law.

Key words: intestate succession, family structure, medieval Serbia, female inheritance, baština, vlastela, Roman inheritance law.

Проф. др Нина Кршљанин

Правни факултет, Универзитет у Београду

РЕФОРМЕ И ТУМАЧЕЊА У НАСЛЕДНОМ ПРАВУ ДУШАНОВОГ ЗАКОНИКА: УТИЦАЈ РИМСКОГ ПРАВА ИЛИ ПРЕВЛАСТ ОБИЧАЈА?

Сажетак: Основна одредба о наследном праву у Законику српског цара Стефана Душана (1349), члан 41, регулише наслеђе међу племством, проглашавајући: „Ако који властелин нема дете, или ако има па умре, онда после његове смрти наследство остаје празно док се не нађе неко од његовог сродника до трећег рођака, и њему ће наследство припасти.” (Превод: Бур 1949.) Научници су утврдили да је Душан проширио правни поредак сукцесије, додајући колатерале (као трансплантацију из римског, тј. ромејско-византијског права), док је старије обичајно право дозвољавало наслеђивање само потомцима, при чему је монарх добио земљу племића који су умрли без деце. Иако је у неким аспектима логична, хипотезу је очигледно тешко доказати због недостатка извора. С друге стране, тумачење „детета“ изазвало је поделе у научној заједници, при чему су неки истраживачи веровали да синови и кћери наслеђују подједнако (опет, у складу са принципима каснијег римског права), а неки претпостављају да се преференција мушких наследника прећутно подразумевала због средњовековних обичаја (пошто је племић добијао своје земље у замену за војну службу, чисто мушку обавезу). У овом чланку биће изнети главни научни ставови о томе и покушај да се утврди степен Душанове иновативности у наследном праву Законика, као и положај сродника као наследника у средњовековном српском праву.

Кључне ријечи: Незавештано наслеђе, породична структура, средњовековна Србија, женско наслеђе, баштина, властела, римско наследно право.

Renato Perani, Phd

Faculty of Law, University of Milan

ROMAN TRADITION OF THE CURRENT CIVIL LAW. TWO EXAMPLES OF DIACHRONIC COMPARISON: PIGNUS MORTIS CAUSA AND ANTICHRESIS

Summary: The Roman tradition is still very evident in many fields of civil law today. I will show you two Roman institutions, on the subject of real guarantees, that are still affecting the modern legal systems: the constitution of *pignus mortis causa* and the *antichresis*.

Today the Italian Civil Code prohibits the granting of a mortgage by will, but it says nothing about a pledge by will. Roman sources allow it and can be useful to fill the legal gap.

May the creditor take the benefits of the thing received as guarantee? The pledge didn't allow it, otherwise there would have been a theft. However, Roman law already attests an agreement called *antichresis*, which allowed the creditor to have the fruits of the *res*, under some conditions. The diachronic comparison allows us to highlight the survival even today of the institution, which had concrete advantages, for example recently in Argentina.

Key words: Real guarantee, *pignus*, *antichresis*, Italian Civile Code, Civil and Commercial Code of the Argentine Nation.

Др Ренато Перани

Правни факултет, Универзитет у Милану

РИМСКА ТРАДИЦИЈА АКТУЕЛНОГ ГРАЂАНСКОГ ПРАВА. ДВА ПРИМЈЕРА ДИЈАХРОНОГ ПОРЕЂЕЊА: PIGNUS MORTIS CAUSA И АНТИХРЕЗА

Сажетак: Римска традиција је и данас веома очигледна у многим областима грађанског права. Показаћу вам двије римске институције, које припадају стварним гаранцијама, које још увијек утичу на модерне правне системе: конституцију *ignus mortis causa* и антихреза. Данас италијански Грађански законик забрањује установљавање хипотеке тестаментом, али не каже ништа о установљавању залоге тестаментом. Римски извори то дозвољавају и могу бити корисни за попуњавање правне празнине.

Да ли повјерилац може узети користи од заложене ствари? Залога то није дозвољавала, иначе би дошло до крађе. Међутим, римско право већ потврђује споразум који се назива антихреза, који је дозвољавао повјериоцу да убире плодове од заложене ствари, под одређеним условима. Дијахроно поређење нам омогућава да истакнемо опстанак и данас институције која је имала конкретне предности, на примјер недавно у Аргентини.

Кључне речи: стварна гаранција, *ignus*, антихреза, италијански Грађански законик, грађански и трговачки законик аргентинске нације.

Linda De Maddalena, PhD

Faculty of Law, University of Bern

THE PROHIBITION OF THE “CONTINGENCY FEE AGREEMENT” AND ITS DERIVATION FROM ROMAN LAW

Summary: According to Swiss law and to the prevailing view in the jurisdiction and experts' literature, the convention that the lawyer's fee entirely depends on the outcome of the trial and consists of a share in the proceeds in the event of a victory (known as “pactum de quota litis”) is prohibited. Only under certain conditions is a mix of an hourly rate agreement and a contingency fee permitted. Quite different is the situation in other countries, like in England and in the United States, where the “contingency fee agreement” is allowed and is a common practice.

The prohibition of this agreement has very ancient origins rooted in the Roman law.

Originally, legal advocacy in Rome was reserved to the higher classes and was considered an activity that had to be offered to the citizens for free and without any lucrative aim, much like politics. Over time, its remuneration was admitted but the contingency fee agreement between a lawyer and his client remained forbidden because it was regarded unethical. It is therefore interesting to investigate to what extent the current prohibition of the contingency fee in Swiss law is a derivation from Roman law.

Key words: contingency fee, Roman Law, Swiss Law, pactum de quota litis.

Др Линда Де Мадалена

Правни факултет, Универзитет у Берну

ЗАБРАНА “СПОРАЗУМА О УСЛОВНОЈ НАКНАДИ” И ЊЕГОВО ПОРИЈЕКЛО ИЗ РИМСКОГ ПРАВА

Сажетак: Према швајцарском праву и према преовлађујућем ставу у пракси и стручној литератури, клаузула да хонорар адвоката у потпуности зависи од исхода суђења и састоји се од удјела у приходу у случају побједи (познат као „*rustum de quota litis*”) је забрањена. Само под одређеним условима је дозвољена комбинација уговора о сатници и накнаде за непредвиђене случајеве. Сасвим другачија је ситуација у другим земљама, на примјер у Енглеској и Сједињеним Државама, гдје је „споразум о условним накнадама“ дозвољен и уобичајен.

Забрана овог споразума долази из римског права. Првобитно, правно заступање у Риму било је резервисано за више слојеве и сматрало се дјелатношћу која је морала да се нуди грађанима бесплатно, слично као и политика. Временом је његова накнада била прихваћена, али је споразум о условној накнади између адвоката и његовог клијента остао забрањен јер се сматрало неетичким. Стога је занимљиво истражити у којој мјери је тренутна забрана условне накнаде у швајцарском праву изведена из римског права.

Кључне ријечи: споразум о условним накнадама, римско право, швајцарско право, *rusta de quota litis*

Doc. dr Mirza Hebib

Univerzitet u Sarajevu, Pravni fakultet

INSTITUCIONALIZACIJA ROMANISTIKE U BOSNI I HERCEGOVINI

Sažetak: Značaj i uloga rimskog prava u Bosni i Hercegovini prepoznata je od samih početaka univerzitetskog pravnog obrazovanja, na Višoj islamskoj šerijatsko-teološkoj školi (1937–1945.) i Pravnom fakultetu u Sarajevu (od 1946. godine). Sačuvano arhivsko gradivo u razdoblju od posljednjih više od osam desetljeća, unatoč različitim izazovima koje je donosilo vrijeme, jasno potvrđuje posebnost i značaj rimskog prava kao temeljne pravne discipline bez čijeg proučavanja i poučavanja ne postoji mogućnost razumijevanja europske pravne kulture i privatnopravne teorije.

U radu se ukazuje na razloge zbog kojih unatoč sveprisutnoj kulturnoj misiji u kojoj se stanovništvo trebalo “eupeizirati”, u razdoblju austrougarske uprave nije došlo do osnivanja Univerziteta u Sarajevu, odnosno razvoja pravnog studija univerzitetske razine, a time i institucionalizacije romanistike. Na temelju sačuvanog arhivskog gradiva se analiziraju prvi programi rimskog prava na Višoj islamskoj šerijatsko-teološkoj školi i Pravnom fakultetu u Sarajevu sačinjeni od strane profesora dr. Miloša pl. Bajića. U odnosu na iste ukazuje se na tradiciju združenosti *mos italicus* i *mos gallicus* u poučavanju i podučavanju rimskog prava, te izazove i perspektive s kojima se rimsko pravo kao nastavni predmet i znanstvena disciplina suočavalo imajući u vidu širi povijesni kontekst.

Ključne riječi: rimsko pravo, Bosna i Hercegovina, Viša islamska šerijatsko-teološka škola, Pravni fakultet u Sarajevu, prof. dr. Miloš pl. Bajić.

Asst. Prof. Mirza Habib, Ph.D

University of Sarajevo, Faculty of Law

INSTITUTIONALIZATION OF ROMANISTICS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: The importance and role of Roman law in Bosnia and Herzegovina was recognized from the very beginning of university legal education, at the Higher Islamic Sharia-Theological School (1937–1945) and the Faculty of Law in Sarajevo (since 1946). Preserved archival material in the period of the last more than eight decades, despite the various challenges brought by time, clearly confirms the uniqueness and importance of Roman law as a fundamental legal discipline without the study and teaching of which there is no possibility of understanding European legal culture and private law theory.

The paper points out the reasons why, despite the ubiquitous cultural mission in which the population was supposed to be “Europeanized”, during the period of Austro-Hungarian administration, the University of Sarajevo was not established, i.e. the development of legal studies at the university level, and thus the institutionalization of Roman studies. Based on preserved archival material, the first programs of Roman law at the Higher Islamic School of Sharia and Theology and the Faculty of Law in Sarajevo, written by professor dr. Miloša pl. Bajić. About them, it is pointed out the tradition of the association of *mos italicus* and *mos gallicus* in the study and teaching of Roman law, as well as the challenges and perspectives that Roman law as a teaching subject and scientific discipline faced, bearing in mind the wider historical context.

Key words: Roman law, Bosnia and Herzegovina, Higher Islamic Sharia-Theological School, Faculty of Law in Sarajevo, prof. Ph.D. Miloš pl. Bajic.

Доц. др Мирјана Мишкић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

БРОД (NAVIS) KAO LOCUS PRAEPOSITIONIS

Сажетак: Обављање поморске пловидбе и посљедична примјена *actio exercitoria* је условљена бродом као објектом поменутих односа. Наиме, за разлику од осталих адјектицијских тужби које чине правни оквир копнене трговине, ексерциторна тужба је једина везана за прекоморску трговину која се обавља на броду или у непосредној близини брода. Водећи рачуна о тој специфичности, неминовно се поставља низ питања: да ли је власништво над бродом од значаја за примјену ексерциторне тужбе, да ли се брод сматра као мјесто закључења уговора и питање надлежности суда за евентуалне спорове, као и ко је одговоран за штету која је проузрокована на броду. Аутор ће настојати одговорити на низ постављених питања кроз елаборацију мјеста и значаја брода као *locus praepositionis* за примјену *actio exercitoria*. У том настојању, аутор ће се позивати на разматрање појмова брода и мора које је проф. Анте Ромац сачинио у раду „Појам мора и брода у изворима римског права“, објављеног у Зборнику Правног факултета у Загребу, 1976. године.

Кључне ријечи: брод, поморска трговина, *actio exercitoria*, *praepositio exercitor navis*.

Asst. Prof. Mirjana Miškić, Ph.D

Faculty of Law, University of Banja Luka

SHIP (NAVIS) AS LOCUS PRAEPOSITIONIS

Summary: Roman maritime navigation and the consequent application of *actio exercitoria* is conditioned by the ship as the object of the aforementioned relations. Namely, in contrast to other *actiones adiecticiae qualitatis* that form the legal framework of land trade, the *actio exercitoria* is the only one related to overseas trade that is carried out on a ship or in the immediate vicinity of a ship. Taking into account this specificity, a number of questions inevitably arise: whether the ownership of the ship is important for the enforcement of the *actio exercitoria*, whether the ship is considered the place of conclusion of the contract and the question of the jurisdiction of the court for possible disputes, as well as who is responsible for the damage that was caused on board. The author will try to answer a series of questions by elaborating on the importance of the ship as a *locus praepositionis* for the application of *actio exercitoria*. In this effort, the author will refer to the consideration of the concepts of ship and sea that prof. Ante Romac wrote in the paper “The Concept of Sea and Ship in the Sources of Roman Law”, published in the Proceedings of the Faculty of Law in Zagreb in 1976.

Key words: Ship. Maritime trade. *Actio exercitoria*. *Praepositio*. *Exercitor navis*.

Др Урош Станковић

Универзитет у Новом Саду, Правни факултет

СТУДИЈЕ РИМСКОГ ПРАВА НА СТРАНИМ УНИВЕРЗИТЕТИМА У СРПСКОЈ МЕМОАРИСТИЦИ

Сажетак: Познато је да, ради стварања научне елите и образованог кадра за државну администрацију, од краја треће деценије XIX века српска влада шаље питомце на студије у иностранство, а студентске клупе грејао је и немали број Срба из Аустрије, међу којима су се касније нашли многи политичари, књижевници, лекари... Није потребно нарочито истицати да су многи српски омладинци студирали „вештину доброг и једнаког”, нити пак да су те студије незамисливе без римског права. С њим су се студенти–мемоаристи упознавали преко више предмета, попут Пандеката, из којих се чувени српски добротвор Сава Текелија „одважио” да полаже испит, или пак Историје и институција Римског права, које је Димитрију Матићу предавао надалеко познати романиста Карл фон Вангеро. Јеврем Грујић, законописац, министар, судија и трагични актер Пропасти Великог суда, написао је из римског права тезу *De res judicata*, поштено признајући да му сопствено знање латинског није било довољно да добро схвати Дигеста. У мемоарском спису који представља одговор на питање из свог наслова – „Како сам свој век провео”, вођа српских либерала из јужне Угарске Михаило Полит Десанчић каже како је на испиту из Угарског приватног права у помоћ призивао римско право, у које његов испитивач није хтео да се удубљује. Ово су, разуме се, само неки од података о настави и испитима из римског права на страним универзитетима у српској мемоаристици. Аутор ће настојати да их прикаже што више, упореди их са другим изворима и пружи потребна објашњења.

Кључне речи: Римско право, српски студенти на европским универзитетима, Сава Текелија, Јеврем Грујић, Димитрије Матић, Михаило Полит Десанчић.

Uroš Stanković, Ph.D.

University of Novi Sad, Faculty of Law

STUDIES OF ROMAN LAW AT FOREIGN UNIVERSITIES IN SERBIAN MEMOIR LITERATURE

Summary: It is known that Serbian Government from the end of 1830s onwards sent scholars to foreign universities, for the sake of creating intellectual elite and well-trained personnel for state administration, and many young Serbs from Austria, some of which were later to become renown politicians, poets, doctors etc. had also found their places in student benches. It is neither necessary to emphasize that a lot of Serbian young men studied ‘the art of goodness and equity’ nor to point out that these studies are unimaginable without Roman law. The students – memoir-writers were getting familiar with the legal system of the Romans, by attending multiple courses, such as Pandectae, which famous Serbian benefactor Sava Tekelija ‘dared’ to take exam from, or History and Institutions of Roman Law, thought to well-known Serbian lawyer and university professor Dimitrije Matić by widely distinguished romanist Karl von Vangerow. Jevrem Grujić, a lawmaker, minister, judge and tragic hero of the Doom of the Great Court, wrote Roman law thesis by the title of *De res judicata*, honestly admitting that his own knowledge of Latin was insufficient for good understanding of the Digest. In the memoir manuscript being the answer to its title – ‘How have I spent my lifetime’ – the leader of Serbian liberals from southern Hungary Mihailo Polit Desančić states that, when taking the exam from Hungarian Private Law, he often quoted Roman law, but his interrogator was not willing to engage in discussion on that matter. These are, understandably, only some of the information that can be found on courses and exams relating Roman law at foreign universities in Serbian memoir literature. The author shall tend to display as much of such information as possible, to compare them with the data of other sources and provide necessary explanations.

Keywords: Roman law, Serbian students at foreign universities, Sava Tekelija, Jevrem Grujić, Dimitrije Matić, Mihailo Polit Desančić.

Вукашин Станојловић, МА

Правни факултет Универзитета у Београду

ВЕРИДБА У РИМСКОМ ПРАВУ – КОРАК КА БРАЧНОСТИ ИЛИ БРАК?

Садржај: Римски брак се најчешће дефинише као хетеросексуална, моногамна заједница мушкарца и жене која се заснива вољом обема супружника (*affectio maritalis*). У зависности од историјског тренутка, друштвеног статуса и обичаја средине, често му је претходила веридба, као обећање момка и девојке, то јест њихових *paterfamilijasa*, да ће у будућности доћи до склапања брака. Сходно томе, римски законодавци, правници и императори приписивали су јој разнородна својства и импликације на живот будућих младенаца. Трагом идеје о приближавању правног положаја вереника и супружника из III века пре Христа, преко нормативне делатности Октавијана Августа, па све до 380. године нове ере, аутор настоји да сублимира поимања римских законодаваца и јуриспрудената, те одговори на питање да ли су се у једној од епоха паганског Рима веридба и брак поистовећивали, као и који су били услови да би веридба у римском праву производила правно дејство.

Рад користи језичко, системско и историјско тумачење текстова: D.22.5.5, D.23.1.7.1, D.23.1.11, D.23.1.16, D.23.2.14.4, D.23.2.45. pr. и 4, D.38.10.6. и 8, D.45.1.134. pr, D.47.10.1.9, D.48.9.1. и 3, C.5.4.1, Fr. Vat. 298. и 302. и историјски метод.

Кључне речи: Римско право. Брак (*matrimonium*). Веридба (*sponsalia*). *Lex Cincia*. *Lex Iulia et Papia*.

Vukašin Stanojlović, MA

University of Belgrade Faculty of Law

BETROTHAL IN ROMAN LAW – A STEP TOWARD MARRIAGE OR MARRIAGE?

Summary: Roman marriage is most often defined as a heterosexual, monogamous union of a man and a woman based on the will of both spouses (*affectio maritalis*). Depending on the historical moment, the social status and the customs, it was often preceded by a betrothal, as a mutual promise that in the future there will be a marriage. Consequently, Roman legislators, jurists and emperors attributed various properties and implications to the life of future newlyweds. Following the idea of the approximation of the legal status of the betrothal and the marriage from the 3rd century BC, through the normative activity of Octavian Augustus, until 380 AD, the author tries to sublimate the concepts of Roman legislators and jurists, and to answer the question of whether in any era of pagan Rome, betrothal and marriage have been equated, as well as what were the necessary conditions for a betrothal to produce a legal effect.

The paper uses the linguistic, systemic and historical interpretation of the texts: D.22.5.5, D.23.1.7.1, D.23.1.11, D.23.1.16, D.23.2.14.4, D.23.2.45. pr. and 4, D.38.10.6. and 8, D.45.1.134. pr, D.47.10.1.9, D.48.9.1. and 3, C.5.4.1, Fr. Vat. 298. and 302. and historical method.

Key words: Roman law. – Marriage (*matrimonium*). – Betrothal (*sponsalia*). – *Lex Cincia*. – *Lex Iulia et Papia*.

Милица Ристић, ма

Правни факултет Универзитета у Бања Луци

ЗАКОНСКА ХИПОТЕКА У СТАРОМ РИМУ

Апстракт: Римско заложно право прошло је дуг развојни пут све од старог института *fiducia cum creditore contracta*, којем би се из низа разлога могло оспорити својство заложног права, преко ручног залога *pignus* (pignus), па све до хипотеке чије је појединости, онакве какве их данас углавном познајемо, разрадио и уобличио управо Стари Рим. Отуда се са правом може рећи да је хипотека, иако терминолошки преузета из старогрчког права, у много чему одмакла од свог грчког парњака, на чему највише можемо захвалити римским правницима. Они су поред уговорне, развили и тзв. законску хипотеку која се у прво вријеме везала искључиво за различите пореске обавезе римских грађана, да би касније број таквих хипотека значајно порастао. Међу њима се, у правној литератури, најчешће помиње законска хипотека за враћање мираза коју је имала жена на цјелокупној имовини свог мужа. Аутор се у овом раду бави сумарним прегледом и анализом најмаркантнијих законских хипотека, те настоји дати посебан осврт на оне карактеристике овог облика хипотеке које га чине различитим у односу на остале, а нарочито у односу на уговорну хипотеку Старог Рима.

Кључне ријечи: Стари Рим, *pignus tacitum*, хипотека, заложно право.

Milica Ristić, MA

Faculty of Law University of Banja Luka

LEGAL MORTGAGE IN ANCIENT ROME

Abstract: Roman law has gone through a long development path, from the old institution of *fiducia cum creditore contracta*, which for a number of reasons could be doubted as a pledge right, through the manual pledge (*pignus*), all the way to the mortgage, whose details are, as we generally know them today, elaborated and shaped precisely by Old Rome. Hence, it can rightly be said that the mortgage, although terminologically taken over from ancient Greek law, has moved away from its Greek counterpart in many respects, for which we can thank the Roman jurists the most. In addition to the contractual mortgage, they developed the so-called a legal mortgage, which at first was linked exclusively to various tax obligations of Roman citizens, and later the number of such mortgages increased significantly. Among them, in the legal literature, the legal mortgage for the return of the dowry that the wife had on the entire property of her husband is most often mentioned. In this paper, the author deals with a summary review and analysis of the most significant legal mortgages, and tries to give a special overview of those characteristics of this form of mortgage that make it different from others, especially from the contractual mortgage of Ancient Rome.

Key words: Ancient Rome, mortgage, *pignus tacitum*, right of pledge.

Сара Митић

Правни факултет, Универзитет у Нишу

АНТЕ РОМАЦ- ЕНЦИКЛОПЕДИСТА РИМСКОГ ПРАВА

Сажетак: Професор Анте Ромац, знаменито име југословенске романистике, али и историје државе и права, својим опусом уврстио се у изузетне историчаре и теоретичаре права, али и као енциклопедиста римског права. Дела по којима је познат: Улпијанова Књига регула (1987), Сентенције Ј. Паула (1989), Законик дванаест плоча (1994), Јустинијанове Институције (1994). Главна дела: Извори римског права (1973), Римско право (1981), Рјечник латинских правних израза – *Vademecum iuridicum* (1985), Минерва: *Florilegium sententiarum Latinarum* – Флорилегиј латинских изрека (1988), нуклеус су есенцијалног дела Ријечник римског права. У композицији са Ријечником иде свакако и капитално дело *Dicta et regulae iuris* које је професор Ромац изнедрио са још једним бардом југословенске романистике професором Драгомиром Стојчевићем. Овај рад је анализа и синтеза композиције енциклопедијског приступа наведених дела професора Ромца.

Кључне речи: Анте Ромац, Ријечник римског права, *Dicta et regulae iuris*

Sara Mitić

Faculty of Law, University of Niš

ANTE ROMAC - ENCYCLOPEDIST OF ROMAN LAW

Summary: Professor Ante Romac, a well-known name in Yugoslav romances, but also in the history of the state and law, with his opus was included among the exceptional historians and theoreticians of law, but also as an encyclopedist of Roman law. Works for which he is known: Ulpian's Book of Rules (1987), Sentences J. Paula (1989), The Code of Twelve Tablets (1994), Justinian's Institutions (1994). The main works: Sources of Roman Law (1973), Roman Law (1981), Dictionary of Latin Legal Terms - Vademecum iuridicum (1985), Minerva: Florilegium sententiarum Latinarum - Florilegium of Latin Sayings (1988), are the nucleus of the essential work Dictionary of Roman Law. The capital work Dicta et regulae iuris, which Professor Romac created with another bard of Yugoslav romanistics, Professor Dragomir Stojčević, is certainly in the composition with Dictionary.

Key words: Ante Romac, Dictionary of Roman Law, Dicta et regulae iuris

Prof. dr Dragan Jovašević

Pravni fakultet Univerziteta u Nišu

RAČUNARSKA KRIVIČNA DELA U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU

Sažetak: Poslednjih decenija se u sistemu postojećih, opštih, klasičnih krivičnih dela javljaju novi oblici ili vidovi ispoljavanja, ako se njihova radnja izvršenja preduzima uz pomoć, posredstvom, korišćenjem ili upotrebom računara, računarskih sistema, odnosno računarske mreže. Istovremeno se javljaju nova, do sada nepoznata, krivična dela koja se vrše na ovaj način. Svi ovi oblici protivpravnih delatnosti uz pomoć računara, kojima se povređuju ili ugrožavaju prava, interesi ili dobra drugih fizičkih ili pravnih lica, čine sistem računarskih krivičnih dela. U pozitivnom zakonodavstvu, koje se zasniva na bazi međunarodnih standarda, propisana su brojna računarska krivična dela o čijoj sadržini, karakteristikama i elementima u pravnoj teoriji još uvek ne postoji jedinstveno shvatanje. U ovom se radu izlaže sistem međunarodnih standarda koji postavlja osnove za nacionalna krivična zakonodavstva u propisivanju krivične odgovornosti i kažnjivosti za računarska krivična dela.

Ključne reči: računari, zloupotreba, krivično delo, protivpravnost, međunarodni dokumenti, standardi

Prof. Dragan Jovašević, PhD

Faculty of Law, University of Niš

COMPUTER CRIMINAL OFFENCES IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW

Summary: In recent decades, in the system of existing, general, classic criminal acts, new forms or types of manifestation have appeared, if their execution action is undertaken with the help, mediation, use, or use of computers, computer systems, or computer networks. At the same time, new, so far unknown, criminal acts are appearing that are committed in this way. All these forms of illegal activities with the help of computers, which violate or endanger the rights, interests, or property of other natural or legal persons, constitute a system of computer crimes. In the positive legislation, which is based on international standards, numerous computer crimes are prescribed, the content, characteristics, and elements of which in legal theory still do not have a single understanding. This paper presents a system of international standards that lays the foundations for national criminal legislation in prescribing criminal liability and punishment for computer crimes.

Keywords: computers, abuse, crime, illegality, international documents, standards

Проф. др Милица Ковачевић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду

Проф. др Саша Атанасов

Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

РЕГИСТРИ И МЕРЕ ЗА СЕКСУАЛНЕ ПРЕСТУПНИКЕ У КОНТЕКСТУ МОГУЋИХ ПОВРЕДА ЉУДСКИХ ПРАВА

Сажетак: Сексуално злостављање, посебно оно којим су виктимизована деца, последњих деценија привлачи огромну пажњу и заузима значајан медијски простор, услед чега је осмишљавање стратегија за реаговање на овај феномен мотивисано не само потребом да се он сузбије и држи под контролом, већ и жељом да се адекватно одговори на очекивања шире јавности. Мере реакције на понашање сексуалних преступника стога представљају област у којој се обилато уводе различите иновације, иако се неретко не препознаје научна и искуствена аргументација која би стајала иза такве креативности. Наведено може резултирати нарушавањем људских права сексуалних преступника, иако ниједна држава заснована на владавини права и уважавању људског достојанства то не би смела да дозволи. Рад је доминантно посвећен анализи хрватског и српског позитивноправног оквира који се односи на примену специфичних мера усмерених ка сексуалним преступницима, како би се установило да ли су ови оквири усклађени са релевантним стандардима у области заштите људских права. Применом аналитичко-синтетичког приступа, те нормативног и компаративног метода, установљено је да је ниво усклађености двају националних права са међународним правним оквиром висок, иако постоји простор за додатне корекције. Циљ рада јесте да се дају одређене препоруке у циљу усаглашавања наведене материје са савременим правним тековинама, а у првом реду са мерилима установљеним у пракси Европског суда за људска права.

Кључне речи: сексуални деликти, регистри, људска права, Европски суд за људска права.

Prof. Milica Kovačević, PhD

Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade

Prof. Saša Atanasov, PhD

Faculty of Law of the University of Pristina with temporary
headquarters in Kosovska Mitrovica

REGISTRIES AND MEASURES FOR SEX OFFENDERS IN THE CONTEXT OF POSSIBLE HUMAN RIGHTS VIOLATIONS

Summary: Sexual abuse of children has been a topic that has attracted enormous attention in recent decades which has resulted in the creation of strategies for responding to this phenomenon. The reaction has been motivated not only by the need to suppress the abuse, but also by the desire to respond adequately to the expectations of the general public. So, the field of reaction to the behaviour of sex offenders represents an area in which various innovations are abundantly and often introduced, although the scientific and experiential reasoning behind such creativity is often not recognized. This state of affairs can result in the violation of the human rights of sex offenders, although no state based on the rule of law and respect for human dignity should allow this. Bearing in mind the above, the paper is predominantly devoted to the analysis of the Croatian and Serbian positive legal framework related to the application of specific measures aimed at sex offenders to establish whether these frameworks are aligned with the relevant standards in the field of human rights protection. The paper aims to give certain recommendations to harmonize the above-mentioned matter with modern legal tendencies, and first of all with the standards established in the practice of the European Court of Human Rights.

Keywords: sexual offences, registers, human rights, European Court of Human Rights.

Проф. др Сузана Димић

Доц. др Мирјана Ђукић

Правни факултет Универзитета у Приштини, Косовска Митровица

АДЕКВАТНО САНКЦИОНИСАЊЕ ПОРЕСКИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КАО ИЗАЗОВ ПОРЕСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ У СРБИЈИ

Сажетак: Адекватно санкционисање пореских кривичних дела представља кључно питање са аспекта фискалних интереса државе. Пореска кривична дела представљају друштвено штетна и опасна понашања пореских обвезника, јер се њима угрожава фискални систем државе. Ако се има у виду да је благовремено плаћање пореза и других дажбина неопходан услов за континуирано финансирање јавних потреба онда се могу сагледати размере штетних последица тога што је државна благајна остала ускраћена за онај износ прихода који би био наплаћен да су се сви порески обвезници повиновали пореској обавези. Отуда, остваривање позитивног ефекта адекватне казнене политике код ове групе кривичних дела је далеко комплексније.

Кључне ријечи: пореска кривична дела, кривичне санкције, судска пракса, сврха кажњавања.

Prof. Suzana Dimić, PhD

Asst. Prof. Mirjana Đukić, PhD

Faculty of Law, University of Prishtina, Kosovska Mitrovica

ADEQUATE SANCTIONING OF TAX CRIMINAL OFFENSES AS A CHALLENGE TO TAX DISCIPLINE IN SERBIA

Summary: Adequate sanctioning of tax crimes is a key issue from the aspect of the financial interests of the state. Tax crimes represent socially harmful and dangerous behavior of taxpayers, because they threaten the fiscal system of the state. If it is taken into account that the timely payment of taxes and other duties is a necessary condition for the continuous financing of public needs, then one can see the extent of the harmful consequences of the fact that the state treasury was deprived of the amount of income that would have been collected if all taxpayers had obeyed the tax law obligations. Hence, achieving the positive effect of an adequate penal policy for this group of crimes is far more complex.

Keywords: tax crimes, criminal sanctions, judicial practice, purpose of punishment.

Проф. др Марина М. Симовић

Факултет правних наука Универзитета Апеирон у Бањој Луци

НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ: ПОРОДИЧНО, ПРЕКРШАЈНО И КРИВИЧНО ПРАВО

Сажетак: Дуго се сматрало да је примјена насиља према члановима породице, посебно између брачних и ванбрачних партнера, породична и строго приватна ствар. Међутим, породично насиље, као и свако друго насиље, не може се друштвено толерисати и активно супротстављање том насиљу једна је од основних обавеза сваке демократске државе. Томе иде у прилог и чињеница да на основу података Организације уједињених нација, први узрок смрти или инвалидности међу женама нису болести или саобраћајне несреће, већ насиље у њиховом дому.

Насиље у породици или у породичној заједници представља специфичан облик испољавања криминалитета насиља који у последње вријеме изазива посебну пажњу и надлежних органа у Републици Српској. Наиме, сузбијањем, односно спрјечавањем различитих облика насиља у породици се бави више грана позитивног права као што су породично, прекршајно и кривично законодавство Републике Српске, додуше на различите начине, различитим средствима и у различитим поступцима.

У овом раду се указује на специфичности појединих законских рјешења, као и сличности и разлике у појединим облицима супротстављања насиљу у породици на територији Републике Српске. И поред прописаних строгих казни затвора за учиноце овог кривичног дјела, њихово практично оживотворење у судско-статистичкој пракси указује на: висок обим, структуру и динамику кривичних дјела ове врсте: висок удио овог кривичног дјела у структури криминалитета насиља; висок проценат одбачених кривичних пријава и неспровођења, односно обустава истраге; велики број одбијајућих и ослобађајућих пресуда и благу казнену политику судова, која и поред прописане казне затвора, најчешће изриче друге врсте кривичних санкција.

Кључне ријечи: насиље, породица, кривично дјело, прекршај, санкција.

Prof. Marina M. Simović, PhD

Faculty of Legal Sciences of the Apeiron University in Banja Luka

DOMESTIC VIOLENCE IN THE LAW OF THE REPUBLIKA SRPSKA: FAMILY, MISDEMEANOR AND CRIMINAL LAW

Summary: For a long time it was considered that the use of violence against family members, especially between marital and extramarital partners, is a family and strictly private matter. However, domestic violence, like any other violence, cannot be socially tolerated and active opposition to that violence is one of the basic obligations of every democratic state. This is supported by the fact that, based on data from the Organization of United Nations, the first cause of death or disability among women is not disease or traffic accidents, but violence in their home.

Violence in family or in the family community represents a specific form of manifestation of the criminality of violence, which has recently attracted a special attention of competent authorities in the Republic of Srpska. Namely, several branches of positive law, such as the family, misdemeanour and criminal legislation of the Republic of Srpska, deal with the suppression and prevention of various forms of domestic violence, albeit in different ways, by different means and in different procedures.

This paper points out specificities of individual legal solutions, as well as similarities and differences in individual forms of combating domestic violence within the territory of the Republic of Srpska. Despite the prescribed severe prison sentences for the perpetrators of this criminal offence practical implementation in judicial and statistical practice indicates to: a high share of this criminal offense in the structure of criminality of violence; a high percentage of rejected criminal charges and non-conduct, that is, termination of the investigation; a large number of dismissing and acquittal judgments and a mild criminal policy of the courts, which, in addition to the prescribed prison sentences, often impose other types of criminal sanctions.

Key words: violence, family, criminal offense, misdemeanor, sanction.

Prof. dr Ljubiša Zdravković

Privredna akademija Novi Sad

Dr Srđan Aleksić

Advokatska kancelarija Aleksić

KUĆNI ZATVOR KAO ALTERNATIVNA KRIVIČNA SANKCIJA

Sažetak: Alternativne krivične sankcije predstavljaju koncept sankcija i mera pod okriljem društvene zajednice, zasnovan na pretpostavci da se ciljevi kažnjavanja u velikoj meri mogu postići i u uslovima koji su manje restriktivni od kazne zatvora. Razlozi težnje ka preventivnoj, a ne retributivnoj komponenti kazne, između ostalog, leže i u negativnim efektima zatvorske kazne po osuđenog, njegovu porodicu i društvenu zajednicu. Nastanak kućnog zatvora vezuje se za Sjedinjene Američke Države, odnosno prvi put je na federalnom nivou određen 1985. godine presudom sudije Veinstein koji je izvesnu Maureen Murphy osudio na ovu kaznu zbog krivičnog dela prevare u osiguranju. Kućni zatvor je u Krivični zakonik RS unet izmenama i dopunama od 3.9.2009. godine. Iz odredbi Zakona o izvršenju vanzavodskih sankcija i mera proizlazi da postoje dva načina kako može biti izrečena kazna kućnog zatvora: sa primenom elektronskog nadzora ili bez. U Evropi je povećana primena alternativnih kaznenih mera bez lišavanja slobode, a najveći rast zabeležen je u Srbiji, navodi se u izveštaju Saveta Evrope objavljenom 8. juna 2020. god.

Ključne reči: kućni zatvor, alternativne krivične sankcije, poverenička služba, elektronski nadzor.

Prof. Ljubiša Zdravković, PhD

University Business Academy in Novi Sad

Srđan Aleksić, PhD

Law Office Aleksić

DOMESTIC PRISON AS AN ALTERNATIVE CRIMINAL SANCTION

Summary: Alternative criminal sanctions are a concept of sanctions and measures under the auspices of the social community, based on the assumption that the goals of punishment can be largely achieved even in conditions that are less restrictive than imprisonment. The reasons for striving for a preventive, not a retributive component of the sentence, among other things, lie in the negative effects of the prison sentence on the convict, his family and the community. The creation of house arrest is linked to the United States, ie it was first determined at the federal level in 1985 by the verdict of the Weinstein court, which sentenced a certain Maureen Murphy to this punishment for the crime of insurance fraud. The House arrest was introduced into the RS Criminal Code by amendments on September 3, 2009. It follows from the provisions of the Law on Execution of Extra-Institutional Sanctions and Measures that there are two ways in which a house arrest sentence can be imposed: with or without the application of electronic surveillance. In Europe, the application of alternative punitive measures without deprivation of liberty has increased, and the greatest growth was recorded in Serbia, according to the report of the Council of Europe published on June 8, 2020.

Keywords: house arrest, alternative criminal sanctions, trust service, electronic surveillance.

Prof. dr. Nikola Findrik

Prof. dr. Jasmina Bešlagić

Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću

NAČELO ZAKONITOSTI DJELA I KAZNE I EFIKASNOST PRAVA EVROPSKE UNIJE

Sažetak: U ovom radu autori daju prikaz načela zakonitosti krivičnog djela i kazne u nacionalnim krivičnim zakonodavstvima, te zahtjev primarnog i sekundarnog prava Evropske unije za efikasnošću tog prava. Također, analiziraju se relevantne presude Suda Evropske unije u kontekstu načela zakonitosti proklamiranog Poveljom Evropske unije o osnovnim pravima. Treba pomenuti i čl. 325. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije koji postavlja obavezu Uniji i državama članicama da suzbijaju prijevare i sva druga nezakonita djelovanja koja su usmjerena protiv finansijskih interesa Unije pomoću mjera koje djeluju kao sredstvo odvraćanja i koje pružaju efikasnu zaštitu. Ova odredba jedan je od zahtjeva prava Evropske unije za efikasnošću, kojeg pojedine države članice nisu ispravno prenijele u svoje nacionalno zakonodavstvo.

Ključne riječi: načelo zakonitosti, čl. 49. Povelje Evropske unije o osnovnim pravima, čl. 7. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, dostupnost i predvidljivost norme, zabrana retroaktivnosti

Prof. dr. Nikola Findrik, PhD

Prof. dr. Jasmina Bešliagić, PhD

Faculty of Law, University of Bihać

THE PRINCIPLE OF LEGALITY OF OFFENSES AND PUNISHMENTS AND THE EFFECTIVENESS OF EUROPEAN UNION LAW

Summary: In this paper, the authors present the principle of the legality of criminal offence and punishment in national criminal legislation, and the requirement of the primary and secondary law of the European Union for the effectiveness of that law. Also, the relevant judgments of the Court of the European Union are analyzed in the context of the principle of legality proclaimed by the Charter of the European Union on Fundamental Rights. Also should be mentioned art. 325 of the Treaty on the Functioning of the European Union, which obliges the Union and the member states to combat fraud and all other illegal activities directed against the financial interests of the Union by means of measures that act as a deterrent and provide effective protection. This provision is one of the requirements of the European Union law for efficiency, which individual member states have not correctly transposed into their national legislation.

Key words: the principle of legality, Art. 49. Charter of the European Union on Fundamental Rights, Art. 7. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, availability and predictability of norms, prohibition of retroactivity

Доц. др Ивана Марковић

Правни факултет Универзитета у Београду

УСЛОВНА ОСУДА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ

Сажетак: Условна осуда, као једна од две мере упозорења и уједно најчешће изрицана кривична санкција у Србији, садржи један сложен механизам елемената и услова за њено изрицање, не би ли се заиста сходно њеној сврси, легислативно уобличеној у чл. 64. ст. 2. Кривичног законика, обезбедило то да се „према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна када се може очекивати да ће упозорење уз претњу казне довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела.“

У раду ће најпре бити објашњен систем изрицања и опозива условне осуде, да би након тога била приказана њена неубичајено висока статистичка заступљеност. Она је, наиме, била један од главних разлога за даље нормативне измене условне осуде, о којима ће такође бити речи. У том контексту ће бити указано и на одређене пропусте законодавца, а који постоје упркос поменутиим честим легислативним интервенцијама и могућностима за њихове исправке. На крају ће бити дата оцена у погледу тога да ли се заиста може рећи да важеће законско обликовање ове адмонитивне санкције и алтернативе казни испуњава своју напред поменуту сврху.

Кључне речи: Условна осуда. Кривични законик. Опозив. Казна за твора. Мера упозорења. Сврха.

Asst. Prof. Ivana Marković
Faculty of Law, University of Belgrade

SUSPENDED SENTENCE IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF SERBIA

Summary: Suspended sentence, as one of the two cautionary measures and at the same time the most frequently imposed criminal sanction in Serbia, contains a complex mechanism of elements and conditions for its imposition. The aim of it is the realization of its purpose, legislatively expressed in Art. 64(2) of the Criminal Code; namely to ensure that “no punishment is applied to the perpetrator of a minor criminal offence when it can be expected that a warning with the threat of punishment will have a sufficient influence on the perpetrator so that he no longer commits criminal acts.”

In the paper, first, the system of imposing and revoking suspended sentences will be explained, followed by the presentation of its unusually high statistical occurrence in the judicial practice. This high prevalence was one of the main reasons for further normative changes to the suspended sentence, which will also be discussed. In this context, certain omissions of the legislator will be pointed out, which exist despite the aforementioned frequent legislative interventions and opportunities for their correction. Finally, an assessment will be given as to whether it can be said that the current legal formulation of this admonition sanction and alternative to punishment fulfils its aforementioned purpose.

Keywords: Suspended Sentence. Criminal Code. Revocation. Imprisonment. Cautionary Measure. Purpose.

Maria Ilia Bianco, PhD

Department of Law Parthenope University, Naples, Italy

ITALIAN NARCOTICS LEGISLATION IN COMPARISON WITH THE SUPRANATIONAL PROHIBITIONIST MODEL. CONSIDERATIONS ON THE NECESSARY DISSUASIVENESS OF PENALTIES AND THE PROBLEM OF OVERCROWDING IN PRISONS.

Summary: Concerning drugs, the supranational system has two general legislative models: the prohibitionist and the anti-prohibitionist. Prohibitionist models declare the criminalisation of drug production, distribution and consumption behaviours. The anti-prohibitionist models, on the other hand, admit forms of legalisation, if not of the entire ‘drug cycle’, at least of some of its phases, and sometimes, but very rarely, also allow liberalisation but only of so-called ‘soft drugs’. However, today, the supranational landscape presents multiple ‘hybrid models’ concerning the mentioned bipartition. In line with the European trend, the Italian system can today be classified as a ‘tendentially prohibitionist model’. Although Italy has always adopted a prohibitionist approach, in past years the Italian legislation has known phases in which it was milder and more reasonable (paradoxically, this was also the case in the fascist period) and phases in which, instead, it was particularly repressive, with effects above all on the prison system, which was overburdened due to the exorbitant prison sentences provided for even in the case of personal consumption of drugs (this is the case of Law No 49/2006). Although the Italian Constitutional Court declared the conversion law No. 49 of 2006 illegitimate and cancelled it, the discipline still needs a more incisive and reasoned reform, which should represent a legislative compromise capable of guaranteeing the repression of drug trafficking and, at the same time, avoiding the imposition of supranational penalties for excessive imprisonment.

Keywords: Narcotics legislation; Prohibitionist models; Anti-prohibitionist models; Hybrid models; Drug cycle; Soft drugs; European anti-drugs policies.

Др Марија Илија Бјанко

Правни факултет Универзитета Партенопа, Напуљ

ИТАЛИЈАНСКО ЗАКОНОДАВСТВО О НАРКОТИЦИМА У ПОРЕЂЕЊУ СА НАДНАЦИОНАЛНИМ ПРОХИБИЦИОНИСТИЧКИМ МОДЕЛОМ. РАЗМАТРАЊА О НЕОПХОДНОМ УБЛАЖАВАЊУ КАЗНЕ И ПРОБЛЕМ ПРЕПУНОГ ЗАТВОРА.

Сажетак: Што се тиче дрога, наднационални систем има два општа законодавна модела: прохибиционистички и антипрохибиционистички. Прохибиционистички модели проглашавају криминализацију производње, дистрибуције и потрошње дроге. Антипрохибиционистички модели, с друге стране, допуштају облике легализације, ако не читавог „циклуса дроге“, барем неких његових фаза, а понекад, али врло ријетко, дозвољавају и либерализацију, и у том случају само тзв. ‘меке дроге’. Међутим, данас наднационални пејзаж представља вишеструке ‘хибридне моделе’ у односу на поменути бипартицију. Италијански систем, у складу са европским трендом, данас се може класификовати као „тенденцијски прохибиционистички модел“. Наиме, иако је Италија одувijek прихватала прохибиционистички приступ, италијанско законодавство је протеклих година познавало фазе у којима је било блаже и разумније (парадоксално, то је био случај и у фашистичком периоду) и фазе у којима је, умјесто тога, био посебно репресиван, са ефектима прије свега на затворски систем, који је био преоптерећен због превисоких затворских казни предвиђених чак и у случају личне конзумације дрога (ово је случај Закона бр. 49/2006). Иако је Уставни суд Италије прогласио закон о конверзији бр. 49 из 2006. године нелегитимним и поништио га, дисциплини је и даље потребна оштрија и разумнија реформа, која би требало да представља законодавни компромис који може гарантовати сузбијање трговине дрогом и истовремено, избјегавање изрицања наднационалних казни на прекомјерну казну затвора.

Кључне ријечи: Законодавство о наркотицима; Прохибиционистички модели; Анти-прохибиционистички модели; Хибридни модели; Циклус лијекова; Лаке дроге; Европске политике против дрога.

Andrijana Mišović, ma

Pravni fakultet, Univerzitet u Beču

TERORIZAM – VEZA IZMEĐU INDIVIDUALNE KRIVIČNE ODGOVORNOSTI I MEĐUNARODNE ODGOVORNOSTI DRŽAVE

Sažetak: Pred međunarodnim krivičnim pravom su se u trenucima njegovog nastanka i ranog razvoja neposredno posle Drugog svetskog rata našla dva puta: prvi je vodio u pravcu individualne krivične odgovornosti, dok je drugi vodio u pravcu međunarodne odgovornosti države. Političke okolnosti koje su oblikovale tadašnje novonastalo međunarodno krivično pravo usmerile su njegov razvoj ka individualnoj krivičnoj odgovornosti, praveći jasan otklon prema međunarodnoj odgovornosti države (što jasno proizlazi iz Rimskog statuta i Pravila o odgovornosti država za međunarodne protivpravne akte, Komisije za međunarodno pravo).

Međutim, ideja o odgovornosti države za međunarodna krivična dela često se preispituje kako u literaturi tako i u praksi. Ta ideja naročito dolazi do izražaja na polju odgovornosti za terorizam. Terorizam je krivično delo kod koga se individualna krivična i međunarodna odgovornost države prirodno prepliću. O bliskosti dva oblika odgovornosti za terorizam svedoči i presuda Međunarodnog suda pravde od 2019. godine u slučaju Ukrajina protiv Rusije - prva presuda MSP o odgovornosti države za terorizam. Zanimljivo je da je presuda doneta na osnovu Konvencije o suzbijanju finansiranja terorizma koja se bavi individualnom krivičnom odgovornošću, a ne odgovornošću države.

U tom smislu interesantno je pitanje uspostavljanja veze između ova dva oblika odgovornosti. Čini se da ključan element povezivanja leži u tzv. proširenim oblicima odgovornosti. Naime, kada su u pitanju teroristički akti, zasnivanje individualne krivične odgovornosti lica koja su učestvovala u samom napadu, svakako nije od suštinskog značaja. Mnogo je važnije pitanje potencijalnog utvrđivanja odgovornosti lica koja su učestvovala u planiranju i organizovanju krivičnog dela, kao i lica koja se nalaze na čelu terorističke organizacije. Drugim rečima, potrebno je razmotriti tzv. proširene oblike odgovornosti. Pojedine forme proširene odgovornosti prirodno su povezane sa odgovornošću države. Međutim, proširenim oblicima odgovornosti valja pristupiti oprezno, jer oni često nisu u skladu sa principom individualne krivične odgovornosti koji predstavlja osnovu kako krivičnog tako i međunarodnog krivičnog prava.

Ključne reči: terorizam, individualna krivična odgovornost, prošireni oblici odgovornosti.

Andrijana Mišović, MA

Faculty of Law, University of Vienna

TERRORISM – THE CONNECTION BETWEEN INDIVIDUAL CRIMINAL RESPONSIBILITY AND THE INTERNATIONAL RESPONSIBILITY OF THE STATE

Summary: In the moments of its origin and early development immediately after the Second World War, two paths were faced by international criminal law: the first led in the direction of individual criminal responsibility, while the second led in the direction of international responsibility of the state. The political circumstances that shaped the then emerging international criminal law directed its development towards individual criminal responsibility, making a clear departure from the international responsibility of the state (which clearly follows from the Rome Statute and the Rules on the Responsibility of States for Internationally Unlawful Acts of the International Law Commission).

However, the idea of state responsibility for international crimes is often questioned both in literature and in practice. This idea comes to the fore especially in the field of responsibility for terrorism. Terrorism is a criminal offence in which individual criminal and international responsibility of the state are naturally intertwined. The closeness of the two forms of responsibility for terrorism is also evidenced by the judgment of the International Court of Justice in 2019 in the case *Ukraine v. Russia* - the first ICJ judgment on state responsibility for terrorism. Interestingly, the judgment was passed based on the Convention on the Suppression of the Financing of Terrorism, which deals with individual criminal responsibility, not the responsibility of the state.

In this sense, the issue of establishing a connection between these two forms of responsibility is interesting. The key element of connection seems to lie in the so-called extended forms of responsibility. Namely, when it comes to terrorist acts, establishing the individual criminal responsibility of the persons who participated in the attack itself is certainly not essential. Much more important is the issue of potentially determining the responsibility of persons who participated in planning and organizing the criminal act, as well as persons who are at the head of a terrorist organization. In other words, it is necessary to consider the so-called extended forms of responsibility. Certain forms of extended responsibility are naturally connected with the responsibility of the state. However, extended forms of responsibility should be approached with caution, because they are often not by the principle of individual criminal responsibility, which is the basis of both criminal and international criminal law.

Keywords: terrorism, individual criminal responsibility, extended forms of responsibility

Prof. dr Hadži Živorad Milenović

Univerzitet u Prištini – Kosovskoj Mitrovici

PRAVNO UTEMELJENA KONSTRUKCIJA KRIVIČNOG DELA SAMOVLAŠĆE NA PRIMERU POSTUPANJA ORGANA POSLOVOĐENJA NA UNIVERZITETU

Sažetak: Krivično delo Samovlašće propisano je čl. 330. KZ RS po kome krivično delo čini lice koje samovlasno pribavlja neko pravo ili pravo za koje smatra da mu pripada. Krivično delo postoji i u slučajevima pribavljanja prava za drugoga. Uočljivo je da se radnja izvršenja krivičnog dela sastoji u samovlasnom pribavljanju prava. Predmet samovlasnog pribavljanja prava može biti pravo koje pripada učiniocu ili on smatra da mu pripada. Za postojanje krivičnog dela potreban je umišljaj učinioca da svoje ili pretpostavljeno pravo samovlasno pribavlja. To znači da je ključna stvar u dokazivanju ovog krivičnog dela u samovlasnom pribavljanju prava učinioca i njegovoj svesti da svoje ili pretpostavljeno pravo samovlasno prisvaja. Prema odredbama Zakona o visokom obrazovanju RS (čl. 64. st. 1.) organi poslovođenja na univerzitetu su rektor univerziteta i dekani fakulteta. U obavljanju ovih funkcija, oni imaju različita ovlašćenja i prava koja im pripadaju pod uslovima predviđenim zakonom. Pitanje koje se opravdano postavlja da li i u kojim slučajevima postoji krivično delo Samovlašće u postupanju organa poslovođenja, o čemu se na temelju primera iz sudske prakse i prakse Agencije za borbu protiv korupcije raspravlja u ovom radu. Na osnovu kritičkih analiza izvedeni su zaključci i date pravne implikacije za unapređenje krivično-pravne teorije u bližem određenju krivičnog dela Samovlašće na primerima postupanja organa poslovođenja na univerzitetu, što bi trebalo da doprinese i efikasnijem i zakonitijem radu organa poslovođenja na univerzitetu.

Ključne reči: samovlasno pribavljanje prava, organi poslovođenja, univerzitet.

Prof. Hadži Živorad Milenović, PhD
University of Prishtina - Kosovska Mitrovica

LEGALLY BASED CONSTRUCTION OF THE CRIMINAL OFFENSE OF SELF-AUTHORITY AS AN EXAMPLE OF THE ACTIONS OF THE MANAGEMENT AUTHORITY AT THE UNIVERSITY

Summary: The crime of Self-governance is prescribed in Art. 330. Criminal Code of the RS according to which a criminal offence is committed by a person who independently acquires a right or a right that he believes belongs to him. A criminal act also exists in cases of obtaining rights for another. It is noticeable that the act of committing a criminal offence consists of self-acquiring rights. The object of self-acquiring rights can be a right that belongs to the perpetrator or that he considers to belong to him. The existence of a criminal offence requires the intent of the perpetrator to acquire his or an assumed right on his own. This means that the key thing in proving this criminal offence is the self-acquiring of the perpetrator's rights and his awareness that he is self-appropriating his or an assumed right. According to the provisions of the Law on Higher Education of the RS (Article 64, Paragraph 1), the management bodies at the university are the rector of the university and the deans of the faculties. In performing these functions, they have various powers and rights that belong to them under the conditions provided by law. The question that is justifiably raised is whether and in which cases there is a criminal offence of Autonomy in the actions of management bodies, which is discussed in this paper based on examples from court practice and the practice of the Anti-Corruption Agency. Based on critical analysis, conclusions were drawn and legal implications were given for the improvement of the criminal-legal theory in the closer definition of the criminal offence of Autonomy based on the examples of the actions of the management bodies at the university, which should contribute to the more efficient and legal work of the management bodies at the university.

Keywords: independent acquisition of rights, management bodies, university.

Јелена Станковић, ма

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТИЊА ОД УБИЈАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сажетак: Наше друштво се последњих деценија суочава са ескалацијом различитих облика и видова насиља, стручну и лаичку јавност узнемиравају у медијима све присутније слике окрутности према животињама. Облик и интензитет државне реакције на људску окрутност према животињама, разликује се од једног до другог правног система. Без обзира на разлике, неспорно је да су животиње још од најстаријих друштава нераскидиви део човековог свакодневног живота, због тога је неопходна адекватна и ефикасна друштвена реакција на најозбиљније облике повређивања и угрожавања животињског света. Интересовање за заштиту животне средине и фауне, као њеног саставног елемента у Републици Србији постоји деценијама уназад, међутим тек последњих година заокупљује све већу пажњу законодаваца, представника правосудних органа, као и опште популације. Инкриминисање различитих аспеката окрутности према животињама у облику кривичних дела представља позитивну интервенцију у кривично законодавство. Кривична дела, којима се на посредан или непосредан начин доприноси заштити животиња, њиховог телесног и психичког интегритета и добробити од недозвољеног понашања људи, систематизована су у оквиру 24. поглавља Кривичног законика, као кривична дела против животне средине. Предмет пажње аутора фокусиран је на један сегмент проблема – анализу кривичноправне заштите животиња од убијања и злостављања у светлу чл. 269. Кривичног законика. Аутор је становишта да је анализа националних прописа значајна за правну, а посебно кривичноправну заштиту, за подизање друштвене свести о значају очувања добробити животиња и драстичним последицама које њихова повреда и угрожавање производе у односу на читаву друштвену заједницу, тиме се поспешује едукација и свести релевантних актера о неопходности, оправданости, значају у развоју кривичноправне заштите животиња и њихове добробити.

Кључне речи: Убијање и злостављање животиња, кривично право, добробит животиња, Кривични законик.

Jelena Stanković, MA

Faculty of Law, University of Novi Sad

**CRIMINAL JUSTICE PROTECTION OF
ANIMALS FROM KILLING AND ABUSE IN
LEGISLATION OF REPUBLIC SERBIA**

Summary: The author is of the opinion that the analysis of national regulations is important for criminal law protection, for raising social awareness of the importance of preserving the welfare of animals and the drastic consequences that their injury and endangerment produce in relation to the entire social community, thereby promoting the education and awareness of relevant actors on the necessity, justification, importance in the development of criminal law protection of animals and their well-being.

Key words: killing and abuse of animals, criminal law, animal welfare, Criminal Code.

Академик проф. др Миодраг Н. Симовић

Правни факултет Универзитета у Бихаћу

Проф. др Владимир М. Симовић

Факултет за безбједност и заштиту Независног универзитета у Бањој Луци

НАЧЕЛО ОПОРТУНИТЕТА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА И МАЛОЉЕТНИ УЧИНИОЦИ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА

Сажетак: Малољетничко кривично право (материјално, процесно и извршно) у последњих више десетина година доживљава бројне новине. Оне су таквог обима, квантитета и квалитета да се слободно може рећи да у цијелости раскидају са класичним кривичноправним инструментима реакције на малољетничку делинквенцију. Посматрано уопште, без обзира о којем националном законодавству је ријеч, међу тако великим бројем новина које је донио измијењени поглед на кривичноправне инструменте реакције на малољетничку делинквенцију - посебно се истичу двије. Прва је посебан нормативни оквир регулисања малољетничке делинквенције садржан у чињеници да се она сада, за разлику од ранијих, класичних начина регулише, по правилу, посебним законом. Друга је сасвим друкчији приступ кривичноправним мјерама реакције на малољетничку делинквенцију. Умјесто институционалних, као раније кључних кривичноправних мјера реакције на малољетничку делинквенцију (по правилу, кривичним санкцијама) сада доминира, сасвим исправан, став да ванинституционалне мјере (мјере упозорења и васпитне препоруке и ванинституционалне васпитне мјере) треба да буду основни инструменти реакције надлежних државних органа (полиције, јавног тужилаштва и суда) према малољетним учиниоцима кривичних дјела.

Расправа у овом раду се састоји из четири дијела. Први дио је посвећен појму, криминалнополитичким разлозима озакоњења, нормативном оквиру и врстама начела опортунитета кривичног гоњења у поступку према малољетним учиниоцима кривичних дјела, а други појединим врстама - видовима начела опортунитета кривичног гоњења код малољетних учинилаца кривичних дјела. У трећем дијелу се даје одговор на нека питања извршења кривичних санкција према малољетнику и начелу опортунитета кривичног гоњења, а у четвртном овом начелу и претпоставци невиности, те начелу *ne bis in idem*.

Кључне ријечи: опортунитет, кривично гоњење, малољетници, кривично дјело, делинквенција.

Academician Prof. Miodrag N. Simović, PhD

Faculty of Law, University of Bihać

Prof. Vladimir M. Simović, PhD

Faculty of Security and Protection of the Independent University of Banja Luka

PRINCIPLE OF OPPORTUNITY FOR CRIMINAL PROSECUTION AND JUVENILE PERPETRATORS OF CRIMINAL OFFENSES

Summary: Juvenile criminal law (substantive, procedural and enforceable) has seen many changes in the last several decades. They are of such scope, quantity and quality that it can be said that they completely break with the classic criminal law instruments of reaction to juvenile delinquency. Seen in general, among such a large number of novelties brought by the changed view of the criminal law instruments of reaction to juvenile delinquency, regardless of which national legislation is in question - two of them stand out in particular. The first is a special normative framework for the regulation of juvenile delinquency contained in the fact that it is now, unlike the earlier classic ways, regulated by a special law. The second one is a completely different approach to criminal law measures of reaction to juvenile delinquency. Instead of institutional measures, as former key criminal law measures of reaction to juvenile delinquency (as a rule, criminal sanctions), now dominates the completely correct attitude that extra-institutional measures (warning measures, educational recommendations and extra-institutional educational measures) should be the basic instruments of the reaction of competent state authorities (the police, the public prosecutor's office and the court) against juvenile perpetrators of criminal offences.

The discussion in this paper consists of four parts. The first part is dedicated to the concept, the criminal-political reasons for the legitimation, the normative framework and the types of the principle of opportunity of criminal prosecution in the proceedings against juvenile perpetrators of criminal offences, and the second part is dedicated to individual types - the forms of the principle of opportunity of criminal prosecution in the case of juvenile perpetrators of criminal offences. In the third part, answers are given to some questions regarding the execution of criminal sanctions against a juvenile and the principle of opportunity for criminal prosecution, and in the fourth this principle and the presumption of innocence and *ne bis in idem* principle.

Key words: opportunity, criminal prosecution, juveniles, criminal offence, delinquency

Prof. dr Milijana Buha

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI KAO MJERA OBEŠTEĆENJA ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA

Sažetak: Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom je institut sui generis, jer se postupak provodi po pravilima krivičnog i parničnog postupka, a cilj je sprječavanje bogaćenja izvršenjem krivičnog djela. Mjerom oduzimanja imovine proistekle izvršenjem krivičnog djela osigurava se obeštećenje za žrtve trgovine ljudima i kada je kaznena politika „nemoćna“, jer se ova mjera provodi i prema neuračunljivim licima. Rodno motivisano nasilje žena, žrtava trgovine ljudima je femicid. Mjera oduzimanja imovine ne mora biti usmjerena prema optuženom nego i prema trećim licima. Tako da se finansijska istraga pokreće protiv vlasnika imovine kada postoji osnov sumnje da je imovina pribavljena krivičnim djelom. Finansijska istraga se može okončati i zahtjevom javnog tužioca za pokretanje posebnog postupka oduzimanja imovine i kada postoje procesne smetnje za vođenje krivičnog postupka. Koji je značaj mjere oduzimanje imovine pribavljene krivičnim djelom, ako je položaj žrtve/oštećenog u krivičnom postupku marginalizovan? Procesna prava oštećenog u krivičnom postupku su svedena na pravo na besplatnu pravnu pomoć u pogledu postavljanja imovinskopravnog zahtjeva, ali o kome sud nema obavezu da odluči u krivičnom postupku. Poseban postupak oduzimanje imovinske koristi se pokreće na zahtjev javnog tužioca.

Ključne riječi: finansijska istraga, oduzimanje imovine, žrtve trgovine ljudima, femicid.

Prof. Milijana Buha, PhD

Faculty of Law, University of Banja Luka

CONFISCATION OF PROPERTY BENEFITS MEASURES OF COMPENSATION FOR VICTIMS OF TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS

Summary: Confiscation of property benefit obtained by a criminal offence is a sui generis institute, because the procedure is carried out according to the rules of criminal and civil procedure, and the goal is to prevent enrichment by committing a criminal offence. The measure of confiscation of property resulting from the commission of a criminal offence ensures compensation for victims of human trafficking even when the penal policy is “powerless” because this measure is also applied to insane persons. Gender-motivated violence against women, victims of human trafficking, is femicide. The measure of confiscation of property does not have to be aimed at the accused, but also at third parties. Thus, a financial investigation is initiated against the owner of the property when there is a reason to suspect that the property was obtained through a criminal act. The financial investigation can also be ended by the request of the public prosecutor to initiate a special procedure for the confiscation of property and when there are procedural obstacles for criminal proceedings. What is the importance of confiscation of property obtained through criminal acts, if the position of the victim/victim in criminal proceedings is marginalised? The procedural rights of the injured party in criminal proceedings are reduced to the right to free legal aid regarding the filing of a property claim, but which the court is not obliged to decide on in criminal proceedings. A special procedure for confiscation of property benefits is initiated at the request of the public prosecutor.

Keywords: financial investigation, confiscation of property, victims of human trafficking, femicide.

Доц. др Иван Илић
Димитрије Андрејић, ма
Правни факултет Универзитета у Нишу

ЗАБРАНА МУЧЕЊА, НЕЧОВЕЧНОГ ИЛИ ПОНИЖАВАЈУЋЕГ ПОСТУПАЊА ИЛИ КАЖЊАВАЊА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сажетак: Предмет овог рада јесте детаљна анализа постојећих правних стандарда у вези забране мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања на националном, регионалном и међународном нивоу, као и анализа имплементације установљених стандарда у правни систем Републике Србије. Свеобухватном анализом установљених стандарда и нормативног оквира Републике Србије, у контексту апсолутне забране мучења, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, аутори ће указати на неопходност измене важећих законских и подзаконских прописа. Притом је уочљив недостатак воље државних власти да заштиту људских права додатно унапреди, што можемо видети из чињенице да нису отклоњени постојећи недостаци и мане садржане у одредбама важећег Кривичног законика и Законика о кривичном поступку, у прилог чему говоре и извештаји Комитета против мучења у којима се детаљно објашњава присутан проблем некажњивости државних службеника за акте злостављања.

Кључне речи: Забрана мучења, нечовечног и понижавајућег поступања, кривично законодавство, ЕПЉП.

Asst. Prof. Ivan Ilić, PhD

Dimitrije Andrejic, MA

Faculty of Law, University of Niš

PROHIBITION OF TORTURE, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary: The subject of this paper is a detailed analysis of the existing legal standards regarding the prohibition of torture, inhuman or degrading treatment or punishment at the national, regional and international level, as well as an analysis of the implementation of established standards in the legal system of the Republic of Serbia. Through a comprehensive analysis of the established standards and normative framework of the Republic of Serbia, in the context of the absolute prohibition of torture, inhuman or degrading treatment or punishment, the authors will point out the necessity of changing the current legal and by-laws. At the same time, there is a noticeable lack of will of the state authorities to further improve the protection of human rights, which we can see from the fact that the existing shortcomings and defects contained in the provisions of the current Criminal Code and the Code of Criminal Procedure have not been removed, in support of what the reports of the Committee against Torture, in which explains in detail the current problem of impunity for civil servants for acts of abuse.

Keywords: Prohibition of torture, inhuman and degrading treatment, criminal legislation, ECHR.

Prof. dr Alberto De Vita

Parthenope University, Naples, Italy

THE PREVENTIVE MEASURES STRATEGY IN THE FIGHT AGAINST CORRUPTION IN THE PUBLIC ADMINISTRATION

Summary: Public Administration malpractices and corruption are factors that threaten to slow down or even reverse the process of economic development. However, this is not only an economic issue. There can be no economic growth without recognition of civil rights and vice versa. The United Nations Convention against Corruption (UNCAC) emphasizes the importance of Preventive Anti-Corruption Policies and Practices. Art. 5 of UNCAC promotes the principles of the rule of law as a fundamental anti-corruption policy. Actually, one of the most important preventive tools is introducing rules for transparency in Public Administration, thereby empowering citizens to monitor the proper functioning and impartiality of public service officials. Italian law enforcement experience demonstrates that in matters of anti-corruption legislation, effectiveness requires supervision on several fronts: application of anti-corruption legislation and compliance with transparency obligations, awarding public contracts, conflicts of interest of officials, and award and execution of public contracts. To strengthen the system for combating crimes against public administration, European legislation allows traditional criminal sanctions to be extended to include temporary or permanent disqualification of corrupt public officials and asset freeze measures before a final judgment is handed down and sometimes even before the start of criminal proceedings. The paper is about the ways in which an effective fight against corruption can be achieved without the erosion of the principles of the rule of law.

Key words: Public Administration malpractices; UNCAC; preventive anti-corruption measures; rule of law; transparency; UE legislation

Проф. др Алберто Девита
Партенопи Универзитет у Напуљу

СТРАТЕГИЈА ПРЕВЕНТИВНИХ МЕРА У БОРБИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ У ДРЖАВНОЈ УПРАВИ

Резиме: Неправилне радње у јавној управи и корупција су фактори који прете да успоре или чак преокрену процес економског развоја. Међутим, ово није само економско питање. Не може бити економског раста без признавања грађанских права и обрнуто. Конвенција Уједињених нација против корупције (УНКПК) наглашава важност превентивних антикорупцијских политика и пракси. Уметност. Члан 5 УНКПК промовише принципе владавине права као темељну антикорупцијску политику. Заправо, један од најважнијих превентивних алата је увођење правила за транспарентност у јавној управи, чиме се грађанима даје овлашћење да прате правилно функционисање и непристрасност службеника јавних служби. Искуство италијанске полиције показује да у питањима антикорупцијског законодавства, ефикасност захтева надзор на неколико фронтова: примена антикорупцијских закона и поштовање обавеза транспарентности, додела јавних уговора, сукоби интереса званичника и додела и извршење јавних уговора . Да би се ојачао систем за борбу против злочина против јавне управе, европско законодавство дозвољава проширење традиционалних кривичних санкција на привремену или трајну дисквалификацију корумпираних јавних службеника и мере замрзавања имовине пре изрицања правоснажне пресуде, а понекад чак и пре почетка кривичног поступка. Рад говори о начинима на које се може постићи ефикасна борба против корупције без ерозије принципа владавине права.

Кључне ријечи: злоупотребе јавне управе; УНКПК; превентивне антикорупцијске мере; владавина права; транспарентност; УЕ законодавство

Prof. Fabrizio Rippa, PhD

Department of Law Parthenope University, Naples, Italy

EFFECTIVENESS AND LIMITS OF CRIMINAL LAW IN THE DEFINITION OF ANTI-CORRUPTION STRATEGIES

Summary: At least since the end of the last millennium, the verification and updating of anti-corruption strategies have been fixed appointments, punctually marked on the international and European political agenda. Consequently, national legislators who intend to comply with the indications coming from the organs of 'global governance', are cyclically asked to revise their domestic regulations, often by enriching and hardening their catalogue of measures to counter corrupt and malfeasance practices. To the usual catalysing motions of this global policy line - represented by the phenomenal transformation of corruption and its alignment with the dynamics of the global economy - two additional propulsive factors have been recently added: one, of a cultural nature, represented by a renewed 'passion' for the more markedly repressive side of criminal law, conditioned by requirements of mere general prevention and retributive, and on which also interfere evaluations deformed by 'criminal populism'; and a second, represented by the dramatic experience of the covid-19 pandemic, that has profoundly and perhaps irreversibly transformed capitalist society. In this unprecedented scenario, the resumption of economic and productive activities necessarily passes through a massive intervention of public authorities, aimed at providing a massive financial flow to revitalise the economic crisis and to ensure their proper management. The risk of a new wave of corruption is clearly around the corner, but serious reflection is needed at this delicate stage on the actual effectiveness of repressive-type strategies, where an opportunity for a broader review of administrative forms of prevention might instead arise.

Keywords: anticorruption; pandemic; criminal law; corruption; public administration; administrative prevention; globalisation; European law; international law.

Проф. др Фабрицио Рипа

Правни факултет Универзитета Партенопа, Напуљ

ЕФИКАСНОСТ И ГРАНИЦЕ КРИВИЧНОГ ПРАВА У ДЕФИНИЦИЈИ АНТИКОРУПЦИЈСКИХ СТРАТЕГИЈА

Сажетак: Најмање од краја прошлог миленијума верификација и ажурирања антикорупцијских стратегија су фиксна именована, тачно означена на међународној и европској политичкој агенди. Сходно томе, национални законодавци који намјеравају да се повинују индикацијама које долазе од органа „глобалне управе“, циклично се траже да ревидирају своје домаће прописе, често тако што обогађују и пооштравају свој каталог мјера за борбу против корупције и малверзација. Уобичајеним катализаторским кретањима ове глобалне политичке линије – коју представља феноменална трансформација корупције и њено усклађивање са динамиком глобалне економије – недавно су додата два додатна пропулзивна фактора: један, културне природе, представљен обновљеном “страшћу” за изразитију репресивну страну кривичног права, условљену захтјевима пуке генералне превенције и ретрибутивности, а на коју се мијешају и оцјене деформисане „злочиначким популизмом“; и други, представљен драматичним искуством пандемије ковид-19, који је дубоко и можда неповратно трансформисао капиталистичко друштво. У овом сценарију без преседана, обнављање економских и производних активности нужно пролази кроз огромну интервенцију јавних власти, са циљем да се обезбиједи огроман финансијски ток за ревитализацију економске кризе и да се обезбиједи њихово правилно управљање. Ризик од новог таласа корупције је очигледно иза угла, али је у овој деликатној фази потребно озбиљно размишљање о стварној ефикасности стратегија репресивног типа, гдје би се умјесто тога могла појавити прилика за шири преглед административних облика превенције.

Кључне ријечи: антикорупција; пандемија; кривично право; корупција; јавна управа; административна превенција; глобализација; европско право; међународно право.

Dr Jasmina Igrački

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Marina Brašovan Delić

Osnovni sud u Pančevu

PREPOZNAVANJE DECE KAO ŽRTVE NASILJA U PORODICI I NJIHOVA ZAŠTITA U KRIVIČNOM POSTUPKU

Sažetak: Konvencija o pravima deteta proklamuje da dete, u cilju potpunog i skladnog razvoja ličnosti, treba da raste u porodičnoj sredini, u atmosferi sreće, ljubavi i razumevanja. Pretpostavka je da je porodična sredina sigurno okruženje za svako dete. Međutim, dinamika međusobnih odnosa supružnika kao članova porodice je promenljiva kategorija. Posledice poremećenih odnosa u jednoj porodici udaljavaju svako savremeno društvo od postizanja cilja zaštite osnovnih prava deteta, jer efekti međusobnog odnosa supružnika pogađaju dete čak i onda kada dete nije neposredni učesnik sukoba unutar porodice. Prepoznavanje dece kao nemih svedoka i posrednih učesnika sukoba koji se odvijaju u porodici jeste preduslov efikasne zaštite dece.

Krivični zakonik Republike Srbije je ultima ratio u pružanju krivičnopravne zaštite deci kao žrtvama nasilja u porodici. Dok, Zakon o sprečavanju nasilja u porodici tu zaštitu proširuje, i prepoznaje potrebu pružanja zaštite deci kada je došlo do određenog vida nasilja između roditelja koje, u određenoj meri ugrožava osnovna prava deteta, ali takođe nema dovoljno elemenata za postojanje krivičnog dela nasilja u porodici u smislu člana 194 stav 3 KZ. Na taj način, zakonodavni okvir Republike Srbije prepoznaje decu i kao posredne žrtve nasilja. Međutim, u praksi se opravdano može postaviti pitanje u kojoj meri i da li pravosudni organi koriste sva zakonska ovlašćenja u cilju zaštite dece kao posrednih učesnika nasilja.

U ovom radu autori će pokušati da odgovore na pitanje na koji način zakonodavstvo u Republici Srbiji prepoznaje decu kao žrtve nasilja u porodici, da li je zaštita koju pruža krivični postupak dovoljno delotvorna i da li se njome mogu u dovoljnoj meri zaštititi prava deteta na porodičan život.

Ključne reči: Deca, posredne žrtve, nasilje u porodici, krivični postupak.

Jasmina Igrački, PhD

Institute for Criminological and Sociological Research, Belgrade

Marina Brašovan Delić

Basic Court in Pančevo

RECOGNITION OF CHILDREN AS VICTIMS OF FAMILY VIOLENCE AND THEIR PROTECTION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Summary: The Convention on the Rights of the Child proclaims that a child, with the aim of complete and harmonious personality development, should grow up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding. The assumption is that the family environment is a safe environment for every child. However, the dynamics of mutual relations between spouses as family members is a variable category. The consequences of disturbed relationships in one family move every modern society away from achieving the goal of protecting the basic rights of the child, because the effects of the relationship between the spouses affect the child even when the child is not a direct participant in the conflict within the family. Recognizing children as silent witnesses and indirect participants in conflicts that take place in the family is a prerequisite for the effective protection of children.

The Criminal Code of the Republic of Serbia is the ultima ratio in providing criminal protection to children as victims of domestic violence. Whereas, the Law on the Prevention of Domestic Violence extends this protection, and recognizes the need to protect children when a certain type of violence between parents has occurred, which, to a certain extent, threatens the basic rights of the child, but there are also not enough elements for the existence of a criminal act of domestic violence in within the meaning of Article 194 paragraph 3 of the CC. In this way, the legislative framework of the Republic of Serbia recognizes children as indirect victims of violence. However, in practice, one can justifiably ask the question of to what extent and whether judicial authorities use all legal powers to protect children as indirect participants in the violence.

In this paper, the authors will try to answer the question of how the legislation in the Republic of Serbia recognizes children as victims of domestic violence, whether the protection provided by criminal proceedings is sufficiently effective and whether it is possible to sufficiently protect the child's rights to family life.

Key words: Children, indirect victims, domestic violence, criminal proceedings.

Јелена Радмановић, ма

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

НАКНАДА ШТЕТЕ ЖРТВАМА ПРЕД МЕЂУНАРОДНИМ КРИВИЧНИМ СУДОМ

Сажетак: Жртве, односно, оштећени представљају посебну категорију „странака“ којима се пружа нарочита заштита у поступцима који се воде пред Међународним кривичним судом. Иако институт оштећених лица, као ни имовинско-правних захтева оштећених не представљају непознаницу за правне системе са подручја бивше Југославије, чини се да је оштећенима, када је у питању Међународни кривични суд, пружен додатни спектар права у односу на националне правне системе. Рад ће се управо позабавити питањима права која су гарантована оштећенима у поступцима пред Међународним кривичним судом, међу којима ће акценат бити стављен на право на накнаду штете, то јест, на имовинско-правне захтеве које оштећени могу да поставе и остваре у оквирима самог кривичног поступка који се води пред Међународним кривичним судом. Имајући у виду његове нарочитости, међу којима је и детерминисање репарације, односно, обештећења као једног од основних циљева поступка успостављених самим Римским статутом, јасно је да је реч о једном од најзначајнијих питања која се постављају у поступцима пред Међународним кривичним судом. С тим у вези, од одлучног је значаја и чињеница да је реч о правосудној институцији комплементарног карактера, што значи да исти поступа једино онда када национални судови нису вољни, или нису у могућности да самостално спроведу кривични поступак, што непосредно доводи до закључка да исти сасвим извесно неће пружити одговарајућу сатисфакцију оштећенима. Како је Међународни кривични суд правосудна институција која иза себе има већ одређени број осуђујућих пресуда, нарочита пажња ће бити посвећена досадашњим одлукама где су оштећени узели свог учешћа, те одлукама у правцу новчаног или неновчаног обештећења оштећенима у овим поступцима.

Кључне ријечи: Међународни кривични суд, оштећени, накнада штете, кривични поступак, геноцид, злочини против човечности, ратни злочини, агресија

Jelena Radmanović, MA

Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu

COMPENSATION FOR DAMAGE TO VICTIMS IN FRONT OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

Summary: Victims constitute a particular category of “parties” who are granted special protection in the proceedings conducted before the International Criminal Court. Although the institute of victims, as well as damage claims within a criminal proceeding, are not unfamiliar to the legal systems of the states of the former Yugoslavia, it seems that, when it comes to the International Criminal Court, the victims are provided with an additional range of rights compared to national legal systems. The paper will deal with the issues of rights that are guaranteed to the victims in the proceedings before the International Criminal Court, among which the emphasis will be placed on the right to compensation for damages, that is, on damage claims that the victims can make and obtain within the framework of the criminal proceedings before the International Criminal Court. Bearing in mind its particularities, among which is determining reparations, i.e. compensation as one of the basic goals of the criminal proceedings, as established by the Rome Statute itself, it is clear that this is one of the most important issues raised in proceedings before the International Criminal Court. In this regard, the fact that the International Criminal Court is a judicial institution of complementary character is of the utmost importance, since it means that this Court acts only when national courts are unwilling or unable to conduct criminal proceedings independently themselves. This fact directly leads to the conclusion that the national courts certainly will not provide adequate reparations to the victims. As the International Criminal Court is, a judicial institution that already has a certain number of convictions behind it, special attention will be paid to previous decisions in which the victims took part and to those decisions with respect to the monetary or non-monetary compensation to the victims in these proceedings.

Keywords: International Criminal Court, victims, compensation for damages, criminal proceedings, genocide, crimes against humanity, war crimes, aggression

Ivana Janko

Pravni fakultet, Sveučilište u Mostaru

COMPLIANCE- KAZNENOPRAVNI ASPEKT I ANALIZA SLUČAJA „RESPIRATORI“ NA TERORITORIJI FBiH

Sažetak: Compliance ima za cilj smanjiti korupciju i nepravilnosti, a u jednu ruku je i alat za sprječavanje i zloupotrebe prijevara. Možemo reći kako je compliance u BiH još uvijek stran pojam te je samim time nedovoljno poznato njegovo značenje. Smatramo da je prijeko potreban društvu i zbog toga ga definiramo neophodno cjepivo za korupciju i ne možemo čekati na političku volju da se on dogodi već ga trebaju svi prihvatiti i samostalno primijeniti u pravu. U 2021. godini, dogodila se jedna od većih afera korupcije na teritoriju FBiH a vezana je za respiratore. Svjedoci smo vremena kada se sve više susrećemo sa obmanama, kako u privatnim tako u javnim sektorima. Tematika ovog rada jest sama borba i uključenost protiv korupcije i otkrivanje iste. Zbog toga, sve veću pozornost treba posvetiti usmjeravanju i otkrivanju koruptivnih- kaznenih djela. Naime, afera koja je „tresla“ čitavu Federaciju na kraju je okončana sa dobrim, pa čak i neočekivanim ishodom. Slobodno možemo reći kako je velik broj institucija uspostavio krizne stožere u čijem okviru compliance- menadžer preuzima svoje nove obaveze. Compliance- menadžer, kao osoba koja dobro poznaje institucije i uživa povjerenje zaposlenih, održava direktan kontakt s upravom i stara se o tome da aktuelne teme, koje za oblast compliancea nastaju u vezi s pandemijom, dobiju zasluženu pažnju u okviru kriznog menadžmenta. Dosta bitnu ulogu igrala su svakako slična iskustva koja smo mogli vidjeti u susjednim državama. Svakako ćemo istaknuti da svjetske organizacije imaju posebne odjele koji se bave usklađenostima, te planovima upravo u cilju smanjivanja rizika te povećavanja efikasnosti rada. Samim time, iste te organizacije ili institucije se mogu usredotočiti na uspješno odrađivanje svojih radnih zadataka kada su svjesni svojih rizičnih točki.

Ključne riječi: Compliance, respiratori, korupcija, FBiH, Sud BiH, presuda, afera.

Ivana Janko

Faculty of Law, University of Mostar

COMPLIANCE - CRIMINAL ASPECT AND ANALYSIS OF “RESPIRATORS” CASES IN FBiH TERRITORY

Summary: Compliance aims to reduce corruption and irregularities, and on the one hand, it is a tool to prevent and abuse fraud. We can say that compliance in Bosnia and Herzegovina is still a foreign term and therefore its meaning is insufficiently known. We believe that it is very necessary for society and that is why we define it as a necessary vaccine for corruption and we cannot wait for the political will for it to happen, but everyone should accept it and independently apply it in law. In 2021, one of the biggest corruption scandals took place on the territory of the FBiH, and it was related to ventilators. We are witnessing a time when we are increasingly faced with deception, both in the private and public sectors. The theme of this work is the very fight and involvement against corruption and its detection. For this reason, more and more attention should be paid to the direction and detection of corrupt-criminal acts. Namely, the affair that “shaken” the entire federation ended with a good, and even not expected, outcome. We can safely say that a large number of institutions have established crisis headquarters within which the compliance manager assumes his new duties. The compliance manager, as a person who knows the institutions well and enjoys the trust of the employees, maintains direct contact with the management and makes sure that the current topics that arise in the field of compliance in connection with the pandemic, receive the attention they deserve within the framework of crisis management. Certainly, similar experiences that we could see in neighbouring countries played quite an important role. We will certainly point out that global organizations have special departments that deal with compliance and plans precisely with the aim of reducing risks and increasing work efficiency. Therefore, these same organizations or institutions can focus on successfully completing their work tasks when they are aware of their risk points.

Keywords: Compliance, respirators, corruption, FBiH, Court of Bosnia and Herzegovina, verdict, affair.

Проф. др Срђан Ђорђевић

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

УСТАВНЕ ПРЕАМБУЛЕ ЕВРОПСКИХ ДРЖАВА

Сажетак: Од како је формално утемељена модерна држава очекивано се уставу поклања нарочита пажња, јер је реч о релативно лако уочљивом трагу настајања и постојања државе. Од једног, на први поглед, мање или више једноставног документа, историјат његових анализа не престано отвара нова истраживачка поглавља. Тако се за устав занима не само правна, већ и целокупна друштвена наука, али и општа друштвена јавност. Јер, устав је истовремено изазов и средство за студиозна упознавања са суштином друштвене заједнице, која се њиме утврђује и учвршћује. Већина посленика уставно-правне мисли ће показивати примаран интерес ка класичном, нормативно формулисаном уставном тексту, оправдано сматрајући да је у њему садржан извор правне обавезности као основ и услов функционалности државно-правног поретка. С друге стране, постоји и онај део уставног текста који теорија уобичајено насловљава преамбулом, што изискује додатну пажњу. Овим делом уставног садржаја превасходно су се интересовали ванправни истраживачи из домена политикологије и социологије, али ни уставна наука није остала нема на провокације које пристижу из преамбула. Временом се појављују отворена питања о правној природи преамбуле и квалитету њене правне обавезности, али и филозофско-етичка и социолошко-политичка тумачења њеног текста кроз суптилне правне анализе.

Из назначених разлога, аутору рада се учинило интересантним извршити анализу преамбула устава европских држава, са намером утврђивања сличности и разлика међу њима. У размишљању о обухвату европских држава, најсигурније нам је изгледало да се придржавамо правно-политичке форме Савета Европе, па је из тих разлога у раду извршено истраживање преамбула држава-чланица Савета Европе.

Кључне речи: преамбула, устав, Европа, правна норма, идеја.

Prof. Srđan Đorđević, PhD

Faculty of Law, University of Kragujevac

CONSTITUTIONAL PREAMBLE OF EUROPEAN STATES

Summary: Ever since the modern state was formally founded, special attention has been paid to the constitution, as expected, because it is a relatively easily visible trace of the state's creation and existence. From one, at first glance, a more or less simple document, the history of its analysis constantly opens new research chapters. Thus, not only legal, but also the entire social science, as well as the general social public, are interested in the constitution. Because the constitution is both a challenge and a tool for studious acquaintance with the essence of the social community, which is determined and strengthened by it. Most practitioners of constitutional and legal thought will show primary interest in the classic, normatively formulated constitutional text, justifiably considering that it contains the source of legal obligation as the basis and condition for the functionality of the state-legal order. On the other hand, there is also that part of the constitutional text that the theory usually calls the preamble, which requires additional attention. Non-legal researchers from the domain of political science and sociology were primarily interested in this part of the constitutional content, but even constitutional science was not silent on the provocations that come from the preamble. Over time, open questions appear about the legal nature of the preamble and the quality of its legal obligation, but also philosophical-ethical and sociological-political interpretations of its text through subtle legal analyses.

For the reasons indicated, the author of the paper found it interesting to analyze the preambles of the constitutions of European countries, to determine the similarities and differences between them. In thinking about the inclusion of European countries, it seemed to us the safest to adhere to the legal and political form of the Council of Europe, and for these reasons, the paper researched the preambles of the member states of the Council of Europe.

Key words: preamble, constitution, Europe, legal norm, idea.

Проф. др Милан Пилиповић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

(НЕ)МОГУЋНОСТИ РАСПУШТАЊА ПРЕДСТАВНИЧКИХ ОРГАНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Сажетак: Представнички орган у једној држави је онај у којем грађани бирају своје представнике на слободним и демократским изборима, тајним гласањем, на основу општег и једнаког бирачког права. У неким државама назива се парламент, у другима скупштина, а у Босни и Херцеговини се у називима представничких органа користе оба термина, али и један необичан и специфичан - Парламентарна скупштина БиХ. Босна и Херцеговина је сложена држава у којој постоји више представничких органа на различитим нивоима власти (државни, ентитетски, локални), а (не)могућност распуштања тих органа у Босни и Херцеговини представља тему овог рада. У овом раду, у првом дијелу, биће ријечи о распуштању парламента са теоријскоправног аспекта. У другом дијелу, анализом уставних и других норми приказаћемо (не)могућност распуштања представничких органа у Босни и Херцеговини и ентитетима. Осим Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, као представничког органа на нивоу државе, те ентитетских представничких органа (Народне скупштине Републике Српске и Парламента Федерације БиХ), у раду ће се анализирати и (не)могућност распуштања локалне скупштине у Републици Српској, што је први пут уведено Законом о локалној самоуправи Републике Српске из 2016. године. Циљ рада је да се прикаже која представничка тијела могу бити распуштена, под којим условима, разлозима и околностима. Аутор ће, притом, изнијети своје критичке ставове о постојећем нормативном оквиру, те понудити правце евентуалних уставних и законских промјена по том питању.

Кључне ријечи: распуштање парламента, представнички орган, скупштина, парламент, Парламентарна скупштина, Народна скупштина.

Prof. Milan Pilipović, PhD

Faculty of Law, University of Banja Luka

(IM)POSSIBILITIES OF DISSOLUTION OF REPRESENTATIVE BODIES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: A representative body in a state is one in which citizens elect their representatives in free and democratic elections, by secret ballot, based on universal and equal suffrage. In some countries, it is called parliament, in others assembly, and in Bosnia and Herzegovina both terms are used in the names of representative bodies, but also one unusual and specific one - Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina. Bosnia and Herzegovina is a complex country in which there are several representative bodies at different levels of government (state, entity, local), and the (im)possibility of dissolving those bodies in Bosnia and Herzegovina is the topic of this paper. In this paper, in the first part, we will talk about the dissolution of the parliament from a theoretical and legal aspect. In the second part, through the analysis of constitutional and other norms, we will show the (im)possibility of dissolving representative bodies in Bosnia and Herzegovina and the entities. Apart from the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina, as a representative body at the state level, and entity representative bodies (National Assembly of the Republic of Srpska and Parliament of the Federation of Bosnia and Herzegovina), the paper will also analyze the (im)possibility of dissolving the local assembly in the Republic of Srpska, which is the first time introduced by the Law on Local Self-Government of the Republic of Srpska from 2016. The aim of the work is to show which representative bodies can be dissolved, and under what conditions, reasons and circumstances. At the same time, the author will present his critical views on the existing normative framework, and offer directions for possible constitutional and legal changes in this matter.

Keywords: dissolution of parliament, representative body, assembly, parliament, Parliamentary Assembly, National Assembly.

Др Мијодраг Радојевић

Институт за политичке студије, Београд

ЛОКАЛНИ РЕФЕРЕНДУМ У КОМПАРАТИВНОЈ ПЕРСПЕКТИВИ

Сажетак: Референдум је облик непосредне демократије и остваривања суверености грађана који може да буде организован на различитим нивоима власти. У територијалним јединицама, попут општина или региона, познат је под називом – локални референдум. Предмет овог истраживања су његови теоријски и практични аспекти у упоредним правним системима, с освртом и на простор некадашње Југославије. За разлику од већине комунистичких земаља, локални референдум се примењивао у периоду југословенског социјалистичког самоуправљања, нарочито приликом одлучивања о месном самодоприносу. Међутим, савремена пракса, као и у већини осталих европских земаља, веома је оскудна. Локални референдум слабо је заступљен као коректив представничке демократије. Критика локалног референдума резултат је и односа према децентрализацији и уверења да је претња већински схваћеној демократији јер је подложен злоупотреби. У правним системима може да буде конституционализован, уређен посебним законом, али и нерегулисан прописима. Варијације решења у упоредном праву примењују се и у врстама локалног референдума, поступку утврђивања референдумског питања, услова за његову пуноважност, обавезности одлуке итд.

Осим анализе прописа и праксе, истраживањем су обухваћени и релевантни међународни стандарди. Теоријска расправа о локалном референдуму подстакнута је кризом демократије, а њене присталице сматрају да је погодан инструмент за повећање учешћа грађана у вршењу локалне власти и контролу политичких одлука. Дијалог грађана и локалне власти у току референдумског процеса учвршћује и поверење у институције. Због тога, неопходно је преиспитати правну природу локалних референдума и његова обележја и, на основу резултата истраживања, дефинисати моделе правила и претпоставке за делотворније коришћење ове институције.

Кључне речи: директна демократија, локална самоуправа, уставни системи, референдумско питање, консултативни референдум, народна иницијатива, дигитално гласање.

Mijodrag Radojević, PhD

Institute for Political Studies, Belgrade

LOCAL REFERENDUM FROM A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Summary: A referendum is a form of direct democracy and an exercise of citizens' sovereignty that can be organized at different levels of government. In territorial units, such as municipalities or regions, one speaks of a - local referendum. The subject of this study is its theoretical and practical aspects in comparative legal systems, in reference to the territory of the former Yugoslavia. In contrast to most communist countries, the local referendum was applied during the period of Yugoslav socialist 'self-management', especially in decisions on local "self-participation" (self-taxation). Today, however, as in most European countries, this practice is very rare. The local referendum is badly portrayed as a corrective to representative democracy. Criticism of the local referendum stems from attitudes toward decentralization and the belief that it poses a threat to majority-understood democracy, because it is prone to abuse. In legal systems, it can be constitutionalized, regulated by a special law, or not regulated by regulations. Variations of solutions in comparative law are also observed in the types of a local referendum, the procedure for determining the referendum question, the conditions for its validity, the bindingness of the decision, etc.

In addition to the analysis of regulations and practice, the research also includes relevant international standards. The theoretical discussion on the local referendum was fueled by the crisis of democracy, and its supporters believe that it is a suitable instrument for increasing the participation of citizens in the exercise of the local government and control of political decisions.

The dialogue between citizens on one hand and local authorities on the other, during the referendum process, establishes and strengthens trust in institutions. Therefore, it is necessary to review the legal nature of local referenda and their features and, based on the results of the research, define the models of the rules and assumptions for more effective use of this institution.

Key words: direct democracy, local self-government, constitutional systems, referendum question, consultative referendum, people's initiative, digital voting.

Никола Перишић

Институт за политичке студије у Београду

СЛОБОДАН ПОСЛАНИЧКИ МАНДАТ У ПРОПОРЦИОНАЛНИМ ИЗБОРНИМ СИСТЕМИМА – ДЕМОКРАТСКА ТЕКОВИНА ИЛИ МАНИПУЛАЦИЈА БИРАЧА

Сажетак: Пропорционални изборни системи користе систем изборних листа које могу бити отворене или затворене за гласаче. У Републици Србији користи се пропорционални изборни систем са затвореним изборним листама за бираче. Додатна специфичност изборног система у Србији је и то што је цела држава једна изборна јединица. Такав изборни систем користи се још у три државе не рачунајући Србију. У таквим изборним системима отвара се питање да ли посланички мандат треба да буде слободан или везан за листу на којој је кандидат изабран за народног посланика. Политичке странке су покушавале да се заштите од одласка посланика из својих редова кроз тзв. бланко оставке које би биле активирани када појединац напусти посланичку групу или политичку странку којој припадају. Међутим, од 2011. изборно право у Србији, на сугестију Венецијанске комисије Савета Европе, експлицитно дефинише мандат као слободан и управо је та промена довела до честих напуштања посланика, листа на којима су изабрани, а најдрастичније последице таквог поступања су формирања посланичких клубова странака које нису прешле изборни праг или, чак, нису ни постојале у тренутку одржавања изборног процеса. То отвара питање да ли је, на уштрб демократске тековине која прописује да је посланик аутономан у свом деловању у односу на политичку странку којој припада, дошло до манипулације изборне воље грађана исказане на непосредним изборима за скупштински састав. Управо на ту дилему, кроз анализу свих више-страначких састава Народне скупштине у Србији, одговара овај рад.

Кључне речи: пропорционални изборни систем, слободан мандат, везан мандат, посланичке групе, Народна скупштина Републике Србије.

Nikola Perišić

Institute for Political Studies in Belgrade

FREE REPRESENTATIVE MANDATE IN PROPORTIONAL ELECTION SYSTEMS - DEMOCRATIC ACQUISITION OR MANIPULATION OF VOTERS

Summary: Proportional electoral systems use a system of electoral lists that can be open or closed to voters. In the Republic of Serbia, a proportional electoral system with closed electoral lists for voters is used. An additional specificity of the electoral system in Serbia is that the entire country is one electoral unit. Such an electoral system is used in three other countries, not including Serbia. In such electoral systems, the question arises as to whether the parliamentary mandate should be free or tied to the list on which the candidate was elected as a deputy. Political parties tried to protect themselves from the departure of MPs from their ranks through the so-called blank resignations that would be activated when an individual leaves the parliamentary group or political party to which they belong. However, since 2011, the electoral law in Serbia, at the suggestion of the Venice Commission of the Council of Europe, explicitly defines the mandate as free, and it was this change that led to the frequent abandonment of MPs, the lists on which they were elected, and the most drastic consequences of such behavior are the formation of parliamentary clubs of parties that they did not cross the election threshold or even did not exist at the time of the election process. This raises the question of whether, to the detriment of the democratic legacy that prescribes that a deputy is autonomous in his actions in relation to the political party he belongs to, there has been manipulation of the electoral will of citizens expressed in direct elections for the parliamentary composition. This paper answers precisely to this dilemma, through the analysis of all multi-party compositions of the National Assembly in Serbia.

Key words: proportional electoral system, free mandate, tied mandate, parliamentary groups, National Assembly of the Republic of Serbia

Ђорђе Марковић

Правни факултет, Универзитет у Београду

ИЗБОР СУДИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – АНАЛИЗА НОВИХ УСТАВНИХ И ЗАКОНСКИХ РЕШЕЊА

Сажетак: Почетком 2022. године, грађани Републике Србије су на референдуму усвојили амандмане на Устав од 2006. године, поводом дела који се тиче правосуђа, односно избора и положаја судија и тужилаца. Ово је прва промена тзв. Митровданског устава, после 15 година његове примене. Промене овог дела Устава су дуго биле најављиване и припремане, те не чуди да је њима значајно измењен положај носилаца правосудних функција. С тим у вези, крупне измене доживели су и независни органи који у овом поступку учествују, као што су Високи савет судства и Државно веће тужилаца (нови назив: Високи савет тужилаштва). Због обима рада, фокус ће бити усмерен ка променама које се тичу судија и судства као посебне гране власти. Годину дана касније, почетком 2023. године, усвојено је тзв. пратеће законодавство, односно „сет правосудних закона“. Другим речима, усвојени су закони којима се уставне одредбе конкретизују и оживотворују. У раду ћемо пружити анализу нових уставних и законских решења и дати оцену њиховог квалитета у поређењу са онима која су била примењивана деценију и по. Пред почетак њихове примене, усудићемо се да дамо предвиђања да ли ће њима да буду превазиђене слабости које су стара решења испољавала у пракси, односно да ли ће она допринети повећању независности и непристрасности српског правосуђа.

Кључне речи: Независност судства, избор судија, Високи савет судства (ВСС), избор чланова ВСС-а, Република Србија, Устав Србије.

Dorđe Marković

Faculty of law, University of Belgrade

ELECTION OF JUDGES IN THE REPUBLIC OF SERBIA - ANALYSIS OF NEW CONSTITUTIONAL AND LEGAL SOLUTIONS

Summary: At the beginning of 2022, the citizens of the Republic of Serbia adopted amendments to the 2006 Constitution, concerning the work of the judiciary, precisely the election and status of judges and prosecutors. This is the first change of the “Mitrovdan Constitution”, after 15 years of its application. The changes in this part of the Constitution have been announced and prepared for a long time, and it is not surprising that the position of judges and prosecutors has been significantly changed.

In this regard, major changes have experienced independent bodies as well, such as the High Judicial Council and the State Council of Prosecutors (the new name: High Prosecutor’s Council). Due to the volume of work, the focus will be directed toward changes concerning judges and the judiciary as a special branch of government. In early 2023, a set of judicial laws was adopted. In other words, these laws were adopted to concretize and implement constitutional provisions. In the article, the author will provide an analysis of the new constitutional and legal solutions and assess their quality compared to those which have been applied for a decade and a half. Before the beginning of their application, the author will dare to predict whether they will overcome weaknesses caused by the old solutions in practice. In other words, whether it will contribute to the increase in independence and impartiality of the Serbian judiciary.

Keywords: Independence of the judiciary, election of judges, High Council of the Judiciary (HJC), election of HJC members, Republic of Serbia, Constitution of Serbia.

Бранко Лештанин

МУП Р. Србије, Краљево

Жељко Никач

Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

КРИТИЧКИ ОСВРТ НА НАЦРТ ЗАКОНА О УНУТРАШЊИМ ПОСЛОВИМА СРБИЈЕ

Сажетак: Крајем 2022. године МУП Републике Србије објавио је јавну расправу и на веб страници објавило Нацрт Закона о унутрашњим пословима. Одржано је неколико сесија јавне расправе али је Нацрт убрзо повучен из процедуре. Аутори у раду врше анализу текста Нацрта где у првом делу дају општи осврт на текст и неке опште сугестије у циљу побољшања предложених одредби. У наставку аутори издвајају поједине али по њима битније одредбе и институте анализирајући их уз примену нормативног, догматског и упоредноправног метода. На крају аутори закључују да је предложеном тексту неопходна темељна измена и усклађивање са релевантиним прописима како домаћим тако и међународним.

Кључне речи: закон, полиција, унутрашњи послови, људска права, Србија, ЕУ.

Branko Leštanin

Ministry of Internal Affairs, Serbia, Kraljevo

Željko Nikač

Criminal and Police University, Belgrade

CRITICAL REVIEW OF THE DRAFT LAW ON INTERNAL AFFAIRS OF SERBIA

Summary: At the end of 2022, the Serbian MoI published a public hearing and published the Draft Internal Affairs Law on its website. Several public discussion sessions were held, but the Draft was soon withdrawn from the procedure. In the paper, the authors analyze the text of the Draft, where in the first part they give a general overview of the text and some general suggestions in order to improve the proposed provisions. In the following, the authors single out certain, but according to them, more important provisions and institutes, analyzing them with the application of normative, dogmatic and comparative legal methods. At the end, the authors conclude that the proposed text needs a thorough amendment and harmonization with the relevant regulations, both domestic and international.

Keywords: law, police, internal affairs, human rights, Serbia, EU.

Prof. dr Anita Petrović

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

DIGITALNI SADRŽAJ KAO PREDMET UGOVORA

Sažetak: U Europskoj uniji nedavno je usvojena Direktiva (EU) 2019/770 o određenim aspektima ugovora o isporuci digitalnog sadržaja i digitalnih usluga. Predmetna direktiva uređuje vrlo inovativno i još uvijek nepoznato područje digitalnog svijeta, a to su ugovori koji za predmet imaju podatke, tj. digitalni sadržaj, te usluge koje omogućavaju stvaranje, obradu, pristup i pohranu podataka u digitalnom obliku. Uvođenjem podataka u ugovore otvoreno je novo poglavlje ugovornog prava, jer sada podaci izraženi u digitalnom obliku su stvari u prometu. Međutim, ne tako davno bila je sporna pravna priroda npr. softvera, audio datoteka, video datoteka, aplikacija i dr., u smislu jesu li to stvari ili usluge, budući da su bestjelesne prirode. S obzirom da je u svakodnevnom životu digitalni sadržaj zamijenio mnoge konvencionalne stvari to je predmet rada vrlo značajan. U radu će se analizirati pojam i pravna priroda digitalnog sadržaja i usluga povezanih s digitalnim sadržajem u svjetlu nove Direktive (EU) 2019/770.

Ključne riječi: Direktiva (EU) 2019/770, digitalni sadržaj, digitalna usluga, potrošač, podaci.

Prof. Anita Petrović, PhD

Faculty of Law, University of Tuzla

DIGITAL CONTENT AS A SUBJECT OF A CONTRACT

Summary: The European Union recently adopted Directive (EU) 2019/770 on certain requirements concerning contracts for the supply of digital content or digital services. The Directive regulates contracts whose subjects are data, i.e. digital content, as well as services creating, processing, access and storage of data in digital print. Such subject of regulation is still very innovative and yet unfamiliar area of the digital arena. With the introduction of data into contracts, a new chapter of contract law has been opened, because now data expressed in digital form are *res in commercio*. Nevertheless, not so long ago the legal nature of software, audio files, video files, applications, etc., was disputable in terms of whether they are things or services, since they are incorporeal. Given that digital content has replaced many conventional things in everyday life, the subject of this paper is meaningful. The paper will analyze the concept and legal nature of digital content and services related to digital content in the light of the new Directive (EU) 2019/770.

Keywords: Directive (EU) 2019/770, Digital content, Digital services, Consumers, Data

Prof. Gergely Gosztony, PhD

Faculty of Law of Eötvös Loránd University (ELTE)

Igor Popović, MA

Faculty of Law, University of Banjaluka

SOCIAL MEDIA AND PUBLIC OFFICIALS – CENSORSHIP AND FREEDOM OF EXPRESSION

Summary: The Internet, as an unprecedented medium for communication, offers an extraordinarily opportunity for freedom expression. Thus, it comes as no surprise that politicians and public officials use various online services, including social media, for their professional and public activities. Public officials interact with public via social media. Such interaction includes various features of social media, such as shares, blocks, deleting comments, excluding an option to reply on posts, etc. The article analyzes such interaction of public officials according to human rights law and freedom of expression standards. Authors argue that utilization of these online communication tools might lead to censorship, denying public the freedom of expression, including the right to receive information and to participate in public debate.

Keywords: Online Freedom of Expression; Online Speech; Internet; Social media; Censorship; Twitter; Facebook

Prof. dr Gergely Gosztony

Pravni fakultet Univerziteta Lorand Etvoš

Igor Popović, ma

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

DRUŠTVENE MREŽE I JAVNI ZVANIČNICI: CENZURA I SLOBODA IZRAŽAVANJA

Sažetak: Internet, kao do sada nezapamćeno sredstvo komuniciranja, nudi velike mogućnosti za slobodu govora. Zato i ne čudi da političari i javni zvaničnici koriste različite usluge na internetu, uključujući društvene mreže, za svoje profesionalne i javne aktivnosti. Putem društvenih mreža zvaničnici opšte sa javnošću. Takva komunikacija uključuje korištenje različitih opcija (alata) na društvenim mrežama, poput dijeljenja sadržaja, blokiranja nekog naloga ili nekog sadržaja, brisanja komentara, isključivanja opcije odgovara na objave zvaničnika i sl. Članak analizira takvu interakciju između zvaničnika i javnosti u odnosu na standarde zaštite ljudskih prava i slobode izražavanja. Autori smatraju da upotreba navedenih online alata komuniciranja može dovesti do cenzure, uskraćujući javnosti slobodu govora, uključujući pravo na pristup informacijama i pravo na učestvovanjem u javnom debate.

Ključne riječi: Sloboda izražavanja na internetu; Online govor; Internet; Društvene mreže; Cenzura; Twitter, Facebook

Doc. dr Dženana Radončić

Faris Muratović

Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

IZAZOVI ZAŠTITE PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA U KONTEKSTU RAZVOJA VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE

Sažetak: Vještačka inteligencija (eng. artificial intelligence, skr. AI) predstavlja polje unutar kompjuterskih nauka koje doživljava ubrzan razvoj u posljednjih nekoliko godina, te obuhvata pojmove kompjuterskog učenja, obrade teksta, obrade govora, robotike i kompjuterskog vida i prepoznavanja. Jedan od najrevolucionarnijih aspekata vještačke inteligencije je mogućnost automatiziranja zadataka i postupaka, gdje vještačka inteligencija putem unaprijed postavljenih pravila i baze podataka, samostalno obavlja zadatke za koje se nekada smatralo da su samo ljudi sposobni da ih obavljaju. Implementacija ovog aspekta vještačke inteligencije ima očigledan i značajan uticaj na skoro sve industrije, od zdravstva, preko financija i proizvodnje do umjetnosti, umnog stvaralaštva i intelektualnih tvorevina. Preliminarne procjene ukazuju da će do 2025. godine čak 90% sadržaja dostupnih na internetu biti generisani od strane sistema vještačke inteligencije. Ovaj trend predstavlja izazov i pitanje od ključnog značaja za pravo intelektualnog vlasništva, kako bi, sa jedne strane, korištenje tehnologija vještačke inteligencije bilo humanistički usmjereno, uz minimiziranje rizika zloupotrebe, a sa druge strane očuvala funkcija zaštite i podsticaj stvaranja novih tvorevina prava intelektualnog vlasništva. Rad ima za cilj da predstavi dinamički odnos između vještačke inteligencije i prava intelektualnog vlasništva, te modalitete zaštite prava intelektualnog vlasništva u kontekstu razvoja vještačke inteligencije na podlozi komparativne pravne analize i inicijativa u okviru Evropske unije.

Ključne riječi: pravo intelektualnog vlasništva, autorsko pravo, pravo industrijskog vlasništva, AI, vještačka inteligencija, ChatGPT.

Prof. Dženana Radončić, PhD

Faris Muratovic

Faculty of Law, University of Zenica

CHALLENGES OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PROTECTION IN THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT

Summary: Artificial intelligence (AI) is a field within computer science that has experienced incredibly rapid development in the last few years, and covers a number of terms, including computer learning, text processing, speech processing, robotics, and computer vision and recognition. One of the most revolutionary aspects of artificial intelligence is the possibility of automating tasks and processes, where artificial intelligence, through pre-set rules and a data set, independently performs tasks that were once thought only humans were capable of performing. The implementation of this aspect of artificial intelligence has an undeniable impact on almost all industries, from health care, through finance and manufacturing to art, creative and intellectual creations. Preliminary estimates indicate that by 2025, as much as 90% of the content available on the Internet will be generated by artificial intelligence systems. This trend represents a challenge and issue of key importance for intellectual property law, so that on the one hand the use of artificial intelligence technologies is human-centric, while minimizing the risk of abuse, and on the other hand, it continues to preserve the function of protection and the incentive to create new works within intellectual property law. The aim of this article is to present the dynamic relationship between artificial intelligence and intellectual property law, and the modalities of protection of intellectual property rights in the context of the development of artificial intelligence on the basis of comparative legal analysis and initiatives within European Union.

Keywords: Intellectual property law, Copyright, industrial property law, AI, artificial intelligence, ChatGPT.

Doc. dr Ajna Jodanović

Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću

PUT PREMA EVROPSKOJ DEKLARACIJI O DIGITALNIM PRAVIMA I PRINCIPIMA ZA DIGITALNU DECENIJU: VRIJEDNOSTI EVROPSKE UNIJE I LJUDSKA PRAVA KAO IMPERATIV DIGITALNE TRANSFORMACIJE

Sažetak: Vizija digitalno izmijenjene Evrope do 2030. godine u skladu sa vrijednostima Evropske unije predstavljena je u martu 2021. godine u komunikaciji Evropske komisije pod nazivom “Digitalni kompas 2030: evropski put za digitalnu deceniju“. Evropsko vijeće je u svojim zaključcima od 25. marta 2021. godine naglasilo važnost digitalne transformacije za rast, prosperitet, sigurnost i konkurentnost Evropske unije, te je također prepoznalo komunikaciju Komisije kao važan korak prema određivanju digitalnog razvoja Evrope za narednu deceniju. Evropska komisija je 26. januara 2022. godine predložila Evropsku deklaraciju o digitalnim pravima i principima za digitalnu deceniju, koju su na najvišem političkom nivou 15. decembra 2022. potpisali Vijeće, Evropski parlament i Komisija. Osnovni ciljevi ovog istraživanja se ogledaju u analizi i ocjeni relevantnosti Deklaracije kada je riječ o zaštiti ljudskih prava i demokratskih vrijednosti u digitalnom dobu. Ovaj rad će naglasiti da značaj Evropske deklaracije o digitalnim pravima i principima nije samo unutrašnji, već i globalni, jer Deklaracija odražava namjeru Evropske unije da obezbijedi globalni model zaštite prava i sloboda u digitalnom dobu. Rezultati istraživanja će pokazati da Deklaracija jača primarnu ulogu Povelje Evropske unije o temeljnim pravima u digitalnom dobu, te da se sa razlogom može posmatrati kao referentni dokument za buduće djelovanje Unije u odnosu na njenu digitalnu transformaciju.

Ključne riječi: Evropska unija, Evropska deklaracija o digitalnim pravima i principima, digitalna transformacija, ljudska prava, demokratske vrijednosti.

Prof. Ajna Jodanović, Ph. D

Faculty of Law, University of Bihać

THE ROAD TOWARDS THE EUROPEAN DECLARATION ON DIGITAL RIGHTS AND PRINCIPLES FOR THE DIGITAL DECADE: VALUES OF THE EUROPEAN UNION AND HUMAN RIGHTS AS AN IMPERATIVE OF DIGITAL TRANSFORMATION

Summary: The vision for a digitally transformed Europe by 2030 in line with the European Union (EU) values was presented in the European Commission's communication "2030 Digital compass: the European way for the Digital Decade" on March 2021. The European Council underlined the importance of digital transformation for EU's growth, prosperity, security, and competitiveness, as well as for the well-being of our societies in its conclusions of 25 March 2021, and also identified the Commission's communication as an important step towards mapping Europe's digital development for the next decade. In January 2022, the Commission proposed the European declaration on digital rights and principles for the digital decade, which was signed at the highest political level on 15 December 2022 by the Council, the European Parliament, and the Commission. The main goals of this research are reflected in the analysis and evaluation of the relevance of the Declaration when it comes to the protection of human rights and democratic values in the digital age. This paper will underline that relevance of the Declaration is not just internal, but also global, because it reflects the intention of the EU to provide a global model for the protection of rights and freedoms in the digital age. The research results will also show how the Declaration enhances the primary role of the European Charter of Fundamental Rights in the digital age and that it can rightly be seen as a reference document for the future activities of the EU on any digital topic.

Keywords: European Union, European Declaration on Digital Rights and Principles, Digital transformation, Human rights, Democratic values.

Aleksei Sereda

Financial University under the Government of the Russian Federation

THE LEGAL ASPECTS OF INTRODUCTION OF A DIGITAL RUBLE IN RUSSIA

Summary: After digital ruble was announced in 2022, it has already caused serious discussions regarding its legal nature, status and turnover specifics. Designed as an alternative to decentralized digital currencies, the digital ruble was supposed to become a new form of money along with cash and non-cash alternatives. However, the draft law on digital ruble, which was initially approved by the State Duma in March 2023, appeared to reflect more traditional approach, which makes digital ruble related to the electronic money introduced several years ago within the national payment system. At the same time, it is necessary to analyze the essence of the digital ruble and assess its applicability for transnational payments in the context of wide-scaled sanctions imposed on Russia and Russian entities. These issues (along with other) are supposed to be covered within the paper.

Keywords: Digital ruble, digital currencies, Crypto-currencies, Central Bank, cashless payments

Алексеј Серета

Финансијски универзитет при Влади Руске Федерације

ПРАВНИ АСПЕКТИ УВОЂЕЊА ДИГИТАЛНЕ РУБЉЕ У РУСИЈИ

Сажетак: Након што је дигитална рубља уведена 2022. године, почеле су озбиљне расправе о њеној правној природи, статусу и специфичностима промета. Дизајнирана као алтернатива децентрализованим дигиталним валутама, дигитална рубља је требало да постане нови облик новца заједно са готовинским и безготовинским алтернативама. Међутим, чини се да Нацрт закона о дигиталној рубљи, који је првобитно одобрила Државна дума у марту 2023. године, одражава традиционалнији приступ, а који повезује дигиталну рубљу са електронским новцем који је уведен прије неколико година у оквиру националног платног система. Истовремено, неопходно је анализирати суштину дигиталне рубље и процијенити њену примјенљивост за транснационална плаћања у контексту широких санкција уведених Русији и руским субјектима. Ова питања (заједно са осталима) ће бити обрађена у овом реферату.

Кључне ријечи: Дигитална рубља, дигиталне валуте, криптовалуте, Централна банка, безготовинско плаћање.

Проф. др Бојан Милисављевић

Правни факултет Универзитета у Београду

ERGA OMNES ОБАВЕЗЕ И КРИЗА СУВЕРЕНИТЕТА ДРЖАВА У МОДЕРНОМ МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ

Сажетак: У раду се анализира постојање све већег броја норми са *erga omnes* дејством у међународном праву које утичу на сужење суверенитета држава. Међународна заједница се креће у правцу изградње универзалног поретка што погађа традиционално схваћену сувереност држава.

Аутор пажљиво анализира ефекат нормирања и константну тежњу за успостављање режима преко когентних норми што може погодити у већој мери суверенитет мањих држава. У том смислу критички се обрађује скорашњи рад Комисије за међународно право и дају конкретни предлози *de lege ferenda*. Аутор се у раду залаже за проналажење праведног решења и равнотеже између оправдане потребе за установљењем универзалног система општих норми и интереса појединачних држава који је иманентно обележје међународног права и које је представљено кроз суверенитет држава.

Кључне речи: *Erga omnes* обавезе, сувереност држава, когентне норме.

Prof. Bojan Milisavljević, PhD

Faculty of Law, University of Belgrade

ERGA OMNES OBLIGATIONS AND CRISIS OF STATES' SOVEREIGNTY IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW

Summary: The paper analyzes the existence of an increasing number of erga omnes rules in international law. Such phenomenon narrows the sovereignty of states. The international community is creating a universal order which has an adversary effect on the traditional concept of the sovereignty of states.

The author carefully analyzes the effect of rule making process and the constant tendency to establish a regime through cogent norms, which can affect the sovereignty of small states to a greater extent. In this sense, the recent work of the International Law Commission is critically reviewed and the author suggests de lege ferenda solutions. In the paper, the author advocates for finding a fair solution and a balance between the legitimate need to establish a universal system of general rules and the interests of individual states which are an immanent feature of international law and which are represented through the sovereignty of states.

Keywords: Erga omnes obligations, State sovereignty, Peremptory norms.

Проф. др Матеј Савић

Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци

МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ ПОРЕДАК У 21. ВИЈЕКУ; НЕКА ОД ТЕОРИЈСКИХ ПИТАЊА ОДНОСА ДРЖАВЕ И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Сажетак: У овом раду аутор се бави основним проблемима у вези одређења, правне природе, структуре и функционисања међународноправног поретка са нагласком на актуелно стање у првим деценијама 21. вијека. С друге стране, анализира се свеprisутна спрега између унутрашњег (државног) и међународног права као нормативног дијела међународноправног поретка. Иако је временски оквир овог рада постављен у прве деценије 21. вијека, неопходно је било узети у обзир, како епоху класичног, тако и епоху модерног међународног права. Наиме, још од периода класичног међународног права, па до данас у академским круговима се воде расправе о карактеру, поријеклу, квалитету, недостацима и ограничењима, па чак и постојању, односно непостојању међународноправног поретка. У том контексту правна теорија све вријеме, с једне стране осцилира између идеалних становишта, која исувише одишу утопијским конструкцијама и реалитера међународног живота, с друге стране успостављајући гледишта према којима међународно право готово да и не постоји. Превасходни циљ овог рада је да се одреде и истакну поједине значајке које су од велике важности за актуелно стање у оквиру међународноправног поретка. На првом мјесту ради се о одређењу основних елемената међународноправног поретка, његовог положаја и односа према државноправном поретку, као и перспективи даљег развоја, те могућностима за превазилажење глобалне кризе у савременим изазовима који су присутни.

Кључне ријечи: Правни поредак, Међународноправни поредак, Правни објективизам, Међународни волунтаризам, Структурализам, Унутрашње право, Држава, Суверенитет, Правна сигурност, Примјена права.

Prof. Matej Savić, PhD

Faculty of Political Sciences, University of Banjaluka

INTERNATIONAL LEGAL ORDER IN 21ST CENTURY: CERTAIN THEORETICAL ISSUES OF THE STATE – INTERNATIONAL LAW RELATION

Summary: In this paper, the author deals with the fundamental problems related to the definition, legal nature, structure and functioning of the International Legal Order with an emphasis on the current situation in the first decades of the 21st century. On the other hand, the omnipresent bond between Domestic (state) and International Law as a normative part of the International Legal Order is analyzed. Although the time frame of this paper is set in the first decades of the 21st century, it was necessary to take into account both the era of Classical and the era of Modern International Law. Namely, since the period of Classical International Law, and until today, there are debates in academic circles about the character, origin, quality, shortcomings and limitations, and even the existence or non-existence of the International Legal Order. In this context, legal theory all the time oscillates, on the one side between ideal viewpoints, which resemble utopian constructions, and on the other, verity of international life, establishing viewpoints according to which International Law almost does not exist. The overriding goal of this work is to determine and highlight certain features that are of great importance for the current situation within the International Legal Order. In the first place, it is about determining the fundamental elements of the International Legal Order, its position and relationship to the National (domestic) Legal Order, as well as the perspective of further development, and the possibilities for overcoming the global crisis in the contemporary challenges that are present.

Keywords: Legal order, International legal order, Legal objectivism, International voluntarism, Structuralism, Domestic law, State, Sovereignty, Legal certainty, Law in practice.

Др Јелица Горданић

Институт за међународну политику и привреду, Београд

МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ СУБЈЕКТИВИТЕТ- ДА ЛИ ЈЕ ВРЕМЕ ЗА ТРАНСФОРМАЦИЈУ?

Сажетак: Једна од творевина Вестфалског мировног споразума је савремени систем међународног права, према којем су државе субјекти међународног права. Настанком и развојем међународног удруживања, својство субјекта међународног права се преноси и на међународне организације. У међународним односима све присутнија постаје активност недржавних актера. Недржавни актери попут невладиних организација, појединца и мултинационалних компанија врше утицај на развој међународног права и токове међународних односа. Недржавни актери имају својство објекта међународног права. С друге стране, захваљујући растућем утицају на међународној арени, постепено стичу карактеристике које се могу приписати субјектима међународног права. Рад разматра да ли је време за трансформацију појма међународноправног субјективитета. Испитују се различити правци деловања недржавних актера и њихов однос са државом. Анализира се и повремена немоћ државе у односу на недржавне актере, посебно када је реч о невладиним организацијама и мултинационалним компанијама. Рад закључује да је појам међународноправног субјективитета спреман за проширење и прилагођавање захтевима савременог света. Као највећа препрека на овом путу, јавља се недостатак политичке воље држава.

Кључне речи: међународноправни субјективитет, међународно право, недржавни актери, држава, невладине организације, појединац, мултинационалне компаније, трансформација.

Jelica Gordanić, PhD

Institute for International Politics and Economy, Belgrade

INTERNATIONAL LEGAL PERSONALITY - IS IT TIME FOR TRANSFORMATION?

Summary: One of the products of the Peace of Westphalia is the modern system of international law, which considers states as subjects of international law. With the emergence and development of international association and cooperation, international organizations acquire an international legal personality as well. The activity of non-state actors is becoming very important in international relations. Non-state actors such as non-governmental organizations, individuals and multinational companies influence the development of international law and international relations. Non-state actors are objects of international law. On the other hand, having in mind their growing influence in the international arena, they are gradually acquiring characteristics attributed to the subject of international law. The paper analyzes whether it is time for the transformation of the concept of international legal subjectivity. Different directions of action of non-state actors and their relationship with the state are examined. The occasional impotence of the state in relation to non-state actors is also analyzed, especially when it comes to non-governmental organizations and multinational companies. The paper concludes that the concept of international legal personality is ready for expansion and adaptation to requirements of the modern world. The prime obstacle on this path is going to be the lack of political will of the states.

Keywords: International legal personality, International law, Non-state actors, State, Non-governmental organizations, Individual, Multinational companies, Transformation.

Никола Станковић

Правни факултет Универзитет у Београду

ДИПЛОМАТИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Сажетак: Рад анализира дипломатски систем Европске уније у контексту дипломатских активности усмерених како ван, али и унутар Уније. Хронолошки посматрано, аутор анализу везује за период након доношења уговора из Лисабона, задржавајући анализу из претходног периода једино на Заједничкој спољној и безбедносној политици уније, а из разлога јер је тим уговором генерисан нормативни простор за успостављање Европске службе за спољну акцију и Високог представника као формално најважнијих модерних дипломатских актера ове организације. Аутор анализира и Европски савет као колегијално тело у чијој надлежности је формирање спољне политике Уније. Коначно, аутор анализира однос билатералне дипломатије Европске уније и њених чланица, а нарочито у контексту сталних дипломатских мисија саме Уније, али и њених држава чланица.

Кључне речи: дипломатија, Европска унија, Европска служба за спољну акцију, Високи представник, Европски савет

Nikola Stanković

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

DIPLOMACY OF THE EUROPEAN UNION

Summary: The paper analyzes the diplomatic system of the European Union in the context of diplomatic activities directed both outside and inside the Union. Viewed chronologically, the author links the analysis to the period after the adoption of the Treaty of Lisbon, keeping the analysis from the previous period only on the Common Foreign and Security Policy of the Union, and for the reason that the treaty generated a normative space for the establishment of the European External Action Service and the High Representative as a formal the most important modern diplomatic actors of this organization. The author also analyzes the European Council as a collegial body whose competence is the formation of the Union's foreign policy. Finally, the author analyzes the relationship between the bilateral diplomacy of the European Union and its members, especially in the context of permanent diplomatic missions of the Union itself, but also of its member states.

Key words: diplomacy, European Union, European External Action Service, High Representative, European Council

Denis Knežević

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

ULOGA DRŽAVA LATINSKE AMERIKE U USPOSTAVLJANJU RAVNOTEŽE U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA

Sažetak: Polazeći od hipoteze neutralnog položaja država Latinske Amerike u aktuelnim svetskim previranjima, kao i njihovu ekonomsku saradnju sa Narodnom Republikom Kinom rad pokušava da prikaže verovatan pravac uspona ovih država kada je u pitanju njihov uticaj na svetskoj političkoj sceni. Projekcija saradnje među samim članicama MERCOSUR-a ali i porast uloge pre svega Brazila na ekonomskom prostoru BRIKSA, ali i potencijalno članstvo Argentine u ovoj organizaciji posebno su razmotrene u ovom radu. Zajedničko kulturno- istorijsko nasleđe većine zemalja Južne Amerike i činjenica da ove države imaju zajedničku kolonijalnu prošlost verovatno će doprineti jačoj integraciji regiona. Politička istorija regiona, kao i istovremeni uspon i kontinuitet leveice uz stabilizaciju političke klime te relativno jasna podela na levicu i desnicu uz povećenje značaja principa suverensoti u spoljnoj politici zemalja regiona doprineće da će Južna Amerika kao region postati ravnopravan partner u kreiranju budućeg multipolarnog sveta.

U posebnom delu razmatra se ekonomska uloga regiona, koja ako pogledamo investicije, strana ulaganja, strukturu prihoda kao i devizni priliv pokazuje jasno oslanjanje na dve države Sjedinjene Američke Države i Kinu. Uticaj Rusije u ovom regionu neće biti zanemariv, posebno ako se uzme u obzir njena podrška političkim režimima u Venecueli i Nikaragvi, ali i na Kubu kao i moguće buduće povećenje broja stalnih članica Saveta bezbednosti nateraće Rusiju da uspostavi bliže odnose sa ovim regionom. Ako se uzme u obzir sve navedeno izgleda da svet više neće biti isti i da će međunarodna politička scena dobiti još jednog aktera od čije će volje mnogo toga zavisiti.

Ključne reči: spoljna politika, ravnoteža snaga u svetu, Latinska Amerika, međunarodni odnosi, Brazil, Argentina.

Denis Knežević

Faculty of Law, University of Belgrade

THE ROLE OF LATIN AMERICAN STATES IN ESTABLISHING BALANCE IN INTERNATIONAL RELATIONS

Summary: Starting from the hypothesis of a neutral position of Latin American countries in current situation world turmoil, as well as their economic cooperation with People's Republic of China this paper tries to show likely direction of the rise of these states when it comes to their influence on world political stage. Projection of cooperation among MERCOSUR members themselves, but also an increase in role of Brazil in the BRICS economic space, but also potential membership Argentina in this organization is considered separately in this paper. common cultural the historical heritage of most of countries of South America and fact that these countries have something similar such as colonial past, will probably contribute to a stronger integration of the region. Political history of this region, as well as simultaneous rise and continuity of left with the stabilization of political climate and a relatively clear division into left and right with an increase in the importance of the principle of sovereignty. Joint policy of the countries of region will contribute to fact that South America as a region will become an equal partner in creating the future multi-polar world. In a separate part, the economic role of the region is discussed, which we will look at investments, foreign investments, income structure as well as foreign exchange inflow shows a clear reliance on two countries, the United States of America and China. There will be no Russian influence in this region. Negligible, especially considering its support for political regimes in Venezuela and Nicaragua, but also in Cuba, as well as a possible future increase in the number of permanent members of the Security Council will force Russia to establish closer relations with this region. If taken in taking into account all of the above, it seems that the world will no longer be the same and that international political scene will get another actor on whose will a lot will depend.

Keywords: Foreign policy, Global balance of powers, Latin America, International relations, Brazil, Argentina.

Немања Даниловић

Правни факултет Мегатренд универзитета

ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ НА ПРИМЕРУ ДОГАЂАЈА У РЕПУБЛИЦИ ГРЕНАДИ

Сажетак: У складу са збивањима у свету и ратног вихора на истоку старог континента институт хуманитарне интервенције поново је дошао у центар пажње. Рад је посвећен овом веома комплексном појму у међународном праву који кроз прошлост прати доста контраверзи. У раду ће бити обрађен основни појам хуманитарне интервенције, њени елементи, начин спровођења као и поређење са агресијом као међународним кривичним делом. Централни део рада односиће се на догађаје који су се 1983. године одиграли у Републици Гренади. Наиме, у октобру ове године навршава се тачно четири деценије од како су Сједињене Америчке Државе, под изговором хуманитарних разлога, извршиле инвазију на Гренаду коју је тада осудио скоро читав свет. Размотриће се догађаји који су претходили овој хуманитарној интервенцији, затим сам ток операције, реакција међународне заједнице и света као и последице које је ова операција имала по међународне односе у периоду тадашњег Хладног рата. Операција у Гренади позната под шифрованим именом „Хитан бес” имала је далекосежне последице по свет што је само допринело појачавању тензија и заостравању већ деценијама затегнутих односа између капиталистичког Запада и комунистичког Истока.

Кључне речи: Хуманитарна интервенција, Република Гренада, Сједињене Америчке Државе, инвазија, агресија, међународно право, међународни односи.

Nemanja Danilović

Faculty of Law of Megatrend University

HUMANITARIAN INTERVENTION IN INTERNATIONAL LAW IN THE CASE OF REPUBLIC OF GRENADA

Summary: Following the recent events in the world and the whirlwind of war in the east of the old continent, the concept of humanitarian intervention has once again come into the spotlight. The paper is dedicated to this very complex concept in international law, which has been accompanied by many controversies throughout the past. The paper deals with the basic concept of humanitarian intervention, its elements, and the method of implementation, as well as a comparison with aggression as an international crime. The central part of the paper refers to the events that took place in the Republic of Grenada in 1983. Namely, in October of this year, it will be exactly four decades since the United States of America, under the excuse of humanitarian reasons, invaded Grenada, an action condemned by almost the entire world. The author elaborates on the events that preceded this humanitarian intervention, the course of the operation itself, the reaction of the international community and the world, as well as the consequences that this operation had on international relations during the period of the Cold War. The operation in Grenada, known under the code name Operation Urgent Fury, had far-reaching consequences for the world, which only contributed to intensifying tensions and sharpening the decades-long strained relations between the capitalist West and the communist East.

Keywords: Humanitarian intervention, Republic of Grenada, United States of America, Invasion, Aggression, International law, International relations.

Филип Новаковић

Алексеј Инџић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

КРИЗА ВЛАДАВИНЕ ПРАВА У МЕЂУНАРОДНОМ КОНТЕКСТУ

Сажетак: Владавина права је сложен концепт који испитују различите друштвене науке. Генерално се схвата као скуп фундаменталних принципа који леже у основи позитивног права и традиционално се сматра повезаним са концептима уставности и важења права. Међутим, примјена владавине права у међународном контексту је тежа, пошто међународна уставност не постоји, а термин се углавном користи за поштовање међународног права или промоцију владавине права у свијету који се глобализује. Под концептом међународне владавине права, требало би подразумијевати обавезу да се одређени субјекти повинују и поштују правила међународног права. Упркос формирању међународних организација са циљем одржавања владавине права, попут Уједињених нација, аутори тврде да је међународна владавина права у кризи више од пола вијека због сталних ратова, политичких и економских санкција, политичко-дипломатско лицемерје итд. Аутори постављају два питања: (1) да ли се појам помиње само као фраза која уљепшава расправу о међународном праву и (2) да ли је међународна владавина права у кризи и шта је њена будућност? Да би одговорили на ова питања, аутори предлажу да се испитају разлози због којих је концепт владавине права почео да јача, као и да се процени ефикасност међународних организација у његовом одржавању, уз даље испитивање и евалуацију разлога и ефективности међународног права, организације у одржавању владавине права.

Кључне ријечи: владавина права, међународни односи, међународно право, међународна заједница, међународне организације.

Filip Novaković

Aleksej Indžić

Faculty of Law of the University of Banja Luka

INTERNATIONAL RULE OF LAW IN CRISIS

Summary: The rule of law is a complex concept that has been examined by various social sciences. It is generally understood as a set of fundamental principles that underlie positive law. The concept of rule of law is traditionally viewed as related to the concepts of constitutionality and the validity of rights. However, the application of the rule of law in an international context is more difficult, as international constitutionality doesn't exist, and the concept is mainly used to refer to compliance with international law or the promotion of the rule of law in a globalizing world. The concept of international rule of law should imply a duty of certain subjects to obey and respect the rules of international law. Despite the formation of international organizations with the goal of upholding the rule of law, such as the United Nations, the authors argue that the international rule of law has been in crisis for more than half a century due to constant wars, political and economic sanctions, political-diplomatic hypocrisy, etc.

The authors pose two questions: (1) Is the term of rule of law being used only as a catchphrase that beautifies the discussion about international law, and (2) Is the international rule of law in crisis, and what is its future? To answer these questions, the authors suggest examining the reasons leading to the potency of the rule of law, as well as evaluating the effectiveness of international organizations in upholding the concept. Moreover, it is necessary to further examine and evaluate the reasons and effectiveness of international organizations in upholding the rule of law.

Keywords: Rule of Law, International Relations, International Law, International Community, International Organizations.

Проф. др Дарко Радић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

НАДЛЕЖНОСТ ЗА УРЕЂЕЊЕ СВОЈИНСКОПРАВНИХ ОДНОСА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Апстракт: У посљедњих десет година Уставни суд Босне и Херцеговине оцјењујући уставност одређених закона усвојених у Народној скупштини Републике Српске утврдио је да Република Српска нема надлежност за уређење ”државне имовине”, већ да је то искључива надлежност институција Босне и Херцеговине, проблематизујући тако питање расподјеле надлежности, односно промовишући нову правну категорију ”државна имовина”. Полазећи од Устава БиХ, односно устава ентитета, те имајући у виду чињеницу да у законодавству на нивоу институција Босне и Херцеговине не постоје законски прописи којима се уређује ”државна имовина” и уопште својинскоправни односи, са разлогом се поставља питање постојања основаности наведеног става и одрживости концепта ”државне имовине”. Аутор у овом раду анализира релевантне одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине, односно мјеродавне законске прописе у Босни и Херцеговини и преиспитује ставове Уставног суда Босне и Херцеговине, превасходно са грађанско-правног становишта .

Кључне ријечи: имовина, државна имовина, својина, општа добра, јавна добра, добра од општег интереса.

Darko Radic, PhD

University of Banja Luka, Faculty of Law

THE CONCEPT OF “STATE PROPERTY” IN PRACTICE OF CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: The Constitutional Court of B&H in process of constitutional review of laws adopted by the National Assembly of the Republic of Srpska, in last ten years, has determined that Republic of Srpska has no jurisdiction to regulate “state property”, and that it is the exclusive jurisdiction of Bosnia and Herzegovina’s institutions. Since there are no constitutional rules on „state property“ in Constitution of B&H neither rules which establishing jurisdiction of B&H institutions in regulating ownership as well, this issue rises a lot of questions. In this paper, author considers the problem primarily in terms of regulations governing property relations, ie from civil law point of view.

Keywords: property, state property, ownership, common weal, public property, goods of general interest.

Rodna Živkowska, PhD

Tina Pržeska, PhD

Tea Lalevska, LL.M.

Faculty of Law Iustinianus Primus, “Ss. Cyril and Methodius” University in Skopje

THE EFFECT OF AGRICULTURAL POLICIES ON AGRICULTURAL LAND OWNERSHIP

Summary: Ever since the Law on agricultural land was enforced in 2007, the Macedonian legislator has aimed for proactive legislative approach in aiding the development and modernization of agricultural production. To that effect policies have been adopted directed towards protection of agricultural land and inciting interest for agriculture in working-age people. The Law on agricultural land, as well as other special laws and by-laws, incorporated provisions intended to protect the agricultural land, to promote agricultural production and to facilitate access to funds for financing agricultural production in North Macedonia. All the efforts in developing agricultural production have affected agricultural land owners by influencing how they can or can't exercise their right of ownership. The different ways that the adopted agricultural policies and legislative measures have affected ownership on agricultural land are the subject of research and analysis in this paper.

Keywords: agriculture, land, real-estate, ownership, property.

Prof. dr Rodna Živkowska

Prof. dr Tina Pržeska

Prof. Tea Lalevska

Правни факултет Јустинианус Примус, „Св. Кирила и Методија” у Скопљу

УТИЦАЈ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ НА ВЛАСНИШТВО ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА

Сажетак: Од ступања на снагу Закона о пољопривредном земљишту 2007. године, македонски законодавац тежи проактивном законодавном приступу у помагању развоја и модернизације пољопривредне производње. У том смислу донијете су политике усмјерене ка заштити пољопривредног земљишта и подстицању интересовања за пољопривреду код радно способних људи. Законом о пољопривредном земљишту, као и другим посебним законима и подзаконским актима, уграђене су одредбе за заштиту пољопривредног земљишта, унапређење пољопривредне производње и олакшавање приступа средствима за финансирање пољопривредне производње у Сјеверној Македонији. Сви напори у развоју пољопривредне производње утицали су на власнике пољопривредног земљишта тако што су утицали на то како могу или не могу да остваре своје право својине. Различити начини на које су усвојене пољопривредне политике и законске мјере утицале на власништво над пољопривредним земљиштем предмет су истраживања и анализе у овом раду.

Кључне ријечи: пољопривреда, земљиште, некретнине, власништво, имовина.

Prof. dr Boris Krešić

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

DOKAZIVANJE VANBRAČNE ZAJEDNICE U PRAVU BIH

Sažetak: Vanbračni partneri sve više počinju ostvarivati svoja prava u pozitivnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine u pogledu prava na izdržavanje i dijelu imovinskih odnosa poistovjećuje bračnu s vanbračnom zajednicom jer smatra da je vanbračna zajednica, zajednica života žene i muškarca koji nisu u braku ili vanbračnoj zajednici s drugom osobom i koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno dijete. U nacrtu Porodičnog zakona Republike Srpske vanbračna zajednica se definira kao zajednica života žene i muškarca (vanbračnih partnera) između kojih nema bračnih smetnji i koja je trajala najmanje dvije godine ili kraće ako je u njoj rođeno dijete. Pored navedena dva prava, sudska praksa je izjednačila vanbračne partnere sa bračnima i u pogledu porodične penzije, prava na medicinski potpomognutu oplodnju, prava na nasljeđivanje a što je rezultiralo donošenjem izmjena i dopuna zakona kojima se izjednačavaju bračni i vanbračni partneri. Ono što prethodi praksi jeste dokazivanje postojanja vanbračne zajednice.

Životna zajednica je pravni standard a zakon ne upućuje na elemente u pogledu njenog postojanja. Pred sudovima se postavlja težak zadatak u procjeni ima li zajednica života sve elemente sadržane u Porodičnim zakonima kako bi se ista okarakterisala kao vanbračna zajednice te uživala zaštitu. Ono što predstavlja otežavajuću okolnost jeste da pojedini zakoni, kojima se uređuju prava vanbračnih partnera, na različit način normiraju dokazivanje postojanja vanbračne zajednice. Dok se u jednom slučaju za postojanje vanbračne zajednice zahtijeva izjava data u formi notarski obrađene isprave to se u drugom slučaju zahtijeva pravosnažna sudska presuda a u trećem se upućuje na odredbe Porodičnog zakona. Postavlja se pitanje kako je moguće, odnosno da li je pravno dozvoljeno, da ostvarujući jedno pravo po osnovu priznatog statusa ne možete ostvariti drugo pravo na osnovu istog priznatog statusa. Ovakva situacija dovodi do pravne nesigurnosti kod dokazivanja vanbračne zajednice.

Ključne riječi: zajednica života, vanbračna zajednica, dokazivanje.

Prof. Boris Krešić, PhD

Faculty of Law, University of Tuzla

ATTESTATION OF THE EXTRAMARITAL PARTNERSHIP IN THE LEGAL SYSTEM OF BIH

Summary: Extramarital partners are increasingly beginning to achieve their rights in the positive legislation of Bosnia and Herzegovina. The Family Law of the Federation of Bosnia and Herzegovina, in terms of maintenance rights and part of property relations, equates marital union with cohabitation because it considers cohabitation to be the community of life of a woman and a man who are not married or cohabiting with another person and which lasts at least three years or less if a child was born in her. In the draft Family Law of the Republic of Srpska, the extramarital union is defined as a union of life between a woman and a man (extramarital partners) between whom there are no marital obstacles and which lasted at least two years or less if the child was born to it. In addition to the aforementioned two rights, the judicial practice has equated extramarital partners with married ones in terms of family pension, the right to medically assisted fertilization, and the right to inheritance, which resulted in the adoption of amendments to the law that equate married and extramarital partners. What precedes the practice is proving the existence of an extramarital union.

Community of life is a legal standard and the law does not refer to the elements regarding its existence. Courts are faced with the difficult task of assessing whether the community of life has all the elements contained in the Family Laws in order to characterize it as an extramarital union and enjoy protection. What constitutes an aggravating circumstance is that certain laws, which regulate the rights of extramarital partners, regulate the proof of the existence of an extramarital union in different ways. While in one case a statement given in the form of a notarized document is required for the existence of an extramarital union, in the second case a final court judgment is required, and in the third case it is referred to the provisions of the Family Law. The question arises as to how it is possible, or whether it is legally allowed, that exercising one right on the basis of a recognized status, you cannot exercise another right on the basis of the same recognized status. This situation leads to legal uncertainty when proving an extramarital union.

Key words: community of life, cohabitation, proof.

Prof. dr. Almedina Šabić Učanbarlić

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

ŠTA DONOSI NOVI PRIJEDLOG DIREKTIVE EVROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O ODGOVORNOSTI ZA NEISPRAVNE PROIZVODE I ŠTA TO ZNAČI ZA BOSNU I HERCEGOVINU?

Sažetak: Evropska Komisija je 28. septembra 2022. godine objavila prijedlog Direktive Evropskog Parlamenta i Vijeća o odgovornosti za neispravne proizvode i stavljanju van snage Direktive 85/374/EEZ (Prijedlog). Ovaj je Prijedlog pokušaj davanja odgovora na izazove digitalnog doba kroz reviziju važeće Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode (Direktiva), usvojene davne 1985. godine. Važeća Direktiva predstavlja instrument usklađivanja kojim se na nivou EU ustanovljava sistem naknade štete prouzrokovane neispravnim proizvodom kroz koncept proizvođačeve objektivne odgovornosti, uz obavezu oštećenog da dokaže neispravnost, štetu i kauzalnu vezu između ove dvije kategorije. Naknada štete obuhvata isključivo naknadu materijalne štete izazvane smrću ili tjelesnom povredom, odnosno uništenjem ili oštećenjem druge imovine potrošača (ne samog neispravnog proizvoda), koja se uobičajeno koristi u privatne svrhe i koju je potrošač u konkretnom slučaju koristio u privatne svrhe, uz dodatni uslov da nastala šteta prelazi prag od 500 eura.

Prijedlog donosi niz novina, od proširenja pojma proizvoda i kruga odgovornih subjekata, olakšavanja potrošaču tereta dokazivanja, sve do promoviranja cirkularne ekonomije odnosno produženja vijeka trajanja određenih proizvoda i reguliranja prava na naknadu štete prouzrokovane proizvodima koji su proizvedeni van Evropske unije.

U prvom dijelu rada autorica kroz usporedbu regulative koju sadrže Direktiva i Prijedlog kritički analizira predložena nova rješenja. Drugi dio rada sadrži osvrt na postojeće bosanskohercegovačko zakonodavstvo, uz prijedloge *de lege ferenda*, temeljene ovaj put na tekstu Prijedloga, uz uzimanje u obzir potrebe da neka od rješenja Prijedloga ipak budu izmijenjena i dopunjena. U tom kontekstu činjenica da bosanskohercegovačko zakonodavstvo nikada nije usklađeno sa rješenjima Direktive dobija gotovo pozitivan predznak, u smislu da bi domaći zakonodavac u predstojećem periodu postojeća domaća rješenja „jednim udarcem“ uskladio sa rješenjima koja eventualno nastanu kao rezultat revizije Direktive.

Ključne riječi: Prijedlog Direktive o odgovornosti za neispravne proizvode; Direktiva o odgovornosti za neispravne proizvode; odgovornost za štetu od neispravnih proizvoda

Prof. Almedina Šabić Učanbarlić, PhD

Faculty of Law, University of Sarajevo

WHAT IS THE NEW PROPOSAL OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND COUNCIL DIRECTIVE ON LIABILITY FOR DEFECTIVE PRODUCTS AND WHAT DOES IT MEAN FOR BOSNIA AND HERZEGOVINA?

Summary: On September 28, 2022, the European Commission published a proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on liability for defective products and repealing Directive 85/374/EEC (Proposal). This Proposal is an attempt to respond to the challenges of the digital age through the revision of the current Directive on Liability for Defective Products (Directive), adopted back in 1985. The current Directive is a harmonization instrument that establishes a system of compensation for damage caused by a defective product at the EU level through the concept of the manufacturer's objective responsibility, with the obligation of the injured party to prove the defect, damage and causal link between these two categories. Damage compensation includes exclusively compensation for material damage caused by death or bodily injury, or destruction or damage to other property of the consumer (not the defective product itself), which is normally used for private purposes and which the consumer in the specific case used for private purposes, with the additional condition that the resulting damage exceeds the threshold of 500 euros. The proposal brings a number of novelties, from expanding the concept of product and the circle of responsible entities, easing the burden of proof for the consumer, up to promoting the circular economy, i.e. extending the life of certain products and regulating the right to compensation for damage caused by products manufactured outside the European Union.

In the first part of the paper, the author critically analyzes the proposed new solutions by comparing the regulations contained in the Directive and the Proposal. The second part of the paper contains a review of the existing legislation of Bosnia and Herzegovina, along with *de lege ferenda* proposals, this time based on the text of the Proposal, taking into account the need for some of the solutions of the Proposal to be amended and supplemented. In this context, the fact that the legislation of Bosnia and Herzegovina has never been harmonized with the solutions of the Directive takes on an almost positive sign, in the sense that in the coming period, the domestic legislator would harmonize the existing domestic solutions "in one fell swoop" with the solutions that may arise as a result of the revision of the Directive.

Keywords: Proposal of the Directive on Liability for Defective Products; Defective Product Liability Directive; liability for damage from defective products

Доц. др Милица Вучковић

Правни факултет Универзитета у Нишу

ОГРАНИЧЕЊА ПРАВА СВОЈИНЕ НА КУЛТУРНИМ ДОБРИМА

Сажетак: Културна баштина човечанства представља укупност производа, процеса и пракси наслеђених од предака, које уживамо, штитимо и унапређујемо у садашњости, да би их пренели будућим генерацијама. Културна добра представљају један од најважнијих ресурса савременог друштва. У Преамбули Конвенције о заштити светске културне и природне баштине (УНЕСКО, 1972. г.) указује се на растућу угроженост културне и природне баштине од пропадања и уништавања, које може довести до врло штетног осиромашења свих народа света, због тога што је ова баштина необновљив ресурс. Предвиђене су конкретне обавезе за све државе потписнице, усмерене на очување и заштиту светске културне баштине, полазећи од примарне одговорности сваке државе за културну баштину која се налази на њеној територији, и дужности целе међународне заједнице. Након усвајања Конвенције о заштити светске културне и природне баштине установљена је Листа светске баштине. Овај корак је прекретница у развијању свести људског друштва о значају чувања и заштите културних добара. Како на међународном плану, тако и на микроплану појединих националних поредака, настоји се да културна добра имају посебан статус. Одатле извиру и ограничења права својине на културним добрима, која представљају предмет нашег истраживања.

Кључне речи: културна добра, ограничења права својине, правна заштита културне баштине.

Asst. Prof. Milica Vučković

Faculty of Law, University of Niš

LIMITATIONS ON PROPERTY RIGHTS ON CULTURAL GOODS

Summary: Cultural heritage of humanity represents a bundle of products and processes inherited from the past, which we enjoy, protect and improve in the present, to pass it on further to future generations. Cultural goods are one of the most important resources of contemporary society. In the Preamble of UNESCO Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage from 1972. the point had been made about increasing threat for cultural and natural heritage of deterioration and destruction, which could lead to harmful impoverishment to all peoples of the world, because they represent irreversible resource. Every state party to the convention has legal duties and responsibilities to protect and improve cultural heritage of the world situated in her territory. That is the source of numberable restrictions of the right of ownership, which are the main subject of our scientific inquiry.

Keywords: cultural property, limitations of property rights, legal protection of cultural heritage.

Доц. др Ивана Симоновић
Правни факултет Универзитета у Нишу

ТРАСТ (TRUST) И ЊЕГОВИ УПОРЕДИВИ ПРАВНИ ИНСТИТУТИ У ЕВРОПСКОКОНТИНЕНТАЛНОМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ

Сажетак: Ни за једног теоретичара права чини се да нема већег изазова од проучавања правних института карактеристичних за један правни систем и покушаја проналажења његових пандана у другим системима. Траст (trust) сигурно јесте један такав правни институт. У најопштијем смислу, траст се може одредити као поверавање дела имовине одређеној особи – поверенику – на управљање и, под одређеним условима, располагање, у корист другог – бенефицијара или корисника. Карактеристичан за англо-америчко право, траст је подесан инструмент установљавања (једностраном изјавом воље или уговором) на истом објекту различитих права, најчешће стварних и облигационих, већег броја особа, те остваривања разноврсних циљева, не само у приватноправним односима, већ и области компанијског, финансијског, привредног права. Ти су циљеви оствариви и у европскоконтиненталном правном систему, с тим што би се морали употребити неколики правни инструменти и институти, јер траст тамо није правно уређен (због бојазни од нарушавања принципа *numerus clausus*, који не дозвољава аутономно установљавање нових врста стварних права, како се то чини код траста).

У раду најпре анализирамо траст и његове сложене правне односе, а затим се упуштамо у проналажење у европскоконтиненталном праву упоредивих правних института, почев од фидеикомиса и фидуције римског права до савременог фидуцијарног правног посла, уговора у корист трећег, немачког *Treuhandgeschäft* и других трасту сличних.

Кључне ријечи: Trust, повереник, корисник, начело савесности и поштења, фидуцијарни правни посао, уговор у корист трећег, *Treuhandgeschäft*.

Asst. Prof. Ivana Simonović

Pravni fakultet Univerzitet u Nišu

TRUST AND ITS CIVIL LAW COUNTERPARTS

Summary: There is no greater challenge for legal scholars than to study legal institutions specific to one legal system but unknown to another legal system. Trust is one such legal institution, recognized and widely used in Anglo-American law. Broadly speaking, trust is an arrangement in which a settlor transfers property to the trustee who will hold it for the benefit of another – beneficiary. The trustee is the legal owner of the property, but he is obliged to hold it ‘in trust’ for the beneficiary to whom he owes a fiduciary duty of care and acting in good faith. The beneficiary interest in the property goes well beyond a mere contractual (in personam) entitlement. Under equity law, he is supplied with right in rem against trustee’s creditors and others who acquire property mala fidei. Modern trusts fulfill several important functions: they are crucial for real estate planning schemes, financial dispositions in the family context and maximization of trust funds by pursuing high-yield portfolio strategies for the benefit of beneficiaries.

For a long time, continental European legal thinking considered trust as a threat to the property law concept *numerus clausus* which forbids the parties to a contract to add a new type of property to the statutory recognized forms of property. Civil law uses several different institutions for achieving the purposes of the trust. The author analyzes some of them, starting from *fideicommissum* and *fiducia cum amico contracta* of Roman law, then *Treuhandgeschäft* of German law, contracts which benefit the third party and other civil law analogies.

Key words: trust, trustee, beneficiary, duty of care and acting in good faith, *Treuhandgeschäft*, contracts which benefit third party, *fiducia cum amico contracta*.

Александра Стефановић, ма

Правни факултет Универзитета у Београду

ТЕОРИЈА АДЕКВАТНЕ УЗРОЧНОСТИ У СРПСКОМ ОБЛИГАЦИОНОМ ПРАВУ

Сажетак: У раду излажемо тезу о месту теорије адекватне узрочности у односу на остале правне теорије узрочности. Као претходни корак у анализи проучавамо природну узрочност ради формулисања теорије услова као нултог корака у перцепцији узрочности. Излажемо тезу о инсуфицијентности теорије адекватне узрочности те неопходној допуни са теоријом блиског узрока. Тезу прво изводимо концептуалном анализом, а затим је анализирамо кроз праксу српских судова. Упоређивањем пресуда констатујемо да српска судска пракса примењује теорију блиског узрока, а анализира је кроз апарат теорије адекватне узрочности.

Кључне речи: Услов. Узрок. Природна узрочност. Адекватна узрочност.

Aleksandra Stefanović, MA

Faculty of Law, University of Belgrade

THEORY OF ADEQUATE CAUSATION IN SERBIAN LAW OF OBLIGATIONS

Summary: In the paper, I present a thesis on the theory of adequate causation in relation throughout comparison with other legal theories of causation. As a preliminary step in the analysis, I study natural causation to formulate a theory of conditions as the zero step in the perception of causation. I present the thesis about the insufficiency of the theory of adequate causation and the necessary supplement with the theory of proximate cause. I first perform the thesis through a conceptual analysis, and then I analyze it through the practice of Serbian courts. By comparing the judgments, I conclude that Serbian judicial practice applies the theory of proximate cause, and analyzes it through the apparatus of the theory of adequate causation.

Keywords: Condition. Cause. Natural causation. Adequate causation.

Prof. dr Marinko Đ. Učur

Prof. dr Željko Bartulović

Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet

RADNA I SOCIJALNA PRAVA U USTAVU FNRJ 1946. I DONOŠENJE USTAVA NR HRVATSKE 1947.

Sažetak: U radu autori obrađuju pitanja radnoga prava i socijalnih prava u Ustavu FNRJ iz 1946. kao važan dio ondašnjih, novih prava radnika i socijalnih prava stanovništva radeći usporedbu s ondašnjim i današnjim standardima radnog i socijalnog prava, uključujući i međunarodne akte. U dijelu rada također se analiziraju izbori za Ustavotvornu skupštinu DFJ, njen rad i opća problematika donošenja ustava. Obređeni su i izbori Ustavotvornog sabora FJ Hrvatske i promjene u sastavu uzrokovane međunarodnim utvrđivanjem granica s Italijom koje su dovele do promjene u sastavu Sabora, rasprave i sadržaj nekih instituta u Ustavu NR Hrvatske 1947.

Ključne riječi: Ustav FNRJ 1946, Ustav NR Hrvatske 1947, radno i socijalno pravo, izbori, Ustavotvorna skupština DFJ, Ustavotvorni sabor FJ Hrvatske.

Marinko Đ. Učur

Željko Bartulović

University of Rijeka, Faculty of Law

LABOR AND SOCIAL RIGHTS IN THE CONSTITUTION OF THE FEDERAL PEOPLE'S REPUBLIC OF YUGOSLAVIA IN 1946 AND THE ADOPTION OF THE CONSTITUTION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CROATIA IN 1947

Summary: In the paper, the authors deal with issues of labor law and social rights in the FPR of Yugoslavia's Constitution from 1946 as an important part of the then, new rights of workers and social rights of the population, making a comparison with the then and present standards of labor and social law, including international acts. The part of the paper also analyzes the elections for the Democratic Federal Yugoslavia's Constituent Assembly, its work and the general issue of the adoption of the constitution. The elections of the Constituent Assembly of the Federal Unit of Croatia and the changes in composition caused by the international determination of borders with Italy that led to changes in the composition of the Assembly, discussions and the content of some institutes in the Constitution of the PR of Croatia in 1947 are also covered.

Keywords: Constitution of the FPR of Yugoslavia in 1946, Constitution of the PR of Croatia in 1947, labor and social law, elections, Constituent Assembly of the DF of Yugoslavia, Constituent Assembly of the FU of Croatia.

Prof. dr Marinko Đ. Učur

Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet

OGRANIČENJA POSEBNIH OBLIKA RADA BEZ NARUŠAVANJA OSNOVNOG ODREĐENJA I SADRŽAJA RADNOG ODNOSA

Sažetak: Zakonodavstvo Republike Hrvatske (i drugih država u „okruženju“) na temelju i okviru direktiva i drugih sekundarnih vrela prava Europske unije (EU), sve više, pored osnovnih pojmova, kategorija, pravnih instituta i pravnih odnosa u radnom (socijalnom i drugom) zakonodavstvu uređuje „nove fleksibilne oblike rada“ i na taj način utječe na „statički proračun“ općeg zakona kojim se uređuju ta pitanja i odnosi. U praksi, tako propisanih fleksibilnih oblika rada, standardi uvjeta rada „prepuštaju“ se konkretnim ekonomskim, političkim, socijalnim i drugim odnosima i „prilikama“. U ovom radu nastoji se ukazati na nužnost čuvanja radnog odnosa kao složenog stanja ali i posebnog pravnog odnosa kojega određuju pojmovi, kategorije, radno-pravni instituti i druga pitanja koje, posebnom metodom izučava samostalna pravna disciplina, radno pravo (posebna znanstvena grana prava, pravnog sustava odnosno pravnog poretka.) U okviru i na osnovu toga mogu se (i treba) uređivati, ostvarivati i štititi (ostale) fleksibilne oblike rada, bez narušavanja (devastiranja) onoga i onakvoga radnog odnosa kako ga je „postavila“ radnopravna teorija i univerzalna vrela ljudskih prava i sloboda. To se odnosi i na: radni odnos na određeno vrijeme, rad s nepunim radnim vremenom, rad nedjeljom, rad na izdvojenom mjestu rada, dodatni rad, ugovor o radu za privremeno obavljanje poslova putem agencije i „druge oblike rada“.

Ključne riječi: radno zakonodavstvo, fleksibilni oblici rada, očuvanje znanstvenog učenja o radnom odnosu i radni standardi.

Marinko Đ. Učur

Faculty of Law, University of Rijeka

LIMITATION OF SPECIAL FORMS OF WORK WITHOUT VIOLATING THE FUNDAMENTAL PROVISIONS AND THE CONTENTS OF THE EMPLOYMENT RELATIONSHIP

Summary: Legislation of the Republic of Croatia (and other countries in the “surrounding”) based on and within the framework of directives and other secondary sources of European Union (EU) law, more and more, in addition to basic concepts, categories, legal institutes and legal relations in labor (social and other) legislation regulates “new flexible forms of work” and thus affects the “static budget” of the general law regulating these issues and relationships. In practice, with such prescribed flexible forms of work, the standards of working conditions are “left” to concrete economic, political, social and other relations and “opportunities”. This paper tries to point out the necessity of preserving the employment relationship as a complex situation, but also as a special legal relationship that is determined by terms, categories, labor law institutes and other issues that, with a special method, are studied by an independent legal discipline, labor law (a special scientific branch of law, the legal system, or legal order.)

In the framework and on the basis of this, (other) flexible forms of work can (and should) be arranged, realized and protected, without disrupting (devastating) the employment relationship as “established” by labor law theory and the universal source of human rights and freedoms.

This also applies to: fixed-term employment, part-time work, work on Sundays, work at a separate workplace, additional work, employment contract for temporary performance of work through an agency and “other forms of work”.

Keywords: labor legislation, flexible forms of work, preservation of scientific learning about labor relations and labor standards.

Проф. др Радислав Лале

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ЗАШТИТА ПРАВА УЧЕСНИКА ОГЛАСА/КОНКУРСА У ПОСТУПКУ ЗАСНИВАЊА РАДНОГ ОДНОСА

Сажетак: У раду ће се систематично разматрати заштита права учесника огласа или конкурса и право на дјелотворно правно средство у поступку заснивања радног односа. Аутор ће извршити анализу позитивноправног уређења овог радноправног института, с обзиром да јавни оглас/конкурс за заснивање радног односа представљају инструменте посредством којих се може остварити уставно начело да сваком под једнаким условима морају бити доступна сва слободна радна мјеста. Примјена тог начела је тијесно повезана са дјелотворним остваривањем слободе рада и права на рад, због чега поступак заснивања радног односа не може бити ван домашаја контроле која омогућава непосредно уклањање неправилности и незаконитости у овом поступку. У одговарајућим дијеловима рада предмет анализе ће бити заштита права учесника огласа/конкурса у општем и посебним режимима радних односа у Босни и Херцеговини.

Кључне ријечи: Право на рад, Радни однос, Јавни оглас/конкурс, Кандидат, Приговор/жалба.

Radislav Lale

Faculty of Law, University of East Sarajevo

PROTECTION OF THE RIGHTS OF ADVERTISEMENT/ CONTEST PARTICIPANTS IN THE PROCEDURE OF ESTABLISHING AN EMPLOYMENT RELATIONSHIP

Summary: The paper will systematically consider the protection of the rights of participants in advertisements or contests and the right to an effective legal remedy in the process of establishing an employment relationship. The author will perform an analysis of the positive legal regulation of this labour law institute, considering that the public advertisement/competition for establishing an employment relationship are instruments through which the constitutional principle that all vacancies must be available to everyone under equal conditions can be realized. The application of that principle is closely related to the effective realization of freedom of work and the right to work, which is why the procedure for establishing an employment relationship cannot be beyond the scope of control that enables the immediate removal of irregularities and illegalities in this procedure. In the corresponding parts of the paper, the subject of analysis will be the protection of the rights of participants of advertisements/competitions in the general and special regimes of labour relations in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: Right to work, Employment, Public advertisement/competition, Candidate, Objection/complaint.

Prof. dr Aida Mulalić

Doc. dr Ivana Grubešić

Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici

PERSPEKTIVE RAZVOJA E-ZDRAVSTVA U KONTEKSTU E-UPRAVE

Sažetak: Razvoj informacionih tehnologija (IT) neminovno obuhvata i domen djelovanja javne uprave, a u okviru iste, i domen javnog zdravstva, te su se u skladu s tim formirali pojmovi digitalne ili e-uprave (e-governance) i e-zdravstva (e-health). E-uprava, u kontekstu dobre uprave, podrazumijeva infrastrukturu koja se gradi u cilju transformacije izvršavanja poslova i zadataka javne uprave, čiji se direktni efekti ogledaju u troškovnoj efikasnosti poslova javne uprave, značajnim uštedama u oblastima zastupanja, prikupljanja javnih prihoda, te jačoj povezanosti javne uprave sa građanima. E-zdravstvo (e-health) u javnom sektoru obuhvata prije svega korištenje IT u kontekstu efikasnijeg, kvalitetnijeg i sveobuhvatnijeg pružanja zdravstvenih usluga, što redefiniše odnos spram krajnjih korisnika zdravstvenih usluga.

Pored prednosti koje sistemi e-uprave i e-zdravstva nepobitno imaju, tu su i određeni izazovi tehničke, ekonomske, pravne i socijalne prirode, s kojima se implementacija ovakvih sistema suočava. Pitanje razmjene podataka, zaštite ličnih podataka, dostupnosti usluga u okviru e-zdravstva, standardizacija usluga, samo su neki od aspekata koji se moraju uzeti u obzir prilikom razmatranja benefita i nedostataka korištenja informacionih tehnologija u ovim domenima.

U radu će se metodom deskripcije opisati temeljne karakteristike pomenu-tih sistema i instituta e-uprave a u vezi sa obezbjeđenjem sistema zdravstvene zaštite korištenjem informacionih tehnologija. Komparativna metoda korištiće se u cilju poređenja pravnih rješenja u domenu e-zdravstva regionalno (s naglaskom na pravo Europske unije) i u međunarodnom kontekstu. Analiziranjem pravne regulacije na pomenuti način nastojaće se izvesti zaključci koji bi bili u funkciji iznalaženja primjerenih pravnih rješenja u Bosni i Hercegovini s osvrtom na postojeće principe sadržane u važećem pravnom okviru.

Cljučne riječi: e-governance, e-health, zdravstvene usluge, zdravstvena zaštita, lični podaci, dostupnost.

Prof. Aida Mulalić, PhD

Asst. Prof. Ivana Grubešić, PhD

Faculty of Law, University of Zenica

PERSPECTIVES OF E-HEALTH DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF E-GOVERNANCE

Summary: The development of information technologies (IT) has inevitably affected the domain of public administration, and within it, the domain of public health, and accordingly the concepts of digital or e-governance and e-health have arisen. E-governance is the infrastructure that is built to transform the execution of public administration competence, the direct effects of which are reflected in the cost efficiency of public administration tasks, significant savings in the areas of representation, collection of public revenues, and stronger connection between public administration and citizens. E-health in the public sector primarily includes the use of IT in the context of more efficient, better quality and more comprehensive delivery of health services, reforming the relationship with end users of health services.

In addition to the advantages that e-government and e-health systems undeniably bring, there are also certain challenges of a technical, economic, legal and social nature that the implementation of such systems faces. The issues of data exchange, protection of personal data, and availability of services within e-health and standardization of services are just some of the aspects that must be taken into account when analyzing the benefits and drawbacks of the use of information technologies in these domains.

The paper will describe the fundamental characteristics of the aforementioned e-government systems and institutes in connection with the functioning of health care systems implementing information technologies by using the descriptive method. The comparative method will be used in order to compare legal solutions in the field of e-health regionally (with an emphasis on European Union law) and internationally. Analyzing the legal regulation in this way, the authors will try to draw conclusions that would facilitate finding appropriate legal solutions in Bosnia and Herzegovina with reference to the existing principles contained in the positive legal framework.

Key words: e-governance, e-health, health services, health protection, personal data, availability.

Dr Ljubinka Lazić

Nezavisni istraživač

PERCEPCIJA PRAVNIKA O SOCIJALNOM RADU SA MALOLJETNIM PRESTUPNICIMA

Sažetak: Cilj rada je identifikovanje percepcije pravnika o praksi socijalnog rada sa maloljetnim prestupnicima u centrima za socijalni rad. Praksa socijalnog rada se zasniva na primjeni tri teorijsko-metodska pristupa: socijalni rad s pojedincem i porodicom, socijalni rad s grupom i socijalni rad u zajednici. U okviru šireg istraživanja teorijsko-metodskih obilježja socijalnog rada sa maloljetnim prestupnicima u centrima za socijalni rad u Republici Srpskoj, izvršeno je anketno ispitivanje 140 stručnjaka, a u ovom radu je data neobjavljena analiza odgovora 24 pravnika u pogledu primjene teorijsko-metodskih pristupa socijalnog rada. Rezultati su obrađeni metodama deskriptivne statistike i hi kvadrat testom. Iako se može raspravljati o reprezentativnosti malog uzorka, ističe se značaj provedenog istraživanja i analize zbog nepostojanja sličnih istraživanja u Republici Srpskoj kao i značajnog učešća pravnika u ukupnom uzorku ispitanika (17,1%). Praktični razlog provođenja ove analize se sastoji u identifikaciji i spoznavanju viđenja pravnika o radu centara za socijalni rad sa maloljetnim prestupnicima. Naučni cilj ovog rada i istraživanja je naučna deskripcija i eksplikacija značaja i prednosti primjene sva tri teorijsko-metodska pristupa u radu sa maloljetnim prestupnicima, sa posebnim osvrtom na mjesto i položaj pravnika u radu sa maloljetnim prestupnicima. Iz empirijskog istraživanja se na kraju rada zaključuje da pravnici uočavaju dominantnost socijalnog rad sa pojedincem i porodicom kao teorijsko-metodskog pristupa. Dodatno, rezultati su ukazali na nedostatke prakse u pogledu nedovoljnog provođenja intervencija u socijalnoj zajednici. Istraživanje je dovelo do izvođenja zaključaka o potrebi promjena u vidu proaktivnog i preventivski usmjerenog, socijalnog rada u zajednici baziranog na zakonskim i socijalno-političkim strateškim rješenjima.

Ključne riječi: socijalni rad, pravnik, maloljetni prestupnik.

Ljubinka Lazić, PhD

Independent researcher

LAWYERS' PERCEPTION OF SOCIAL WORK WITH JUVENILE OFFENDERS

Summary: The aim of the paper is to identify the perception of lawyers about the practice of social work with juvenile offenders in centers for social work. Social work practice is based on the application of three theoretical and methodological approaches: social work with individuals and families, social work with groups and social work in the community. As part of a broader research of the theoretical and methodological characteristics of social work with juvenile offenders in centers for social work in the Republic of Srpska, a survey of 140 experts was conducted, and this paper contains an unpublished analysis of the answers of 24 lawyers regarding the application of theoretical and methodological approaches in social work practice. The results were analyzed by using descriptive statistics and the chi-square test. Although the representativeness of the small sample can be discussed, the importance of the conducted research and analysis due to the absence of similar research in the Republic of Srpska as well as the significant participation of lawyers in the total sample of respondents (17,1%) is highlighted. The practical reason for conducting this analysis is to identify and learn the views of lawyers on the work of centers for social work with juvenile offenders. The scientific goal of this work and research is a scientific description and explanation of the importance and advantages of applying all three theoretical-methodical approaches in working with juvenile offenders, with special reference to the place and position of lawyers in working with juvenile offenders. At the end of the paper, from the empirical research is concluded that the lawyers observe the dominance of social work with the individual and the family as a theoretical and methodological approach. In addition, the results indicated the shortcomings of practice in terms of insufficient implementation of interventions in the social community. The research led to conclusions about the need for changes in the form of proactive and prevention-oriented social work in the community based on legal and socio-political strategic solutions.

Keywords: social work, lawyer, juvenile delinquent.

Prof. Aleksandar Klimovski, PhD

Timco Mucunski

Faculty of Law “Iustinianus Primus”, University of Ss. Cyril and Methodius

ROMAN LAW LESSONS IN CONTEMPORARY LEGAL CONTEXTS: THE CREATION OF THE BASIC CHARACTERISTICS OF CONTEMPORARY CORPORATIONS IN MARKET ECONOMIES

Summary: In the scientific research of status law and the influence of law over socio-economic relations there is no more important issue than that of the development of contemporary corporations. That is why this paper will first put into context the use of specific terms, such as “capital structures” or “corporations”. That is so because the key foundation for contemporary capital structures was given to us by the roman legal environment which did not recognise corporate entities equal in legal stature to today’s contemporary legal development. In that sense, in this paper we will more often revert to contemporary terminology where through the analysis of the developmental tendencies of contemporary corporate entities we will be able to create space for reverent analysis of the roadmap which lead from roman law capital structures to contemporary, market-based, corporations. In today’s context the terms “corporate governance”, “corporate social responsibility” and “corporate culture” are a staple in the everyday business and corporate world, and as such are subject to heightened analysis and academic observation. Our aim within this paper is not to go into the detailed theoretical analysis of the terminological aspects connected to contemporary corporations, but to rather give input into the conceptualisation of the “contemporary corporation” and contemporary corporative development in the 21st century from the viewpoint of its status aspects and corporate practices in the legal-status and organisational-legal environment. The answer to the question what the contemporary corporation represents is directly dependant on the perspective from which you analyse the issue. As so a heightened focus within the paper will be put on the contemporary sense and context, primarily because of the processes of globalisation and high economic global connectivity and the role played in developing corporate and legal practices. The issues analysed both from a historical and contemporary aspect are primarily connected to ownership control, the revolution of managerial relations as well as the visible framework of different stakeholders, which in a post-crisis world are of key importance. Here we especially refer to the role of the state, which establishes various regulatory mechanisms aimed at negating possible deviations especially in the context of avoiding regulative protective measures which are preventive tools for avoiding long-term harm for larger groups of citizens.

Key words: Corporation, Capital Structure, Corporate Governance

Проф. др Александар Климовски

Доц. др Тимчо Мућунски

Правни факултет „Јустинианус Примус“, Универзитет Св. Ђирила и Методија

ЛЕКЦИЈЕ РИМСКОГ ПРАВА У САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ КОНТЕКСТИМА: СТВАРАЊЕ ОСНОВНИХ КАРАКТЕРИСТИКА САВРЕМЕНИХ КОРПОРАЦИЈА У ТРЖИШНИМ ЕКОНОМИЈАМА

Сажетак: У научном истраживању статусног права и утицаја права на друштвено-економске односе нема важнијег питања од развоја савремених корпорација. Зато ће овај рад прво ставити у контекст употребу специфичних термина, као што су „структуре капитала“ или „корпорације“. То је зато што нам је кључну основу за савремене структуре капитала дало римско правно окружење које није признавало правна лица која су по правном статусу једнака данашњем савременом правном развоју. У том смислу, у овом раду ћемо се чешће враћати савременој терминологији где ћемо анализом развојних тенденција савремених корпоративних ентитета моћи да створимо простор за респектабилну анализу путоказа који води од римскоправних структура капитала ка савременим, тржишно засноване, корпорације. У данашњем контексту, термини „корпоративно управљање“, „друштвена одговорност“ и „корпоративна култура“ представљају саставни део свакодневних пословања и корпоративног света, и као такви подлежу појачаној анализи и академском посматрању. Наш циљ у овом раду није да улазимо у детаљну теоријску анализу терминолошких аспеката везаних за савремене корпорације, већ да дамо допринос у концептуализацији „савремене корпорације“ и савременог корпоративног развоја у 21. веку са становишта његовог статусни аспекти и корпоративне праксе у правно-статусном и организационо-правном окружењу. Одговор на питање шта представља савремена корпорација директно зависи од перспективе из које анализираете проблем. На тај начин, појачан фокус у раду биће стављен на савремени смисао и контекст, пре свега због процеса глобализације и високе економске глобалне повезаности и улоге коју су одиграли у развоју корпоративне и правне праксе. Питања која се анализирају и са историјског и са савременог аспекта првенствено су везана за контролу власништва, револуцију менаџерских односа као и видљиви оквир различитих стејкхолдера, који су у посткризном свету од кључног значаја. Овде се посебно мисли на улогу државе која успоставља различите регулаторне механизме у циљу негирања могућих одступања, посебно у контексту избегавања регулативних заштитних мера које су превентивни алати за избегавање дугорочне штете за веће групе грађана.

Кључне речи: корпорација, структура капитала, корпоративно управљање.

Доц. др Свјетлана Ивановић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ И ПРАВО ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ

Сажетак: Потрошачко друштво у коме живимо и идеологија конзумеризма све више узимају маха и утичу на све сфере живота. Посљедице масовне потрошње нису само еколошки, већ и економски проблеми, а као једно од могућих рјешења намеће се концепт одрживог развоја и циркуларне економије. Одрживи развој је развој који узима у обзир утицај привредне активности на животну средину и заснива се на обновљивим ресурсима. Циркуларна економија је модел производње који укључује поновну употребу, поправку и рециклажу материјала како би се продужио животни вијек производа. У оквиру заштите потрошача, у упоредном праву се све више говори о праву на поправку производа. Ако је производ који се поправља, поново користи или рециклира заштићен правом интелектуалне својине, као што су ауторско право, патент, жиг, право на индустријски дизајн, намеће се питање да ли те радње могу угрозити наведена права. Лице које постане власник производа који је заштићен одређеним правом интелектуалне својине, може тим производом слободно да располаже, односно да га ставља у промет али не смије да предузима оне радње које би могле да буду окарактерисане као производња. То је институт исцрпљења права који се може примијенити у случају рециклирања и других облика поновног коришћења производа, који значи да носилац права губи контролу над тим производом. Међутим, у појединим ситуацијама не долази до исцрпљења права, нарочито ако постоје легитимни интереси носиоца жига да забрани даљу дистрибуцију производа. Предмет рада је анализа правних аспеката рециклирања и поновне употребе робе са становишта права интелектуалне својине.

Кључне ријечи: Право интелектуалне својине; Одрживи развој; Исцрпљење права; Рециклирање; Жиг.

Asst. Prof. Svyetlana Ivanović

Faculty of Law, University of East Sarajevo

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Summary: The world is facing with serious economic and environmental challenges. In that circumstances, sustainable development as development that takes into account the impact of economic activity on the environment and is based on renewable resources, could be solution of a problem. The circular economy is a model of production, which involves sharing, reusing, repairing and recycling materials in order to extend the lifespan of products. A right to repair as part of consumers protection has been introduced at EU level. If the product being repaired, reused or recycled is protected by intellectual property rights, such as copyright, patent, trademark, industrial design right, the question is whether these actions may endanger intellectual property rights. The proprietor of an intellectual property right cannot prohibit its use in relation to goods which have been put on the market with his consent. This is exhaustion doctrine that can be applied in the case of recycling, reusing or repairing the product, which means that the holder of the right loses control over that product. However, in certain situations, the rights are not exhausted, especially if there are legitimate interests of the trademark holder to prohibit further distribution of the product. The paper deals with legal aspects of recycling and reusing of goods from the point of view of intellectual property law.

Keywords: Intellectual property law; Sustainable Development; Exhaustion of rights; Recycling; Trademark.

Његослав Јовић, МА

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

ПРАВО РАНИЈЕГ КОРИСНИКА (УПОТРЕБЕ) ПАТЕНТИРАНОГ ПРОНАЛАСКА КАО ВИД ОГРАНИЧЕЊА ПАТЕНТА

Сажетак: До истог проналаска самосталним радом може да дође више међусобно независних лица. То су такозвани паралелни проналасци. Ако једно од тих лица почне са привредним коришћењем проналаска или изврши све припреме за то, а друго лице поднесе пријаву патента и стекне патент поставља се питање: да ли носилац патента у том случају може да забрани привредно кориштење патентираниог проналаска ранијег кориснику? Законодавство већине држава у том случају прописује право ранијег корисника проналаска као један од класичних облика ограничења дејства патента. Случајеви његовог коришћења су веома ријетки у пракси, али он као институт опстаје у патентним законима већине држава.

Друго питање је: да ли је привредним коришћењем проналаска од стране ранијег корисника, проналазак ушао у стање технике и изгубио новост?

Право ранијег корисника није самостално право, јер настаје по сили закона заједно са патентом, али ограничава овлашћења носиоца патента. Тачније, носилац патента ужива сва овлашћења, али мора да толерише постојање права ранијег корисника проналаска ако су испуњени одређени услови. Основни услов који ранији корисник мора да испуни је савјесност. Сљедећи услов је да је отпочео са привредним кориштењем проналаска прије подношења пријаве патента. Привредно коришћење обухвата и припремене радње.

Радње привредног коришћења или припремене радње мора да изврши ранији корисник самостално, одн. као сопствену привредну дјелатност.

Наша анализа у овом раду ће обухватити и обим права ранијег корисника који по садржини не може бити исти као код патента.

Кључне ријечи: Патентно право, патент, привредно кориштење, ограничење патента, право ранијег корисника.

Njegoslav Jović, MA

Faculty of Law, University of Banja Luka

RIGHT OF EARLY USER (USE) OF A PATENTED INVENTION AS A TYPE OF PATENT LIMITATION

Summary: The same invention can be achieved by several independent persons working independently. These are so-called parallel inventions. If one of those persons starts the commercial use of the invention or completes all the preparations for it, and the other person submits a patent application and acquires the patent, the question arises: can the patent holder in that case prohibit the commercial use of the patented invention to the previous user? In that case, the legislation of most countries prescribes the right of the earlier user of the invention as one of the classic forms of limiting the effect of the patent. Cases of its use are very rare in practice, but it survives as an institution in the patent laws of most countries.

The second question is: did the invention enter the state of the art and lose its novelty due to the commercial use of the invention by the previous user?

The right of the previous user is not an independent right, because it arises by force of law together with the patent, but it limits the powers of the patent holder. More precisely, the patent holder enjoys all the powers, but must tolerate the existence of the rights of the earlier user of the invention if certain conditions are met. The basic requirement that the previous user must fulfill is conscientiousness. The next condition is that the commercial use of the invention began before the filing of the patent application. Commercial use also includes preparatory activities.

The actions of commercial use or preparatory actions must be performed by the previous user independently, or as its own economic activity.

Our analysis in this paper will also include the scope of the rights of the previous user, which cannot be the same as in the case of a patent.

Key words: Patent law, patent, commercial use, patent limitation, right of previous user.

Денис Тул

Правни факултет за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија, Нови Сад

Ђина Весић

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Тамара Бабић

Филолошки факултет Универзитета у Београду

ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ ИЗДАВАШТВА У КЊИЖЕВНОСТИ

Сажетак: Књижевност је жива материја која се мења и развија, такође, култура и наука се мењају са њом, али и издаваштво као делатност. У последње време, књижевност је под утицајем модерних технологија и убрзаног развоја друштва. Након четврте индустријске револуције, изражена је и у новим појавним облицима, поред традиционалних. Издаваштво као бизнис мења начине на које стиже до публике, а форме прилагођава генерацијама које одрастају у 21. веку. Тако се данас књижевност изражава и ужива у више појавних облика: традиционалним књигама, електронским књигама и аудио књигама. Без обзира на појавни облик сва ова дела књижевности уживају ауторско-правну заштиту. Та заштита припада свим ауторским делима универзално само на основу тога што су та дела дефинисана као ауторска дела. Ауторско право предвиђа правне оквире заштите аутора, поводом насталог дела, али и пренос ауторског права у целини или делу на издавача, као и поступак издавања књиге. Од разумевања овог поступка, зависи делатност привредних субјеката који се баве издаваштвом, али и аутора. Књижевна дела, за разлику од других ауторских дела (рецимо музике и филма) имају одређене специфичности, те се ауторско право у неким елементима разликује у односу на ауторско право код других форми. Посебно код поступка издавања, прибављања ИСБН-а и ЦИП-а и др. У овом раду пробаћемо дати кратак преглед ауторског права у погледу појавних облика издаваштва у књижевности.

Кључне речи: Ауторско право, књижевност, књига, електронска књига, аудио књига, уговор о издаваштву.

Denis Tul

Faculty of Law, University Business Academy in Novi Sad

Đina Vesić

Faculty of Philosophy, University in Novi Sad

Tamara Babić

Faculty of Filology, University of Novi Sad

APPEARING FORMS OF PUBLISHING IN LITERATURE

Summary: Literature is a living matter that changes and develops, culture and science change with it, but also publishing. After the fourth industrial revolution literature is under the influence of modern technologies and accelerated development of society expressed in new forms, in addition to the traditional ones. Publishing as a business changes the ways in which it reaches the audience and adapts the forms to the generations growing up in the 21st century. This is how today literature is expressed and enjoyed in several forms: traditional books, electronic books, and audio books. Regardless of the appearance form, all these works of literature enjoy copyright protection. That protection belongs to all works of authorship universally only by virtue of the fact that those works are defined as works of authorship. Copyright provides legal frameworks for the protection of the author, regarding the created work, but also the transfer of the copyright in whole or in part to the publisher, as well as the procedure for publishing the book. The activity of business entities engaged in publishing, as well as authors, depends on the understanding of this procedure. Literary works, unlike other works of authorship (for example, music and film) have certain specificities, and copyright differs in some elements from copyright in other forms. Especially in the process of issuing, obtaining ISBN and CIP, etc. In this paper, we will try to give a brief overview of copyright in terms of the forms of publishing in literature.

Keywords: Copyright, literature, book, electronic book, audio book, publishing contract.

CONTENTS

ПРЕДГОВОР.....	XI
PREDGOVOR.....	XII
FOREWORD.....	XIII
Prof. dr Igor Milinković POSTHUMNA REPRODUKCIJA I POSTHUMNO DOSTOJANSTVO	2
Prof. Igor Milinković, PhD POSTHUMOUS REPRODUCTION AND POSTHUMOUS DIGNITY.....	3
Prof. dr Ivana Tucak Laura Vilić PRAVNI STATUS FETUSA	4
Prof. Ivana Tucak, PhD Laura Vilić LEGAL STATUS OF THE FETUS	5
Prof. Katarzyna Mełgieś, PhD ACCESS TO AND EXCHANGE OF ELECTRONIC HEALTH DATA - THE NEED FOR A NEW APPROACH.....	6
Проф. др Катаржина Мелгиес ПРИСТУП И РАЗМЈЕНА ЕЛЕКТРОНСКИХ ЗДРАВСТВЕНИХ ПОДАТАКА - ПОТРЕБА ЗА НОВИМ ПРИСТУПОМ.....	7
Dr Marta Sjeničić ODNOS REGULATIVE REPUBLIKE SRBIJE PREMA RETKIM BOLESTIMA	8
Marta Sjeničić, PhD RARE DISEASES THROUGH THE PRISM OF SERBIAN LEGISLATION.....	9
Sofija Lekić MEDICALLY ASSISTED DYING IN CASES OF MENTAL ILLNESS: CONCERNS RAISED BY THE CHANGE IN THE CANADIAN LEGISLATION	10
Софија Лекић МЕДИЦИНСКО ПОМОЋНО УМИРАЊЕ У СЛУЧАЈЕВИМА ДУШЕВНИХ БОЛЕСТИ: ЗАБРИНОСТ ПРОМЕНА КАНАДСКОГ ЗАКОНОДАВСТВА	11

Др Софија Николић Попадић

УТИЦАЈ КЛИМАТСКИХ ПРОМЕНА НА ЗДРАВЉЕ СТАНОВНИШТВА
И ПРАВНА РЕГУЛАТИВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 12

Sofija Nikolić Popadić, PhD

THE IMPACT OF CLIMATE CHANGE ON THE HEALTH
OF THE POPULATION AND LEGAL REGULATIONS
IN THE REPUBLIC OF SERBIA 13

Robert Doričić

Toni Buterin

Amir Muzur

ZAKONODAVNI OKVIR I RAZVOJ MORTALITETNE STATISTIKE U
RAZDOBLJU OD 1960. DO 2012. NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE 14

Robert Doričić

Tony Buterin

Amir Muzur

LEGISLATIVE FRAMEWORK AND DEVELOPMENT OF MORTALITY
STATISTICS IN THE PERIOD FROM 1960 TO 2012 IN THE AREA OF THE
REPUBLIC OF CROATIA..... 15

Проф. др Снежана Пантовић

Доц. др Дијана Зрнић

МЕДИЦИНСКИ И ПРАВНИ АСПЕКТИ ИНФОРМИСАНОГ ПРИСТАНКА
У ЦРНОЈ ГОРИ, РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ, СРБИЈИ И ХРВАТСКОЈ 16

Prof. Snežana Pantović, PhD

Prof. Dijana Zrnić, PhD

MEDICAL AND LEGAL ASPECTS OF INFORMED CONSENT IN
MONTENEGRO, REPUBLIC OF SRPSKA, SERBIA AND CROATIA 17

Prof. dr Csaba Varga

ON RULE OF LAW – CONTESTING AND CONTESTED..... 18

Prof. dr Čaba Varga

O VLADAVINI PRAVA – OSPORAVAJUĆOЈ I OSPORENOЈ 19

Prof. Ivan Halász, PhD

ACTIVITIES OF THE CENTRAL EUROPEAN OMBUDSMEN AND
PANDEMIC COVID-19.....20

Проф. др Иван Холас

АКТИВНОСТИ ЦЕНТРАЛНОЕВРОПСКИХ ОМБУДСМАНА И
ПАНДЕМИЈА КОВИД-19..... 21

Doc. dr Damir Banović

REALISTIČKA TEORIЈA PRAVA: OGLED O PRAVNOM REALIZMU,
PRAVNOM KONVENCIONALIZMU I NATURALIZACIЈI U PRAVU 22

Asst. Prof. Damir Banović, Ph.D	
REALIST THEORY OF LAW: AN ESSAY ON LEGAL REALISM, LEGAL CONVENTIONALISM, AND NATURALIZATION IN LAW	23
Emese Szilágyi, PhD	
POLITICAL FREEDOM IN HYBRID REGIMES - THE CASE OF HUNGARY	24
Др Емеше Силаги	
ПОЛИТИЧКА СЛОБОДА У ХИБРИДНИМ РЕЖИМИМА - СЛУЧАЈ МАЂАРСКЕ	25
Boldizsár Szentgáli-Tóth, PhD	
Nora Bán-Forgács, PhD	
PARLIAMENTS UNDER PRESSURE: THE STATE OF EMERGENCY AND BEYOND. LESSONS LEARNED FROM COVID-19	26
Др Болдижар Сентгали Тут	
Др Нора Бан Форгач	
ПАРЛАМЕНТИ ПОД ПРИТИСКОМ: ВАНРЕДНО СТАЊЕ И ДАЉЕ. ЛЕКЦИЈЕ НАУЧЕНЕ ИЗ КОВИД-19	27
Nora Bán-Forgács, Ph.D	
CONSTITUTION MAKING IN THE 21ST CENTURY: NEW CHALLENGES -THE CASE OF HUNGARY	28
Др Нора Бан Форгач	
ДОНОШЕЊЕ УСТАВА У 21. ВЕКУ: НОВИ ИЗАЗОВИ - СЛУЧАЈ МАЂАРСКЕ.....	29
Prof. dr Nikola Moјović	
PROFESOR ANTE ROMAC, ROMANISTA I PEDAGOG.....	30
Prof. Nikola Moјović, Ph.D	
PROFESSOR ANTE ROMAC, ROMANIST AND EDUCATOR	31
Prof. dr Magdalena Apostolova-Maršavelski	
SREDNJOVJEKOVNI ZAGREB: ZNAČAJKE ZALOŽNOG PRAVA.....	32
Prof. Magdalena Apostolova-Maršavelski, PhD	
MEDIEVAL ZAGREB: CHARACTERISTICS OF LIEN LAW	33
Проф. др Срђан Шаркић	
НЕКА ЗАПАЖАЊА О РЕЦЕПЦИЈИ РИМСКОГ ПРАВА У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ	34

Prof. Srđan Šarkić, PhD	
SOME OBSERVATIONS ON THE RECEPTION OF ROMAN LAW IN MEDIEVAL SERBIA.....	35
Проф. др Малина Новкиришка-Стојанова	
ПРАВО НА ЖИВОТ КАО ОСНОВНО ЉУДСКО ПРАВО - ДРУГАЧИЈА ПЕРСПЕКТИВА ЗА NASCITURUS	36
Prof. Malina Novkirishka- Stoyanova	
THE RIGHT TO LIFE AS A BASIC HUMAN RIGHT - A DIFFERENT PERSPECTIVE FOR NASCITURUS	37
Проф. др Милена Полојац	
ЛИК РИМСКОГ ПРАВНИКА ГАЈА КАСИЈА ЛОНГИНА	38
Prof. Milena Polojac, PhD	
FIGURE OF THE ROMAN IURIST GAIUS CASSIUS LONGINUS	39
Проф. др Емилија Станковић	
IUS COMMUNE РИМСКОГ ПРАВА – СЛИЧНОСТ СА ДАНАШЊИМ КОМУНИТАРНИМ ПРАВОМ ЕВРОПЕ.....	40
Prof. Emilija Stanković, Ph.D	
IUS COMMUNE OF ROMAN LAW - SIMILARITY WITH TODAY'S EUROPEAN COMMUNITY LAW	41
Prof. dr Mirela Šarac	
Prof. dr Vilma Pezelj	
Dr Andrija Crnković	
POMORSKO SUDOVANJE U SREDNJOVJEKOVNIM DALMATINSKIM KOMUNAMA	42
Prof. Mirela Šarac, PhD	
Prof. Vilma Pezelj, PhD	
Andrija Crnković, PhD	
MARITIME JURISDICTION IN THE MEDIEVAL DALMATIAN COMMUNES.....	43
Prof. dr Željko Bartulović	
DOSJELOST U SREDNJOVJEKOVNIM STATUTIMA SJEVERNOG JADRANA.....	44
Prof. Željko Bartulović, Ph.D	
ADVERSE POSSESSION IN MEDIEVAL STATUTES OF THE NORTHERN ADRIATIC.....	45

Проф. др Мирјана Акимовска-Поленак
Проф. др Владо Буцковски
Проф. др Гоце Наумовски
Панце Кјосев

ВЛИЈАНИЕТО НА РИМСКИОТ MATRIMONIUM JUSTUM ВРЗ
 СВЕШТЕНИТЕ КАНОНИ НА СВЕТАТА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА
 КОИ ГО РЕГУЛИРААТ СКЛУЧУВАЊЕТО НА БРАКОТ 46

Prof. Mirjana Akimovska-Polenak, Ph.D
Prof. Vlado Buckovski, PhD
Prof. Goce Naumovski, Ph.D
Pance Kiosev

THE INFLUENCE OF THE ROMAN MATRIMONIUM JUSTUM
 ON THE SACRED CANONS OF THE HOLY ORTHODOX CHURCH
 REGULATING THE CONCLUSION OF MARRIAGE 47

Проф. др Марија Игњатовић

ПРАВНА ПРАВИЛА РИМСКОГ ПРАВА..... 48

Prof. Marija Ignjatović, PhD

LEGAL RULES OF ROMAN LAW 49

Prof. dr Dževad Drino

IUS NUNDINARIUM- SAJMIŠNO PRAVO SREDNJOVJEKOVNE BOSNE ... 50

Prof. Dževad Drino, PhD

IUS NUNDINARIUM - FAIR LAW OF MEDIEVAL BOSNIA 51

Проф. др Андреја Катанчевић

ГЕНТИЛИ КАО НАСЛЕДНИ РЕД У РИМСКОМ ПРАВУ 52

Prof. Andreja Katančević, PhD

GENTILI AS AN ORDER OF SUCCESSION IN ROMAN LAW 53

Проф. др Валентина Цветковић-Ђорђевић

VERSUM – КОРИСТ КАО ЗАЈЕДНИЧКИ ЕЛЕМЕНТ
 ВЕРЗИОНЕ ОДГОВОРНОСТИ И ОДГОВОРНОСТИ
 ЗА НЕОСНОВАНО ОБОГАЂЕЊЕ 54

Prof. Valentina Cvetković-Đorđević, PhD

VERSUM - BENEFIT AS A COMMON ELEMENT OF ACTIO DE IN
 REM VERSO AND LIABILITY FOR UNJUST ENRICHMENT 55

Prof. Nina Kršljanin, PhD

REFORMS AND INTERPRETATIONS IN THE INHERITANCE
 LAW OF DUŠAN’S CODE: INFLUENCE OF ROMAN
 LAW OR DOMINANCE OF CUSTOM?..... 56

Проф. др Нина Кршљанин

РЕФОРМЕ И ТУМАЧЕЊА У НАСЛЕДНОМ ПРАВУ ДУШАНОВОГ
ЗАКОНИКА: УТИЦАЈ РИМСКОГ ПРАВА ИЛИ ПРЕВЛАСТ ОБИЧАЈА? ... 57

Renato Perani, PhD

ROMAN TRADITION OF THE CURRENT CIVIL LAW.
TWO EXAMPLES OF DIACHRONIC COMPARISON:
PIGNUS MORTIS CAUSA AND ANTICHRESIS 58

Др Ренато Перани

РИМСКА ТРАДИЦИЈА АКТУЕЛНОГ ГРАЂАНСКОГ ПРАВА.
ДВА ПРИМЈЕРА ДИЈАХРОНОГ ПОРЕЂЕЊА:
PIGNUS MORTIS CAUSA И АНТИХРЕЗА 59

Linda De Maddalena, PhD

THE PROHIBITION OF THE “CONTINGENCY FEE AGREEMENT”
AND ITS DERIVATION FROM ROMAN LAW 60

Др Линда Де Мадалена

ЗАБРАНА “СПОРАЗУМА О УСЛОВНОЈ НАКНАДИ”
И ЊЕГОВО ПОРИЈЕКЛО ИЗ РИМСКОГ ПРАВА..... 61

Doc. dr Mirza Hebib

INSTITUCIONALIZACIJA ROMANISTIKE U BOSNI I HERCEGOVINI 62

Asst. Prof. Mirza Habib, Ph.D

INSTITUTIONALIZATION OF ROMANISTICS
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA 63

Доц. др Мирјана Мишкић

БРОД (NAVIS) КАО LOCUS PRAEPOSITIONIS 64

Asst. Prof. Mirjana Miškić, Ph.D

SHIP (NAVIS) AS LOCUS PRAEPOSITIONIS 65

Др Урош Станковић

СТУДИЈЕ РИМСКОГ ПРАВА НА СТРАНИМ
УНИВЕРЗИТЕТИМА У СРПСКОЈ МЕМОАРИСТИЦИ 66

Uroš Stanković, Ph.D.

STUDIES OF ROMAN LAW AT FOREIGN UNIVERSITIES
IN SERBIAN MEMOIR LITERATURE 67

Вукашин Станојловић, МА

ВЕРИДБА У РИМСКОМ ПРАВУ
– КОРАК КА БРАЧНОСТИ ИЛИ БРАК?..... 68

Vukašin Stanojlović, MA	
BETROTHAL IN ROMAN LAW – A STEP TOWARD MARRIAGE OR MARRIAGE?	69
Милица Ристић, ма	
ЗАКОНСКА ХИПОТЕКА У СТАРОМ РИМУ	70
Milica Ristić, MA	
LEGAL MORTGAGE IN ANCIENT ROME	71
Сара Митић	
АНТЕ РОМАЦ- ЕНЦИКЛОПЕДИСТА РИМСКОГ ПРАВА	72
Sara Mitić	
ANTE ROMAC - ENCYCLOPEDIST OF ROMAN LAW	73
Prof. dr Dragan Jovašević	
RAČUNARSKA KRIVIČNA DELA У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ	74
Prof. Dragan Jovašević, PhD	
COMPUTER CRIMINAL OFFENCES IN INTERNATIONAL CRIMINAL LAW	75
Проф. др Милица Ковачевић	
Проф. др Саша Атанасов	
РЕГИСТРИ И МЕРЕ ЗА СЕКСУАЛНЕ ПРЕСТУПНИКЕ У КОНТЕКСТУ МОГУЋИХ ПОВРЕДА ЉУДСКИХ ПРАВА	76
Prof. Milica Kovačević, PhD	
Prof. Saša Atanasov, PhD	
REGISTRIES AND MEASURES FOR SEX OFFENDERS IN THE CONTEXT OF POSSIBLE HUMAN RIGHTS VIOLATIONS	77
Проф. др Сузана Димић	
Доц. др Мирјана Ђукић	
АДЕКВАТНО САНКЦИОНИСАЊЕ ПОРЕСКИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КАО ИЗАЗОВ ПОРЕСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ У СРБИЈИ	78
Prof. Suzana Dimić, PhD	
Asst. Prof. Mirjana Đukić, PhD	
ADEQUATE SANCTIONING OF TAX CRIMINAL OFFENSES AS A CHALLENGE TO TAX DISCIPLINE IN SERBIA	79
Проф. др Марина М. Симовић	
НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ: ПОРОДИЧНО, ПРЕКРШАЈНО И КРИВИЧНО ПРАВО	80

Prof. Marina M. Simović, PhD	
DOMESTIC VIOLENCE IN THE LAW OF THE REPUBLIKA SRPSKA: FAMILY, MISDEMEANOR AND CRIMINAL LAW	81
Prof. dr Ljubiša Zdravković Dr Srđan Aleksić	
KUĆNI ZATVOR KAO ALTERNATIVNA KRIVIČNA SANKCIJA	82
Prof. Ljubiša Zdravković, PhD Srđan Aleksić, PhD	
DOMESTIC PRISON AS AN ALTERNATIVE CRIMINAL SANCTION.....	83
Prof. dr. Nikola Findrik Prof. dr. Jasmina Bešlagić	
NAČELO ZAKONITOSTI DJELA I KAZNE I EFIKASNOST PRAVA EVROPSKE UNIJE.....	84
Prof. dr. Nikola Findrik, PhD Prof. dr. Jasmina Bešlagić, PhD	
THE PRINCIPLE OF LEGALITY OF OFFENSES AND PUNISHMENTS AND THE EFFECTIVENESS OF EUROPEAN UNION LAW	85
Доц. др Ивана Марковић	
УСЛОВНА ОСУДА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ.....	86
Asst. Prof. Ivana Marković	
SUSPENDED SENTENCE IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF SERBIA..	87
Maria Ilia Bianco, PhD	
ITALIAN NARCOTICS LEGISLATION IN COMPARISON WITH THE SUPRANATIONAL PROHIBITIONIST MODEL. CONSIDERATIONS ON THE NECESSARY DISSUASIVENESS OF PENALTIES AND THE PROBLEM OF OVERCROWDING IN PRISONS.....	88
Др Марија Илија Бјанко	
ИТАЛИЈАНСКО ЗАКОНОДАВСТВО О НАРКОТИЦИМА У ПОРЕЂЕЊУ СА НАДНАЦИОНАЛНИМ ПРОХИБИЦИОНИСТИЧКИМ МОДЕЛОМ. РАЗМАТРАЊА О НЕОПХОДНОМ УБЛАЖАВАЊУ КАЗНЕ И ПРОБЛЕМ ПРЕПУНОГ ЗАТВОРА.	89
Andrijana Mišović, ma	
TERORIZAM – VEZA IZMEĐU IDIVIDUALNE KRIVIČNE ODGOVORNOSTI I MEĐUNARODNE ODGOVORNOSTI DRŽAVE	90
Andrijana Mišović, MA	
TERRORISM – THE CONNECTION BETWEEN INDIVIDUAL CRIMINAL RESPONSIBILITY AND THE INTERNATIONAL RESPONSIBILITY OF THE STATE.....	91

Prof. dr Hadži Živorad Milenović	
PRAVNO UTEMELJENA KONSTRUKCIJA KRIVIČNOG DELA SAMOVLAŠĆE NA PRIMERU POSTUPANJA ORGANA POSLOVOĐENJA NA UNIVERZITETU.....	92
Prof. Hadži Živorad Milenović, PhD	
LEGALLY BASED CONSTRUCTION OF THE CRIMINAL OFFENSE OF SELF-AUTHORITY AS AN EXAMPLE OF THE ACTIONS OF THE MANAGEMENT AUTHORITY AT THE UNIVERSITY.....	93
Јелена Станковић, ма	
КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТИЊА ОД УБИЈАЊА И ЗЛОСТАВЉАЊА У ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	94
Jelena Stanković, MA	
CRIMINAL JUSTICE PROTECTION OF ANIMALS FROM KILLING AND ABUSE IN LEGISLATION OF REPUBLIC SERBIA.....	95
Академик проф. др Миодраг Н. Симовић	
Проф. др Владимир М. Симовић	
НАЧЕЛО ОПОРТУНИТЕТА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА И МАЛОЉЕТНИ УЧИНИОЦИ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА	96
Academician Prof. Miodrag N. Simović, PhD	
Prof. Vladimir M. Simović, PhD	
PRINCIPLE OF OPPORTUNITY FOR CRIMINAL PROSECUTION AND JUVENILE PERPETRATORS OF CRIMINAL OFFENSES.....	97
Prof. dr Milijana Buha	
ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI KAO MЈERA OBEŠTEĆENJA ŹRTVE TRGOVINE LJUDIMA	98
Prof. Milijana Buha, PhD	
CONFISCATION OF PROPERTY BENEFITS MEASURES OF COMPENSATION FOR VICTIMS OF TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS.....	99
Доц. др Иван Илић	
Димитрије Андрејић, ма	
ЗАБРАНА МУЧЕЊА, НЕЧОВЕЧНОГ ИЛИ ПОНИЖАВАЈУЋЕГ ПОСТУПАЊА ИЛИ КАЖЊАВАЊА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	100
Asst. Prof. Ivan Ilić, PhD	
Dimitrije Andrejic, MA	
PROHIBITION OF TORTURE, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA.....	101

Prof. dr Alberto De Vita	
THE PREVENTIVE MEASURES STRATEGY IN THE FIGHT AGAINST CORRUPTION IN THE PUBLIC ADMINISTRATION	102
Проф. др Алберто Девита	
СТРАТЕГИЈА ПРЕВЕНТИВНИХ МЕРА У БОРБИ ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ У ДРЖАВНОЈ УПРАВИ	103
Prof. Fabrizio Ripa, PhD	
EFFECTIVENESS AND LIMITS OF CRIMINAL LAW IN THE DEFINITION OF ANTI-CORRUPTION STRATEGIES.....	104
Проф. др Фабрицио Рипа	
ЕФИКАСНОСТ И ГРАНИЦЕ КРИВИЧНОГ ПРАВА У ДЕФИНИЦИЈИ АНТИКОРУПЦИЈСКИХ СТРАТЕГИЈА	105
Dr Jasmina Igrački	
Marina Brašovan Delić	
PREPOZNAVANJE DECE KAO ŽRTVE NASILJA U PORODICI I NJIHOVA ZAŠTITA U KRIVICHNOM POSTUPKU.....	106
Jasmina Igrački, PhD	
Marina Brašovan Delić	
RECOGNITION OF CHILDREN AS VICTIMS OF FAMILY VIOLENCE AND THEIR PROTECTION IN CRIMINAL PROCEEDINGS.....	107
Јелена Радмановић, ма	
НАКНАДА ШТЕТЕ ЖРТВАМА ПРЕД МЕЂУНАРОДНИМ КРИВИЧНИМ СУДОМ.....	108
Jelena Radmanović, MA	
COMPENSATION FOR DAMAGE TO VICTIMS IN FRONT OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT	109
Ivana Janko	
COMPLIANCE- KAZNENOPRAVNI ASPEKT I ANALIZA SLUČAJA „RESPIRATORI“ NA TERORITARIJI FBIH.....	110
Ivana Janko	
COMPLIANCE - CRIMINAL ASPECT AND ANALYSIS OF “RESPIRATORS” CASES IN FBIH TERRITORY	111
Проф. др Срђан Ђорђевић	
УСТАВНЕ ПРЕАМБУЛЕ ЕВРОПСКИХ ДРЖАВА.....	112
Prof. Srđan Đorđević, PhD	
CONSTITUTIONAL PREAMBLE OF EUROPEAN STATES.....	113

Проф. др Милан Пилиповић	
(НЕ)МОГУЋНОСТИ РАСПУШТАЊА ПРЕДСТАВНИЧКИХ ОРГАНА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.....	114
Prof. Milan Pilipović, PhD	
(IM)POSSIBILITIES OF DISSOLUTION OF REPRESENTATIVE BODIES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA	115
Др Мијодраг Радојевић	
ЛОКАЛНИ РЕФЕРЕНДУМ У КОМПАРАТИВНОЈ ПЕРСПЕКТИВИ.....	116
Mijodrag Radojević, PhD	
LOCAL REFERENDUM FROM A COMPARATIVE PERSPECTIVE.....	117
Никола Перишић	
СЛОБОДАН ПОСЛАНИЧКИ МАНДАТ У ПРОПОРЦИОНАЛНИМ ИЗБОРНИМ СИСТЕМИМА – ДЕМОКРАТСКА ТЕКОВИНА ИЛИ МАНИПУЛАЦИЈА БИРАЧА.....	118
Nikola Perišić	
FREE REPRESENTATIVE MANDATE IN PROPORTIONAL ELECTION SYSTEMS - DEMOCRATIC ACQUISITION OR MANIPULATION OF VOTERS.....	119
Ђорђе Марковић	
ИЗБОР СУДИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ – АНАЛИЗА НОВИХ УСТАВНИХ И ЗАКОНСКИХ РЕШЕЊА.....	120
Đorđe Marković	
ELECTION OF JUDGES IN THE REPUBLIC OF SERBIA - ANALYSIS OF NEW CONSTITUTIONAL AND LEGAL SOLUTIONS.....	121
Бранко Лештанин	
Жељко Никач	
КРИТИЧКИ ОСВРТ НА НАЦРТ ЗАКОНА О УНУТРАШЊИМ ПОСЛОВИМА СРБИЈЕ.....	122
Branko Leštaniin	
Željko Nikač	
CRITICAL REVIEW OF THE DRAFT LAW ON INTERNAL AFFAIRS OF SERBIA	123
Prof. dr Anita Petrović	
DIGITALNI SADRŽAJ KAO PREDMET UGOVORA	124
Prof. Anita Petrović, PhD	
DIGITAL CONTENT AS A SUBJECT OF A CONTRACT.....	125

Prof. Gergely Gosztony, PhD

Igor Popović, MA

SOCIAL MEDIA AND PUBLIC OFFICIALS

– CENSORSHIP AND FREEDOM OF EXPRESSION..... 126

Prof. dr Gergely Gosztony

Igor Popović, ma

DRUŠTVENE MREŽE I JAVNI ZVANIČNICI:

CENZURA I SLOBODA IZRAŽAVANJA 127

Doc. dr Dženana Radončić

Faris Muratović

IZAZOVI ZAŠTITE PRAVA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA

U KONTEKSTU RAZVOJA VJEŠTAČKE INTELIGENCIJE..... 128

Prof. Dženana Radončić, PhD

Faris Muratovic

CHALLENGES OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS PROTECTION IN

THE CONTEXT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT 129

Doc. dr Ajna Jodanović

PUT PREMA EVROPSKOJ DEKLARACIJI O DIGITALNIM

PRAVIMA I PRINCIPIMA ZA DIGITALNU DECENIJU:

VRIJEDNOSTI EVROPSKE UNIJE I LJUDSKA PRAVA

KAO IMPERATIV DIGITALNE TRANSFORMACIJE..... 130

Prof. Ajna Jodanović, Ph. D

THE ROAD TOWARDS THE EUROPEAN DECLARATION ON DIGITAL

RIGHTS AND PRINCIPLES FOR THE DIGITAL DECADE: VALUES

OF THE EUROPEAN UNION AND HUMAN RIGHTS AS AN

IMPERATIVE OF DIGITAL TRANSFORMATION..... 131

Aleksei Sereda

THE LEGAL ASPECTS OF INTRODUCTION

OF A DIGITAL RUBLE IN RUSSIA..... 132

Алексеј Серед

ПРАВНИ АСПЕКТИ УВОЂЕЊА ДИГИТАЛНЕ РУБЉЕ У РУСИЈИ..... 133

Проф. др Бојан Миљисављевић

ERGA OMNES ОБАВЕЗЕ И КРИЗА СУВЕРЕНИТЕТА

ДРЖАВА У МОДЕРНОМ МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ 134

Prof. Bojan Milisavljević, PhD

ERGA OMNES OBLIGATIONS AND CRISIS OF STATES’

SOVEREIGNTY IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW 135

Проф. др Матеј Савић

МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ ПОРЕДАК У 21. ВИЈЕКУ; НЕКА ОД ТЕОРИЈСКИХ ПИТАЊА ОДНОСА ДРЖАВЕ И МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА	136
--	-----

Prof. Matej Savić, PhD

INTERNATIONAL LEGAL ORDER IN 21ST CENTURY: CERTAIN THEORETICAL ISSUES OF THE STATE - INTERNATIONAL LAW RELATION.....	137
--	-----

Др Јелица Горданић

МЕЂУНАРОДНОПРАВНИ СУБЈЕКТИВИТЕТ - ДА ЛИ ЈЕ ВРЕМЕ ЗА ТРАНСФОРМАЦИЈУ?	138
--	-----

Jelica Gordanić, PhD

INTERNATIONAL LEGAL PERSONALITY - IS IT TIME FOR TRANSFORMATION?	139
---	-----

Никола Станковић

ДИПЛОМАТИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ.....	140
---------------------------------	-----

Nikola Stanković

DIPLOMACY OF THE EUROPEAN UNION	141
---------------------------------------	-----

Denis Knežević

УЛОГА ДРЖАВА ЛАТИНСКЕ АМЕРИКЕ У УСПОСТАВЉАЊУ РАВНОТЕЖЕ У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА	142
---	-----

Denis Knežević

THE ROLE OF LATIN AMERICAN STATES IN ESTABLISHING BALANCE IN INTERNATIONAL RELATIONS	143
---	-----

Немања Даниловић

ХУМАНИТАРНА ИНТЕРВЕНЦИЈА У МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ НА ПРИМЕРУ ДОГАЂАЈА У РЕПУБЛИЦИ ГРЕНАДИ.....	144
---	-----

Nemanja Danilović

HUMANITARIAN INTERVENTION IN INTERNATIONAL LAW IN THE CASE OF REPUBLIC OF GRENADA	145
--	-----

Филип Новаковић**Алексеј Инџић**

КРИЗА ВЛАДАВИНЕ ПРАВА У МЕЂУНАРОДНОМ КОНТЕКСТУ	146
--	-----

Filip Novaković**Aleksej Indžić**

INTERNATIONAL RULE OF LAW IN CRISIS	147
---	-----

Проф. др Дарко Радић НАДЛЕЖНОСТ ЗА УРЕЂЕЊЕ СВОЈИНСКОПРАВНИХ ОДНОСА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	148
Darko Radic, PhD THE CONCEPT OF “STATE PROPERTY” IN PRACTICE OF CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA	149
Rodna Živkowska, PhD Tina Pržeska, PhD Tea Lalevska, LL.M. THE EFFECT OF AGRICULTURAL POLICIES ON AGRICULTURAL LAND OWNERSHIP.....	150
Prof. dr Rodna Živkowska Prof. dr Tina Pržeska Prof. Tea Lalevska УТИЦАЈ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ НА ВЛАСНИШТВО ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА	151
Prof. dr Boris Krešić ДОКАЗИВАЊЕ VANBRAČNE ЗАЈЕДНИЦЕ У ПРАВУ БИH	152
Prof. Boris Krešić, PhD ATTESTATION OF THE EXTRAMARITAL PARTNERSHIP IN THE LEGAL SYSTEM OF BIH.....	153
Prof. dr. Almedina Šabić Učanbarlić ŠTA DONOSI NOVI PRIJEDLOG DIREKTIVE EVROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA O ODGOVORNOSTI ZA NEISPRAVNE PROIZVODE I ŠTA TO ZNAČI ZA BOSNU I HERCEGOVINU?	154
Prof. Almedina Šabić Učanbarlić, PhD WHAT IS THE NEW PROPOSAL OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND COUNCIL DIRECTIVE ON LIABILITY FOR DEFECTIVE PRODUCTS AND WHAT DOES IT MEAN FOR BOSNIA AND HERZEGOVINA?	155
Доц. др Милица Вучковић ОГРАНИЧЕЊА ПРАВА СВОЈИНЕ НА КУЛТУРНИМ ДОБРИМА.....	156
Asst. Prof. Milica Vučković LIMITATIONS ON PROPERTY RIGHTS ON CULTURAL GOODS.....	157
Доц. др Ивана Симоновић ТРАСТ (TRUST) И ЊЕГОВИ УПОРЕДИВИ ПРАВНИ ИНСТИТУТИ У ЕВРОПСКОКОНТИНЕНТАЛНОМ ПРАВНОМ СИСТЕМУ	158
Asst. Prof. Ivana Simonović TRUST AND ITS CIVIL LAW COUNTERPARTS.....	159

Александра Стефановић, ма	
ТЕОРИЈА АДЕКВАТНЕ УЗРОЧНОСТИ У СРПСКОМ ОБЛИГАЦИОНОМ ПРАВУ	160
Aleksandra Stefanović, MA	
THEORY OF ADEQUATE CAUSATION IN SERBIAN LAW OF OBLIGATIONS	161
Prof. dr Marinko Đ. Učur	
Prof. dr Željko Bartulović	
RADNA I SOCIJALNA PRAVA U USTAVU FNRJ 1946. I DONOŠENJE USTAVA NR HRVATSKE 1947.....	162
Marinko Đ. Učur	
Željko Bartulović	
LABOR AND SOCIAL RIGHTS IN THE CONSTITUTION OF THE FEDERAL PEOPLE'S REPUBLIC OF YUGOSLAVIA IN 1946 AND THE ADOPTION OF THE CONSTITUTION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CROATIA IN 1947	163
Prof. dr Marinko Đ. Učur	
OGRANIČENJA POSEBNIH OBLIKA RADA BEZ NARUŠAVANJA OSNOVNOG ODREĐENJA I SADRŽAJA RADNOG ODNOSA	164
Marinko Đ. Učur	
LIMITATION OF SPECIAL FORMS OF WORK WITHOUT VIOLATING THE FUNDAMENTAL PROVISIONS AND THE CONTENTS OF THE EMPLOYMENT RELATIONSHIP	165
Проф. др Радислав Лале	
ЗАШТИТА ПРАВА УЧЕСНИКА ОГЛАСА/КОНКУРСА У ПОСТУПКУ ЗАСНИВАЊА РАДНОГ ОДНОСА	166
Radislav Lale	
PROTECTION OF THE RIGHTS OF ADVERTISEMENT/CONTEST PARTICIPANTS IN THE PROCEDURE OF ESTABLISHING AN EMPLOYMENT RELATIONSHIP.....	167
Prof. dr Aida Mulalić	
Doc. dr Ivana Grubešić	
PERSPEKTIVE RAZVOJA E-ZDRAVSTVA U KONTEKSTU E-UPRAVE.....	168
Prof. Aida Mulalić, PhD	
Asst. Prof. Ivana Grubešić, PhD	
PERSPECTIVES OF E-HEALTH DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF E-GOVERNANCE.....	169

Dr Ljubinka Lazić

PERCEPCIJA PRAVNIKA O SOCIJALNOM RADU
SA MALOLJETNIM PRESTUPNICIMA..... 170

Ljubinka Lazić, PhD

LAWYERS' PERCEPTION OF SOCIAL WORK
WITH JUVENILE OFFENDERS 171

Prof. Aleksandar Klimovski, PhD

Timco Mucunski

ROMAN LAW LESSONS IN CONTEMPORARY LEGAL CONTEXTS:
THE CREATION OF THE BASIC CHARACTERISTICS OF
CONTEMPORARY CORPORATIONS IN MARKET ECONOMIES..... 172

Проф. др Александар Климовски

Доц. др Тимчо Мућунски

ЛЕКЦИЈЕ РИМСКОГ ПРАВА У САВРЕМЕНИМ ПРАВНИМ
КОНТЕКСТИМА: СТВАРАЊЕ ОСНОВНИХ КАРАКТЕРИСТИКА
САВРЕМЕНИХ КОРПОРАЦИЈА У ТРЖИШНИМ ЕКОНОМИЈАМА..... 173

Доц. др Свјетлана Ивановић

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ И ПРАВО ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ 174

Asst. Prof. Svjetlana Ivanović

SUSTAINABLE DEVELOPMENT
AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS 175

Његослав Јовић, МА

ПРАВО РАНИЈЕГ КОРИСНИКА (УПОТРЕБЕ) ПАТЕНТИРАНОГ
ПРОНАЛАСКА КАО ВИД ОГРАНИЧЕЊА ПАТЕНТА 176

Njegoslav Jović, MA

RIGHT OF EARLY USER (USE) OF A PATENTED INVENTION
AS A TYPE OF PATENT LIMITATION 177

Денис Тул

Ђина Весић

Тамара Бабић

ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ ИЗДАВАШТВА У КЊИЖЕВНОСТИ 178

Denis Tul

Đina Vesić

Tamara Babić

APPEARING FORMS OF PUBLISHING IN LITERATURE 179